

Uzasadnienie

Plan zadań ochronnych (PZO) dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001, zwany „obszarem Natura 2000” opracowano zgodnie z delegacją wynikającą z art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody pierwotnie (*t.j. Dz. U. z 2013 poz. 627 z późn. zm.*). Obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001 pierwotnie został wyznaczony jako obszar specjalnej ochrony ptaków rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. (*Dz.U. nr 229 poz. 2313*) i wprowadzony do obowiązującego aktualnie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (*Dz. U Nr 25, poz. 133 ze zm.*). Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat, przy czym pierwszy projekt tworzy się w terminie 6 lat od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków.

Projekt PZO sporządzono uwzględniając treść rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (*Dz. U. Nr 34, poz. 186 późn. zm.*).

W granicach obszaru Natura 2000 znajduje się Park Narodowy „Bory Tucholskie”, który posiada plan ochrony- rozporządzenie Ministra Środowiska z 15 grudnia 2008 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Narodowego „Bory Tucholskie” (*Dz. U. Nr 230, poz. 1545*). Plan ten jednak nie uwzględnia zakresu art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w związku tym nie wyłączono powierzchni Parku Narodowego z zakresu PZO.

Na terenie obszaru Natura 2000 znajduje się siedem rezerwatów przyrody: „Jezioro Małe Łowne”, „Nawionek”, „Piecki”, „Jezioro Laska”, „Moczałło”, „Dolina Kulawy” i „Bagno Stawek”. Jedynie rezerwat „Bagno Stawek” posiada plan ochrony rezerwatu przyrody, ustanowiony zarządzeniem nr 24/2012 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 24 września 2012 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Bagno Stawek” (*Dz. Urz. Woj. Pom. z 2013r. , poz. 456*). Plan ochrony tego rezerwatu uwzględnia zakres art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w związku tym wyłączono powierzchnię tego rezerwatu z zakresu PZO.

Obszar Natura 2000 położony jest także na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego, który nie posiada planu ochrony.

Obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy znajduje się w zlewni rzeki Brdy wraz z jej licznymi dopływami. Na terenie Wielkiego Sandru Brdy znajduje się ponad 50 jezior, z których największym jest Jezioro Charzykowskie. Większość jezior jest przepływowa i połączona jest z systemem wodnym rzeki Brdy. Rzeźba terenu jest urozmaicona z wysoczyznami, rozległymi wzgórzami, licznymi pagórkami oraz dolinami i rynnami. Zagłębienia terenu często są zajęte przez torfowiska i sąsiadujące z nimi jeziora dystroficzne. 70% obszaru stanowią lasy, wśród których przeważają bory sosnowe w różnej postaci: bory świeże, bory wilgotne, bory suche oraz bory bagienne. Na żyzniejszych glebach występują grądy i lasy bukowo-dębowe, natomiast w pobliżu cieków występują łągi oraz olsy.

Obszar leży na terenie 5 gmin: Gminy Brusy, Gminy Chojnice, Gminy Studzienice, Gminy Lipnica oraz Gminy Konarzyny.

Gospodarka w lasach Skarbu Państwa prowadzona jest w oparciu o Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Przymuszewo na lata 2009-2018, Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Rytel na lata 2007-2016, Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Osusznica na lata 2010-2019 oraz Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Człuchów na lata 2013-2022.

Obszar jest w 88,68% własnością Skarbu Państwa. Pozostałą część stanowi własność prywatna oraz komunalna. Prawie 70% powierzchni obszaru stanowią lasy, z czego większość (60,07% obszaru) stanowią lasy należące do Skarbu Państwa. Większość jest w zarządzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu (72,91%) i Szczecinku (11,18%). Pozostałe przekazane są w wieczyste użytkowanie Parkowi Narodowemu „Bory Tucholskie”. Wody stojące stanowią ok. 0,45% obszaru i są w zarządzie Agencji Nieruchomości Rolnych, Starosty Chojnickiego i Starosty Bytowskiego oraz w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Kilka z nich jest dzierżawionych przez Gospodarstwo Rybackie Charzykowy, a kilka zbiorników stanowi własność prywatną. Tereny rolnicze zajmują około 14,85% obszaru i należą głównie do Skarbu Państwa. Wody płynące, w tym jeziora przepływowe, stanowią 12,75% obszaru i są zarządzane przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku i są w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Najmniejszą część obszaru zajmują grunty zabudowane (ok. 0,1%).

Przedmiotami ochrony w obszarze są następujące gatunki ptaków:

- łąbędź krzykliwy (*Cygnus cygnus*) – A038,
- gągoł (*Bucephala clangula*) – A067, /wydające potomstwo i zimujące/,
- nurogęs (*Mergus merganser*) – A070,
- bielik (*Haliaeetus albicilla*) – A075,
- kania ruda (*Milvus milvus*) – A077,
- żuraw (*Grus grus*) – A127, /przelotne i wydające potomstwo/,
- brodziec piskliwy (*Actitis hypoleucos*) – A168,
- puchacz (*Bubo bubo*) – A215,
- lelek (*Caprimulgus europaeus*) – A224,
- zimorodek (*Alcedo atthis*) – A229.

Podczas prac nad planem zadań ochronnych określono: ocenę ogólną stanu ochrony gatunku jako właściwą (FV) dla populacji łąbędzia krzykliwego, lelka, zimorodka i populacji przelotnej żurawia. Dla gągoła lęgowego, nurogęsi, bielika, populacji lęgowej żurawia i puchacza ocenę ogólną stanu ochrony gatunku określono jako niezadowalającą (U1). Dla kani rudej nie wykonano oceny stanu ochrony. Nie wykonywano prac terenowych uzupełniających, ponieważ populacja gatunku w obszarze nie przekracza progu 0,5% populacji krajowej. Dla brodziec piskliwego również nie przeprowadzono oceny stanu ochrony. W trakcie inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2012 prowadzonej na obszarze Wielkiego Sandru Brdy brodziec piskliwy stwierdzony został siedmiokrotnie. Autorzy opracowania pierwsze i ostatnie stwierdzenie w bazie danych oznaczyli jako stwierdzenia ptaków przelotnych (status „mw” – migracja wiosenna oraz „mj” – migracja jesienna). Także stwierdzenia ptaków na początku maja (02.05, 04.05 oraz 05.05) ze statusem „lp” – lęgowy prawdopodobny powinno być traktowane jako stwierdzenia ptaków migrujących, ponieważ gatunek nie został potwierdzony na stanowiskach w trakcie późniejszych badań. Należy nadmienić, że do drugiej połowy maja w Polsce trwa intensywny przelot brodziec piskliwych gniazdujących w północnej części Europy i ptaki (także z zachowaniem godowym) stwierdzane są w odpowiednich siedliskach

na terenie całego kraju. Reasumując należy stwierdzić, że w opracowaniu Gromadzkiego i in. (2012) wkraść się błąd i pojedyncze obserwacje ptaków, które powinny mieć status „gniazdowanie możliwe” zostały potraktowane jako co najmniej dwukrotne obserwacje gatunku w różnych dniach w siedlisku lęgowym, co zgodnie z przyjętą metodyką uprawniałoby do nadania statusu „gniazdowanie prawdopodobne”. Nie wykonano oceny stanu ochrony również dla gągoła zimującego. Jego liczebność w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy jest znikoma. Kształtuje się na poziomie 15-20 osobników /od lat prowadzona jest inwentaryzacja ptaków zimujących na terenie Wielkiego Sandru Brdy, i liczebność gągoła oscyluje w wyżej podanych wartościach/. W związku z tym sugeruje się wykreślić ten przedmiot ochrony z SDFu.

Ponadto proponuje się dodać do listy przedmiotów ochrony dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, po zaakceptowaniu przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska, dodatkowych trzech gatunków – dzięcioła czarnego (*Dryocopus martius* - A236), lerkę (*Lullula arborea* – A246) oraz włośchatkę (*Aegolius funereus* – A223). Kwestie dodania lub usunięcia przedmiotów ochrony nie reguluje plan zadań ochronnych.

W odniesieniu do łabędzia krzykliwego najistotniejszymi zagrożeniami (istniejącymi) są: obserwowanie przyrody czyli niepokojenie ptaków (np. podczas fotografowania). Dla gągoła największymi istniejącymi zagrożeniami są: drapieżnictwo (głównie ze strony łasicowatych), prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc jego gniazdowania, niepokojenie ptaków w okresie lęgowym związane z turystyką i sportami wodnymi oraz zabudowa w bezpośrednim sąsiedztwie brzegów rzek i zbiorników wodnych. Dla nurogęsi najistotniejszymi istniejącymi zagrożeniami są: prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, niepokojenie ptaków w okresie lęgowym związane z turystyką i sportami wodnymi, zanik siedlisk gniazdowych w wyniku zabudowy brzegów wód i intensyfikacji rekreacji (dotyczy także niszczenia trzcinowisk) oraz drapieżnictwo, głównie ze strony łasicowatych. W odniesieniu do bielika istniejącymi zagrożeniami są: drapieżnictwo, głównie ze strony kruka, prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania oraz niepokojenie ptaków w okresie lęgowym, w miejscach gniazdowania. Dla populacji lęgowej żurawia najistotniejszymi istniejącymi zagrożeniami są: niepokojenie ptaków w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, drapieżnictwo ze strony dzika, kruka, lisa i łasicowatych oraz zmniejszanie powierzchni żerowisk spowodowane melioracjami terenu. Dla przelotnej populacji żurawia nie stwierdzono istniejących zagrożeń. Dla puchacza istotnymi zagrożeniami są: prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania co skutkuje utratą miejsc lęgowych, niepokojenie ptaków w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, co prowadzi do zmniejszenia sukcesu lęgowego oraz drapieżnictwo głównie ze strony kruka, lisa i dzika. Dla lelka istniejącymi zagrożeniami są: niepokojenie ptaków w okresie lęgowym, prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, drapieżnictwo ze strony kruka i lisa. Dla zimorodka istniejącymi zagrożeniami są: prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, niepokojenie ptaków w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania (np. sporty wodne, kajakarstwo, niszczenie skarp), zabudowa w bezpośrednim sąsiedztwie brzegów rzek i zbiorników wodnych, tworzenie szlaków wodnych poprzez usuwanie martwych drzew z koryt, pogłębianie koryt, ingerencja w naturalne procesy erozji oraz drapieżnictwo, głównie ze strony łasicowatych.

Jako cel działań ochronnych dla łabędzia krzykliwego, żurawia (populacji przelotnej), lelka oraz zimorodka ustalono: „utrzymanie właściwego stanu ochrony”. Cel ten ma być osiągnięty

nie tylko poprzez działania wykazane w załączniku 5 do zarządzenia, ale także poprzez wskazania do zmian w istniejących dokumentach planistycznych. Celem działań ochronnych w stosunku do gągoła i nurogęsi oraz żurawia – populacja wydająca potomstwo jest „utrzymanie niepogorszonego stanu ochrony”. W odniesieniu do bielika i puchacza celem działań ochronnych jest „Poprawa wartości wskaźnika presja antropogeniczna rozumiana jako działalność ludzka w okresie styczeń -sierpień związana z użytkowaniem terenu w promieniu 0,5 km od gniazda z oceny U2 (prace prowadzono w ciągu ostatniego roku) na U1 (prac nie prowadzono w ciągu ostatniego roku)”.

Działania ochronne lub wskazania do dokumentów planistycznych zabezpieczają osiągnięcie wyznaczonych celów ochrony dla gatunków: łąbądź krzykliwy, nurogęś, bielik, żuraw, puchacz, lelek i zimorodek.

W odniesieniu do łąbędzia krzykłego zaplanowano kontrole doraźne związane z eliminowaniem nielegalnych miejsc zrzutu ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych w celu ochrony siedliska gatunku. W załączniku 6 do zarządzenia sformułowano wskazania do zmian w istniejących dokumentach planistycznych dotyczące wprowadzenia zapisów związanych z ograniczeniem przeznaczenia terenów w obszarze Natura 2000 i w promieniu nie mniejszym niż 5 km od jego granic pod lokalizację farm wiatrowych.

Działania ochronne przewidziane dla ochrony gągoła i nurogęsi wiążą się z:

- redukcją populacji norki amerykańskiej i jenota przez odstrzał i odłów
- wprowadzeniem odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie jezior i cieków naturalnych, związanych z użytkowaniem łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych na jeziorach i ciekach naturalnych na terenie obszaru Natura 2000 - co do zasady tylko i wyłącznie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz przez uprawnione służby, tzn./m.in. RZGW, WOPR, Policję, Straż Rybacką, Straż Pożarną/, za wyjątkiem jezior i cieków naturalnych wskazanych w treści załącznika 5 do zarządzenia. Działanie to nie dotyczy korzystania z łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego od 16 października do 14 kwietnia w ściśle do tego celu wyznaczonych miejscach, (południowy basen Jeziora Charzykowskiego, od zatoki Wolność do ujścia Strugi Jarcewskiej) oraz używania silników spalinowych na łodziach żaglowych na odcinku 50 m od mostu zwodzonego w Małych Swornegaciach w kierunku Jeziora Długiego,
- utrzymaniem istniejących stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim,
- kontrolami doraźnymi dotyczącymi z używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych,
- kontrolami doraźnymi przestrzegania ograniczeń związanych z biwakowaniem poza wyznaczonymi do tego celu miejscami
- utrzymaniem miejsc bezpiecznych do wodzenia piskląt poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior i wysp (nie dotyczy wykonywanych poza okresem od 1 kwietnia do 15 sierpnia prac służących poprawie warunków korzystania z wód, ochronie

- przeciwpowodziowej lub utrzymywaniu wód, przy uwzględnieniu wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód)
- utrzymaniem stref ekotonowych wzdłuż cieków naturalnych i jezior o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew, użytkowanych tylko i wyłącznie rębnią przerębową –V
 - pozostawianiem w drzewostanach wszystkich drzew dziuplastych nie zagrażających bezpieczeństwu publicznemu, z odpowiednim oznakowaniem drzew podczas prac zrębowych (w celu uniknięcia przypadkowego usunięcia drzew na etapie prowadzenia szacunków brakarskich w drzewostanach rębnych- oznakowanie drzew dziuplastych literą "E")
 - kształtowaniem odpowiedniej struktury siedlisk lęgowych i żerowiskowych poprzez pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno. Martwe drewno powinno być zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Jego ilość może być zróżnicowana przestrzennie (większa w rezerwatach, użytkach ekologicznych i powierzchniach wyłączonych z użytkowania). Ilość martwego drewna, różnych form i gatunków, powinna wzrastać docelowo do poziomu co najmniej 10 m³/ha martwego drewna. Dla potrzeb PZO za poziom wyjściowy będzie się uważać wyniki monitoringu ilości martwego drewna uzyskane w drugim roku obowiązywania planu. Na siedliskach bagiennych, w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu ilość martwego drewna, różnych form i gatunków, powinna wzrastać docelowo do poziomu co najmniej 10 m³/ha martwego drewna w ostatnim roku obowiązywania planu
 - kontrolami doraźnymi służącymi identyfikacji i eliminowaniu nielegalnych miejsc zrzutu ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych.

Działania ochronne związane z ochroną lelka wiążą się z utrzymaniem siedlisk otwartych, będących miejscem lęgowym lelka poprzez nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków (maj-lipiec) prac związanych z czyszczeniami drzewostanów w młodnikach do 10 lat oraz w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie.

Działania ochronne związane z ochroną bielika wiążą się z:

- objęciem wszystkich stanowisk lęgowych ochroną strefową i utrzymaniem stref ochronnych przez minimum 5 lat po ewentualnym opuszczeniu gniazda przez ptaka
- ograniczeniem presji turystycznej poprzez wyznaczanie szlaków i budowę infrastruktury turystycznej w odległości nie mniejszej niż 500 m od granicy strefy
- kształtowaniem odpowiedniej struktury siedlisk lęgowych- w użytkowaniu rębnym w każdym wydzieleniu pozostawienie kęp starodrzewów do naturalnego rozpadu, stanowiących 5% powierzchni manipulacyjnej zrębu.

W odniesieniu do lęgowej populacji żurawia wskazania do zmian w dokumentach planistycznych dotyczą wprowadzenia zapisów związanych z nie lokowaniem farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu nie mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, natomiast w stosunku do populacji przelotnej tego gatunku wskazania do zmian w dokumentach planistycznych dotyczą wprowadzenia zapisów związanych z nie lokowaniem

farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu nie mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy oraz w rejonach fragmentów obrębów geodezyjnych Nowa Cerkiew, Pawłowo, Raclawki, Ostrowite, Lichnowy i Sławęcín, ponadto na trasie przelotu żurawi z Jeziora Ostrowitego /PNBT/ na żerowiska.

Działania ochronne związane z ochroną puchacza w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy wiążą się z:

- objęciem wszystkich stanowisk lęgowych ochroną strefową i utrzymywaniem stref ochronnych przez minimum 5 lat po ewentualnym opuszczeniu miejsca lęgowego przez ptaki
- wyłączeniem z użytkowania gospodarczego siedlisk bagiennych 91E0, 91D0
- ograniczeniem presji turystycznej poprzez wyznaczanie szlaków i budowę infrastruktury w oddaleniu od ostoi gatunku
- kształtowaniem odpowiedniej struktury siedlisk lęgowych- w użytkowaniu rębnym w każdym wydzieleniu pozostawienie kęp starodrzewów do naturalnego rozpadu, stanowiących 5% powierzchni manipulacyjnej zrębu.

Działania ochronne dla zimorodka w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy wiążą się z :

- pozostawieniem w nurcie cieków naturalnych przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych)
- pozostawieniem w stanie naturalnym brzegów cieków naturalnych i jezior: nienaruszanie skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych, za wyjątkiem modernizacji istniejących lub budowy nowych punktów czerpania wody związanych z ochroną przeciwpożarową oraz za wyjątkiem prac dotyczących zabezpieczenia istniejącej infrastruktury technicznej np. drogi, mostu, sieci, itp.
- utrzymaniem naturalnego charakteru rzek oraz roślinności nadbrzeżnej - dot. rzek: Kulawa, Kłonecznica i Czerwona Woda, przekierowaniem ruchu kajakowego z tych rzek na Zbrzycę i Brdę oraz odpowiednie oznakowanie terenu
- wprowadzeniem odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie jezior i cieków naturalnych, związanych z używaniem łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych na jeziorach i ciekach naturalnych na terenie obszaru Natura 2000 - co do zasady tylko i wyłącznie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz przez uprawnione służby, tzn./m.in. RZGW, WOPR, Policję, Straż Rybacką, Straż Pożarną/, za wyjątkiem jezior i cieków naturalnych wskazanych w treści załącznika 5 do zarządzenia. Działanie to nie dotyczy korzystania z łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego od 16 października do 14 kwietnia w ściśle do tego celu wyznaczonych miejscach, (południowy basen Jeziora Charzykowskiego, od zatoki Wolność do ujścia Strugi Jarcewskiej) oraz używania silników spalinowych na łodziach żaglowych na odcinku 50 m od mostu zwodzonego w Małych Swornegaciach w kierunku Jeziora Długiego
- utrzymaniem istniejących stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim,

- kontrolami doraźnymi przestrzegania ograniczeń związanych z używaniem łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych,
- kontrolami doraźnymi przestrzegania ograniczeń związanych z biwakowaniem poza wyznaczonymi do tego celu miejscami,
- utrzymaniem siedlisk lęgowych i miejsc żerowiskowych poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior i wysp (nie dotyczy wykonywanych poza okresem od 1 kwietnia do 15 sierpnia prac służących poprawie warunków korzystania z wód, ochronie przeciwpowodziowej lub utrzymywaniu wód, przy uwzględnieniu wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód).

Jako działania w zakresie monitoringu stanu ochrony w odniesieniu do łabędzia zaplanowano ocenę liczby zimujących ptaków. Dla gągoła zaplanowano ocenę liczby lęgowych par/dorosłych samców, a nurogęsi par lęgowych/wodzających samic. Dla bielika zaplanowano określenie liczby zajętych rewirów i monitorowanie stanu zajętości znanych gniazd. Dla lęgowej populacji żurawia jako działanie z zakresu monitoringu zaplanowano ocenę liczby zajętych terytoriów. Dla puchacza zaplanowano monitorowanie zajętych rewirów oraz monitorowanie stanu zajętości znanych gniazd. Dla lelka i zimorodka zaplanowano ocenę liczby zajętych terytoriów. Dla przelotnej populacji żurawia zaplanowano liczenie ptaków w trakcie jesiennych koncentracji.

Zaplanowano też działania dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy o wybranych przedmiotach ochrony. Planuje się zatem działania dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy w odniesieniu do kani rudej i brodzca piskliwego dotyczące rozpoznania stanu populacji w obszarze (liczebności). W odniesieniu do gągoła i nurogęsi planowane jest dokonanie oceny zasobów martwego drewna, tj. pomiarów grubizny posuszu stojącego i leżącego oraz określenie liczby martwych drzew stojących lub leżących - zliczanie w pasie szerokości ok. 30 m wzdłuż linii wybranych transektów. W stosunku do zimorodka planowane jest dokonanie oceny natężenia ruchu kajakowego w obszarze (określenie liczby kajaków oraz innych jednostek pływających wykorzystujących szlaki kajakowe w obszarze).

Przeprowadzono analizę dokumentów planistycznych. Wykazała ona, że zasadne jest wprowadzenie zmian w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin: Lipnica, Konarzyny, Chojnice, Brusy, Studzienice, Człuchów i Dziemiany. Wskazano również potrzebę wprowadzenia zmian do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Chojnice. Przede wszystkim wskazano potrzebę wprowadzenia zmian do dokumentów planistycznych związanych z przeznaczaniem terenu pod elektrownie wiatrowe. Mimo, iż wskazane jako konfliktowe lokalizacje farm wiatrowych położone są poza granicami obszaru Natura 2000, to w wyniku prac nad PZO uzyskano dane wskazujące, że miejsca te znajdują się w istotnych dla populacji będących przedmiotem ochrony w obszarze miejscach żerowiskowych lub na trasach dolotów do żerowisk. Farmy wiatrowe stanowią barierę w przemieszczaniu się ptaków co skutkuje zmianą trasy lotu – jej wydłużeniem, a co za tym idzie większym zużyciem energii (istotne dla ptaków wędrujących m.in. pomiędzy noclegowiskiem, a miejscem żerowiskowym). Istnienie farm wiatrowych prowadzi również do fragmentacji siedlisk (np. rozbudowa infrastruktury – drogi serwisowe), objawiającej się odstraszeniem od żerowiska lub wręcz

jego utratą. Obecność siłowni wiatrowych to także kolizje ptaków z elementami konstrukcji wiatraka. Duże ptaki, a do takich zaliczają się żurawie, są ptakami mało sterownymi w locie. Ich zmysł widzenia peryferyjnego, nieostrego nie pozwala prawidłowo ocenić ryzyka kolizji. Stąd częste zderzenia z siłowniami. Ubożenie bazy pokarmowej, znaczne wydatki energetyczne, śmiertelność w wyniku kolizji – to wszystko wpływa na zmiany liczebności populacji. Biorąc pod uwagę analizę zagrożeń potencjalnych i stawiane cele działań ochronnych uznano zatem, iż farmy wiatrowe wskazane są jako element niepożądany w samym obszarze Natura 2000 jak i w jego otoczeniu. Farmy mogą też wywierać negatywne oddziaływanie na obszary Natura 2000, oddalone o dziesiątki kilometrów, jeśli park wiatrowy usytuowany jest na trasie przelotu, bądź w obszarach wykorzystywanych przez gatunki ptaków i nietoperzy chronionych w obszarze Natura 2000 (Wytyczne w zakresie prognozowania oddziaływań na środowisko farm wiatrowych, Stryjecki, Mielniczuk). Przedmiotem ochrony w granicach obszaru Natura 2000 jest m.in. bielik, dla którego opracowana metodyka oceny stanu siedlisk (Zawadzka i In. 2013r.) zakłada przy ocenie właściwego stanu ochrony (FV1) obecność w promieniu do 5 km od zajętego gniazda rozległych terenów otwartych: zbiorników wodnych, dolin rzecznych i wilgotnych łąk, bez zakłóconej przestrzeni powietrznej wiatrakami i liniami energetycznymi wysokiego napięcia. Wskazaniem ogólnym przedstawionym w publikacji jest ochrona przestrzeni powietrznej poprzez niedopuszczanie do lokalizowania turbin wiatrowych i linii energetycznych wysokiego napięcia w formie kołowych stref buforowych w promieniu do 5 km od zajętych gniazd, oraz ochrona przestrzeni powietrznej wolnej od turbin wiatrowych i linii energetycznych wysokiego napięcia w formie pasów buforowych o szerokości 2 km w odległości do 10 km pomiędzy zajętymi gniazdami a dużymi (> 50 ha) żerowiskami.

Określono zatem wskazanie do dokumentów planistycznych, aby zrezygnować z lokalizacji farm wiatrowych w granicach obszaru Natura 2000 i w strefie do 5 km od jego granic. Strefy dla bielika wyznaczone są bowiem także w sąsiedztwie obszaru Wielki Sandr Brdy, a osobniki korzystają z żerowiska w granicach obszaru.

W celu ochrony gatunków gągoła, nurogęsi, zimorodka wskazano konieczność zmian w istniejących dokumentach planistycznych obejmujących:

- nielokowanie wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu Bi, B, B-R oraz rekreacyjno – wypoczynkowych typu Bz, oznakowanych tak przed wejściem w życie zarządzenia
- w pasie 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków naturalnych: nieprzekwalifikowywanie gruntów rolniczych/leśnych/nieużytków na cele budowlane oraz rekreacyjno – wypoczynkowe
- utrzymywanie obecnie istniejącej trwałej zieleni wokół jezior (lasy, trwałe użytki zielone, nieużytki); wskazane przekwalifikowywanie gruntów ornych na lasy lub TUZ, przekwalifikowywanie nieużytków – wyłącznie na lasy lub TUZ
- nie lokowanie nowych miejsc obsługi turystyki wodnej, kąpielisk i pomostów, za wyjątkiem miejsc już zainwestowanych.

Nie przewiduje się potrzeby sporządzenia planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, gdyż zakres planu zadań ochronnych w pełni zabezpiecza przedmioty ochrony obszaru Natura 2000.

Pełna ocena stanu ochrony gatunków powinna odbywać się co 10 lat, w ramach kolejnych PZO.

Udział społeczeństwa w postępowaniu na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (*t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 ze zm.*) został zagwarantowany poprzez ogłoszenie informacji o możliwości zapoznania z projektem PZO oraz o możliwości składania uwag i wniosków do planu. Informacje powyższe zostały zamieszczone w formie obwieszczenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 05.02.2014 r., na tablicach ogłoszeń w RDOŚ w Gdańsku (wywieszono dnia 11.02.2014 r., zdjęto 21.03.2014 r.), na stronie internetowej RDOŚ w Gdańsku (z dnia 11.02.2014 r.), na tablicy ogłoszeń Parku Narodowego „Bory Tucholskie” (wywieszono dnia: 12.02.14 r., zdjęto dnia: 06.03.14 r.), przesłane z prośbą o wywieszenie na tablicach ogłoszeń urzędów gmin: Chojnice, Konarzyny, Lipnica, Studzienice, Brusy, Starostwa Powiatowego w Chojnicach i Bytowie oraz opublikowane za pośrednictwem prasy – Gazety Wyborczej z dnia 11.02.2014 r. Na wniesienie uwag i wniosków do projektu planu zadań ochronnych wyznaczono okres 21 dni. W tym czasie wpłynęły uwagi i wnioski od: Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (e-mail z dnia 10.03.2014r.), Nadleśnictwa Ryteł (pismo z dnia 14.02.2014 r. oraz z dnia 27.02.2014 r.), Nadleśnictwa Przymuszewo (pismo z dnia 19.02.2014 r.), Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu (pismo z dnia 21.02.2014 r.), Parku Narodowego „Bory Tucholskie” (pismo z dnia 04.03.2014 r.), Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku (pismo z dnia 26.02.2014 r.), Urzędu Gminy Lipnica (pismo z dnia 12.03.2014 r.), Urzędu Gminy Chojnice (pismo z dnia 18.03.2014 r.), Urzędu Gminy Brusy (pismo z dnia 06.03.2014 r.), Klubu Przyrodników (pismo z dnia 17.02.2014 r.), Zaborskiego Towarzystwa Naukowego (pismo z dnia 03.03.2014 r.) oraz od osoby fizycznej (e-mail z dnia 10.03.2013r.). Odnosząc się do złożonych wniosków dotyczących wprowadzenia konkretnych zmian w zapisach projektu zarządzenia, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku szczegółowo przeanalizował zaproponowane modyfikacje zapisów oraz przekazane uwagi.

Uwagi Nadleśnictwa Ryteł, Zn. spr. ZG-5-732-4/2014, z dnia 14.02.2014 r. i Zn. spr.: ZG-5-732-4/2014 z dnia 27.02.2014 r.cyt.:

- a) Nie uwzględniono uwagi, cyt. *„Wykazane miejsca gniazdowania włośchatki w Nadleśnictwach Przymuszewo i Osusznica zostały określone kodem nie będącym adresami leśnymi. W zarządzeniu powinny być wskazane konkretne wydzielania leśne”*, ponieważ włośchatka nie jest obecnie przedmiotem ochrony obszaru.
- b) Nie uwzględniono uwagi, cyt. *„Monitoring martwego drewna w obszarze Wielki Sandr Brdy nie powinien być prowadzony na siedlisku 91T0, gdzie w granicach Sandru Brdy wskazano potrzebę usuwania martwego drewna poza obszar siedliska. Zapisy zadań z obydwu PZO nie są kompatybilne i należy je doprecyzować. Brak doprecyzowania sprawi, że wypełniając zadania ochronne Sandru Brdy, narazimy się na niewypełnienie zapisów PZO dla Wielkiego Sandru Brdy”*, ponieważ dotyczy włośchatki, a włośchatka nie jest obecnie przedmiotem ochrony obszaru.
- c) Uwzględniono uwagę *„W działaniach dla gągoła proponujemy następujące brzmienie punktu nr 1: „Redukcja norki amerykańskiej i jenota przez odstrzał i odłów”. (...).Zapis „Redukcja populacji norki amerykańskiej i jenota przez odstrzał i odłów” zastosowano w*

odniesieniu do gągoła jak również w odniesieniu do nurogęsi. Koszty odpowiednio zwiększono.

Uwagi Nadleśnictwa Przymuszewo, Zn. spr .732- 6 /2014, z dnia 19.02.2014 r.:

- a) Uwagę uwzględniono częściowo, cyt. *„Dla przedmiotu ochrony gągoł. Przy działaniu ochronnym Nr 11 wpisano „... w kępach starodrzewia, o których mowa w zadaniu nr 2 ...”. Zapis ten jest niezrozumiały, gdyż przy działaniu nr 2 nie ma mowy o kępach starodrzewia. Prawdopodobnie chodzi o zapis umieszczony w rubryce „Zakres prac” dla działania ochronnego Nr 8, który mówi o strefach ekotonowych. Podobne zapisy wymagające uściślenia są też przy przedmiotach ochrony A070, A223, A236”. W odniesieniu do gatunku A067 (gągoł) i A070 (nurogęś) usunięto z treści projektu zarządzenia z zadań ochronnych zapis „w kępach starodrzewia” i zapisy działań ochronnych w treści zarządzenia dla tych dwóch gatunków brzmią: „Utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków naturalnych i jezior o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew użytkowanych tylko i wyłącznie rębnią przerębową –V” i „Kształtowanie odpowiedniej struktury siedlisk lęgowych i żerowiskowych poprzez pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno. Martwe drewno powinno być zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Jego ilość może być zróżnicowana przestrzennie (większa w rezerwatach, użytkach ekologicznych i powierzchniach wyłączonych z użytkowania). Ilość martwego drewna, różnych form i gatunków, powinna wzrastać docelowo do poziomu co najmniej 10 m³/ha martwego drewna. Dla potrzeb PZO za poziom wyjściowy będzie się uważać wyniki monitoringu ilości martwego drewna uzyskane w drugim roku obowiązywania planu. Na siedliskach bagiennych, w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu ilość martwego drewna, różnych form i gatunków, powinna wzrastać docelowo do poziomu co najmniej 10 m³/ha martwego drewna w ostatnim roku obowiązywania planu.” W odniesieniu do gatunku A223 (włochatka) i A236 (dzięcioł czarny) uwaga nie została uwzględniona, ponieważ gatunki te nie są przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy.*
- b) Uwaga nie została uwzględniona, cyt. *„Przy działaniu ochronnym Nr 12 „Ocena zasobów martwego drewna” wnioskuje się o uwzględnienie pomiaru całości drewna martwego stojącego i leżącego wraz z pniakami po ścinie. Martwe drewno, w szczególności pniaki po ścinie mają istotne znaczenie, gdyż w nich przez wiele lat występują owady, będące ważnym składnikiem pokarmu wielu gatunków, w tym ptaków będących przedmiotem ochrony”. Zapis działania ochronnego dla gągoła i nurogęsi, z zakresu uzupełnienia stanu wiedzy o gatunkach brzmi następująco: „Ocena zasobów martwego drewna 1/ Pomiar grubizny posuszu stojącego i leżącego (posztucznie; bez uwzględniania pni po ścinie)”. Do oceny zasobów drewna martwego przyjęto metodykę opracowaną na potrzeby Państwowego Monitoringu Środowiska, realizowanego przez GIOŚ. Do oceny zasobów martwego drewna stosuje się dwa wskaźniki: „Martwe drewno łączne zasoby” oraz „Martwe drewno stojące i leżące >3 m długości i >50 cm grubości. Jeżeli chodzi o pierwszy wskaźnik, dla właściwego stanu ochrony konieczna jest średnia zasobność martwego drewna w całym areale siedliska, większa niż 20 m³/ha (Mróz W., red., 2012). Należy przy tym uwzględnić martwe drzewa i części drzew leżących i stojących od 7 cm grubości w cieńszym końcu, w to nie wlicza się pniaków. W celu możliwości porównania*

różnych powierzchni, przyjęto zastosowanie już istniejącej metodyki oceny zasobów martwego drewna.

- c) Uwagi, cyt. „Dla przedmiotu ochrony włośchatka. Przy działaniu ochronnym Nr 1 w rubryce „Miejsce występowania” podano kody nie będące adresami leśnymi. W związku z powyższym wnioskuję o podanie lokalizacji (adresów leśnych) według poszczególnych nadleśnictw”- nie uwzględniono ze względu na fakt, że włośchatka nie jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy.

Uwagi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, Zn. spr. Z0-732-36-6/13/14, z dnia 21.02.2014:

- a) wniesiona została uwaga o zmianę treści zarządzenia w kwestii dotyczącej działań ochronnych dla lelka i lerki. Uwagi nie uwzględniono. Zapis „*Nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków (maj-lipiec) prac związanych z wycinaniem drzew w młodnikach do 10 lat w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie*” został zachowany. Treść tego zapisu została ustalona na spotkaniu Zespołu Lokalnej Współpracy i przeniesiona do treści zarządzenia;
- b) wniesiona została również uwaga o zmianę zapisu treści: „*Nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków kwiecień-lipiec prac związanych z wycinaniem drzew w pasie drzewostanu wokół młodników do 10 lat o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie*”, dotyczącego działania ochronnego dla dzięcioła czarnego. Uwaga nie została uwzględniona, ponieważ dzięcioł czarny nie jest przedmiotem ochrony w obszarze;
- c) wniesiony został wniosek o uściślenie zapisów dotyczących wskazań do dokumentów planistycznych – Planu Urządzania Lasu dla Nadleśnictwa Przymuszewo na lata 2009-2018 oraz Planu Urządzania Lasu dla Nadleśnictwa Rytel na lata 2007-2016. RDLP w Toruniu wnioskowało o zmianę zapisu „*nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków prac związanych z wycinaniem drzew w młodnikach do 10 lat (w okresie maj-lipiec) oraz w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie (w okresie kwiecień – lipiec)*” na zapis „*nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków prac związanych z wycinaniem drzew w młodnikach do 10 lat (w okresie maj-lipiec) oraz prac zrębowych w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie (w okresie kwiecień – lipiec)*”. Uwaga nie została uwzględniona, gdyż zgodnie § 3 pkt. 7 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17.02.2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, wskazania do zmian mogą dotyczyć tylko studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej. Nie można wprowadzać zmian w tym trybie do Planów Urządzania Lasów. Tym samym usunięte zostały z treści projektu zarządzenia wskazania do dokumentów planistycznych – Planu Urządzania Lasu dla Nadleśnictwa Przymuszewo na lata 2009-2018 i Planu Urządzania Lasu dla Nadleśnictwa Rytel na lata 2007-2016.

Uwagi Dyrektora Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, PDN-49-7/12, z dnia 04.03.2014 r., cyt.:

- a) „Jako działanie ochronne dla ptaków wodnych (nurogęś, gągoł) proponujemy dopisać redukcję jenota; z naszych obserwacji wynika, że jest to gatunek liczniejszy niż norka, a co się z tym wiąże, może stanowić poważniejsze zagrożenie dla populacji ptaków wodnych; w związku z powyższym jenota proponujemy dopisać również w tabeli zagrożeń”. Uwaga została uwzględniona w treści zarządzenia. Jenot został dopisany do tabeli zagrożeń dla gatunku gągoł i nurogęś. Treść działania ochronnego dla tych dwóch gatunków brzmi obecnie: „Redukcja populacji norki amerykańskiej i jenota przez odstrzał i odtów”;
- b) „Działanie dla dzięcioła czarnego — ocena zasobów martwego drewna —zarówno w dokumentacji PZO jak i w projekcie zarządzenia należy zaznaczyć, że jest ono planowane do realizacji poza PNBT”. Uwaga nie została uwzględniona. Dzięcioł czarny nie jest przedmiotem ochrony obszaru;
- c) „Zarówno w dokumentacji PZO jak i projekcie zarządzenia należy uzupełnić działanie ochronne dla bielika – utrzymanie obecnego sposobu użytkowania gruntów o następujące działki: 831/1 o pow. 22,41ha, 851/1 o pow. 6,13ha; 851/2 o pow. 10,95ha; gmina Chojnice, obręb ewidencyjny Swornegacie; działki obecnie wymienione w dokumentach również mają pozostać”. Uwaga została uwzględniona w treści zarządzenia. Niemniej jednak zapis ten nie mógł znaleźć się w załączniku 5 dotyczącym działań ochronnych. Zgodnie z aktualnym wytycznym w tym zakresie wszelkie działania związane ze zmianą sposobu lub utrzymaniem dotychczasowego przeznaczenia gruntów powinny stanowić wskazania do zmian w istniejących dokumentach planistycznych. Ustalenia te wprowadzono zatem do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chojnice;
- d) „Przy zadaniach ochronnych dla puchacza należy dodać zapis: *ochronie gatunku służy także działanie nr... zaplanowane dla bielika*”. Uwaga została uwzględniona częściowo. Stosowny zapis (uzupełnienia brakujących działek) znalazł się w treści zarządzenia, ale w załączniku 6, a nie w załączniku 5 do zarządzenia. Treść działania dotyczyła bowiem utrzymania obecnego użytkowania gruntów, co powinno znaleźć się nie w załączniku zawierającym wykaz działań ochronnych, ale w załączniku zawierającym wskazania do dokumentów planistycznych;
- e) „Proponujemy rozważyć zasadność wykazywania zagrożenia J02.01 zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie przy tak wielu gatunkach ptaków, w tym lelku i lerce. Być może jest to pomyłka przy okazji kopiowania części zapisu (dotyczy dokumentacji PZO jak i projektu zarządzenia)”. Uwaga została uwzględniona w odniesieniu do lelka. Zagrożenie J02.01 zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie zostało usunięte z tabeli zagrożeń z treści projektu zarządzenia. Natomiast w odniesieniu do lerci wszystkie zapisy z treści projektu zarządzenia zostały usunięte, gdyż gatunek ten nie jest przedmiotem ochrony obszaru;
- f) „Przy ocenie stanu ochrony dla bielika, na 3 stanowiskach w PNBT w kolumnie "Ocena stanu ochrony po weryfikacji terenowej" przy wskaźniku "liczba zajętych gniazd" pojawia się ocena UI; na podstawie jakich danych wykonano taką ocenę? Zarówno w 2012 jak i w 2013 roku jedno z gniazd było zajęte, w związku z tym przynajmniej jedno stanowisko powinno zostać ocenione na FV”. Uwagę uwzględniono w dokumentacji Planu Zadań Ochronnych-dokonano stosownej korekty;
- g) „Przy ocenie stanu dla włochatki, na stanowisku P28 (prawie w całości w PNBT) pojawiła się nieścisłość — parametr "obecność dzięcioła czarnego" został oceniony na UI (str. 170 dokumentacji), podczas gdy populację dzięcioła czarnego na tym samym stanowisku oceniono na FV (str. 185 dokumentacji)”. Uwaga nie została uwzględniona,

ponieważ włośchatka nie jest przedmiotem ochrony w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- h) „W zadaniu ochronnym dla lerki (zadanie: nie ingerowanie w okresie lęgowym w miejsca gniazdowania "str.235) termin został chyba ustalony tak jak dla dzięcioła czarnego kwiecień - lipiec, a w dokumentacji pojawił się zapis maj-lipiec, co dla tego gatunku jest zbyt późnym terminem”. Uwaga nie została uwzględniona. Lerka nie jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;
- i) „W załączniku nr 3 (identyfikacja zagrożeń) – należy, podobnie jak w dokumentacji PZO, wyraźnie wskazać te zagrożenia, które występują wyłącznie na obszarze poza granicami PNBT (poprzez dodanie przed listą "poza PNBT)". Uwaga została uwzględniona. W opisie zagrożeń dodano zapis „dot. obszarów poza PNBT” przy zagrożeniach występujących poza granicami PNBT;
- j) „Występowanie zagrożenia dla nurogęsi i gągoła, "niepokojenie ptaków w okresie lęgowym, ruch kajakowy i innych jednostek pływających" zostało ograniczone tylko do Jeziora Charzykowskiego Według naszych obserwacji zagrożenie to jest obecne również na innych zbiornikach obszaru, np. na Jeziorze Karsińskim. Wnioskujemy o usunięcie zapisu "dotyczy Jeziora Charzykowskiego", tym bardziej, że w załączniku 6 "Wskazania do zmian..." proponowany jest zapis ograniczający ruch różnego typu łodzi na wszystkich zbiornikach i ciekach obszaru”. Uwaga została uwzględniona. W treści projektu zarządzenia poprawiono przedmiotowy zapis i usunięto zapis „dotyczy Jeziora Charzykowskiego”. Opis zagrożenia dla nurogęsi i gągoła brzmi: „niepokojenie ptaków w okresie lęgowym, ruch kajakowy i innych jednostek pływających, płoszenie samic wodzących pisklęta, fotografowanie ptaków przy gniazdach i samic wodzących pisklęta, biwakowanie (dotyczy obszarów poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”);
- k) „W projekcie zarządzenia nie wymieniono żadnych zapisów dotyczących gospodarki leśnej, które zostały wypracowane z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Toruniu w czasie spotkań Zespołu Lokalnej Współpracy i są zawarte w dokumentacji PZO. Ze względu na fakt, że wiele z zapisów jest kluczowych dla zachowania/osiągnięcia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony w obszarze, wnioskujemy o ich wpisanie do projektu zarządzenia (podobnie jak ma to miejsce w projektach wielu innych planów zadań ochronnych, np. dla obszaru Bory Tucholskie PLB220009)”. Uwaga została uwzględniona. Dodano odpowiednie zapisy do treści zarządzenia;
- l) „W załączniku nr 5 (tabela działań ochronnych), w kolumnie "szacunkowy koszt" nie podano jednostki (tys.zł)”. Uwaga nie została uwzględniona, ponieważ kolumna dotycząca kosztów nie dotyczy treści projektu zarządzenia;
- m) „Czy umieszczenie szeregu ważnych z punktu widzenia ochrony populacji ptaków zapisów (m.in. dotyczących nieużywania sprzętu motorowodnego, nielokowania obiektów budowlanych w pasie 100m wzdłuż zbiorników wodnych) wyłącznie w załączniku 6, w tabeli "wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania[...]" wystarczy, by zapewnić ich realizację? Czy nie należałoby działań tych umieścić również w załączniku 5, w tabeli działań ochronnych? (uwaga ta dotyczy również projektu zarządzenia dla obszaru Sandr Brdy)”;

W zarządzeniu pozostawiono działanie dotyczące wprowadzenia odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie akwenów i cieków naturalnych i związane z tym wskazanie w ograniczeniu używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych. Nie wprowadzono natomiast do zarządzenia zapisów związanych z

nielokowaniem obiektów budowlanych w pasie 100m wzdłuż zbiorników wodnych do załącznika nr 5. Zgodnie bowiem z Wytocznymi GDOŚ (pismo nr DZP-WP.600.24.2014. ŁR z dnia 9.12.2014r. „W zarządzeniu rdoś, będącym aktem prawa miejscowego niemożliwe jest wprowadzanie zakazów w części dotyczącej działań ochronnych. Stąd w załączniku nr 5, gdzie wskazuje się działania ochronne, niedopuszczalne jest zakazywanie jakichś działań (co nota bene jest zgodne z zasadą niewpisywania tu „biernej” ochrony). Ograniczenia dotyczące sposobu użytkowania gruntów, ich przeznaczenia itp., mogą (i powinny) znaleźć wyraz w zał. nr 6 jako propozycja zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego etc.” Podobne stanowisko prezentował Minister Środowiska (pismo nr DP-074-64/40929/14/JJ z dnia 28.10.2014r.: „Zgodnie z art. 28 ust. 10 pkt 4 ustawy działania ochronne w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 mają w szczególności dotyczyć ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, monitoringu stanu przedmiotów ochrony, monitoringu realizacji celów działań ochronnych, uzupełnienia stanu wiedzy. Pomimo, iż przedstawiony katalog zadań jest otwarty nie oznacza to zupełnej swobody kształtowania zakresu przedmiotowego działań ochronnych. Przy ustanawianiu zadań wykraczających poza ww. katalog powinno się mieć na uwadze m.in. inne unormowania powszechnie obowiązujące, umiejscowienie tego przepisu w danym akcie prawnym, konieczność i cel wprowadzenia takiego uregulowania. Jeżeli ustawodawca, tak jak ma to miejsce w przypadku zagospodarowania przestrzennego, w planie zadań ochronnych wskazał wyraźnie sposób ingerencji w daną dziedzinę, zgodnie z zasadami wniosku a contrario, to niedopuszczalne jest ingerowanie w daną dziedzinę w inny sposób, tj. poprzez ustanawianie działań ochronnych regulujących kwestię zagospodarowania przestrzennego, jeżeli w tym zakresie nie ma wyraźnego upoważnienia ustawowego. Dlatego skoro ustawodawca nie wprowadził możliwości ingerencji w zagospodarowanie przestrzenne w działaniach ochronnych planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, to wprowadzenie takich działań będzie pozbawione podstawy prawnej”;

- n) „W załączniku nr 5 (tabela działań ochronnych), w kolumnie "szacunkowy koszt" nie podano jednostki (tys.zł)”. Uwaga nie została uwzględniona, ponieważ kolumna związana z kosztami nie dotyczy treści projektu zarządzenia.

Uwagi Zaborskiego Towarzystwa Naukowego z dnia 03.03.2014,cyt.:

- a) „W tabeli 17 w punkcie 1/2: "nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych (za wyjątkiem sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz uprawnionych służb) - dot. wszystkich zbiorników oraz cieków wodnych w obszarze." – Uważamy, że w związku z szeroką dostępnością silników elektrycznych do łodzi motorowych o dużej mocy, także służby porządkowe takie jak policja i straż rybacka powinna być zobowiązana do niestosowania napędu spalinowego.” Uwaga nie została uwzględniona. Życie i zdrowie człowieka jest wartością najwyższą, w związku z tym, wszystkie służby porządkowe i ratownicze muszą mieć możliwość wykorzystania takiego sprzętu, który pozwoli im na możliwie jak najszybszą interwencję;
- b) „W tej samej tabeli w punkcie 1/6: "pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek: nienaruszanie skarp, niepogłębianie koryt rzecznych" proponujemy brzmienie - "pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek i jezior: nienaruszanie skarp, niepogłębianie koryt rzecznych, poza miejscami istniejącej obecnie legalnie

infrastruktury zlokalizowanej nad jeziorami". Uwaga została uwzględniona częściowo. Zapisy w treści projektu zarządzenia dotyczące zimorodka zmienione zostały z zapisu „pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek: nienaruszanie skarp, niepogłębianie koryt rzecznych” na zapis „Zapobiegnięcie niszczeniu siedlisk gatunku poprzez pozostawienie w stanie naturalnym brzegów jezior i cieków naturalnych: nienaruszanie skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych, w tym umożliwienie naturalnych procesów hydromorfologicznych i erozji brzegów, pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów - za wyjątkiem miejsc modernizacji istniejących lub budowy nowych punktów czerpania wody związanych z ochroną przeciwpożarową oraz za wyjątkiem prac dotyczących zabezpieczenia istniejącej infrastruktury technicznej np. drogi, mostu, sieci, itp.” Nie uwzględniono części drugiej dotyczącej już istniejącej legalnej zabudowy, gdyż daje to możliwość niepotrzebnego ingerowania w tereny nadbrzeżne. Zmiana zapisu jest też związana z koniecznością zachowania czynnej formy działania, jak też jest efektem uwag zgłoszonych przez inne podmioty;

- c) „W zadaniach ochronnych dla zimorodka, zmiana zapisu: „Pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów” na "Pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa powodują podtopienia terenów rolniczych)". Uwaga nie została uwzględniona w treści zarządzenia. Zmiana zapisu nie dawałaby możliwości przeciwdziałania wezbraniom wody w rzece w celu ochrony terenów rolniczych;
- d) „W zadaniu ochronnym dla włośchatki sugerujemy doprecyzowanie monitoringu martwego drewna. Rozumiemy, że 30 metrowy pas transektu jest to pas 30m po obu stronach drogi leśnej. Jeżeli bowiem miałby to być pas 30m łącznie z drogą to powierzchnia próbkowana jest mała i może spowodować, że Lasom Państwowym trudno będzie wykazać wzrost ilości martwego drewna. Tym bardziej, że sama droga leśna może być różnej szerokości. Ponadto bywają sytuacje gdy w sąsiedztwie samej drogi ścinane są drzewa ze względu na bezpieczeństwo turystów”. Uwaga nie została uwzględniona w treści zarządzenia. Włośchatka nie jest przedmiotem ochrony obszaru;
- e) „Popieramy wpisanie do listy zagrożeń dla gągoła i nurogęsi sportów wodnych, w tym ruchu kajakowego – są to czynniki istotnie wpływające na populacje gatunków wodnych w obszarze. Jednocześnie wnosimy o usunięcie zapisu "dotyczy Jeziora Charzykowskiego", gdyż negatywny wpływ na populację nurogęsi i gągoła obserwowany jest również na innych zbiornikach i ciekach obszaru (m.in. Jezioro Dybrzk, Jezioro Karsińskie, rzeka Brda)". Uwaga została uwzględniona. Usunięto zapis dotyczący Jeziora Charzykowskiego;
- f) "Przy opisie zagrożenia "E01.03 zabudowa rozproszona" dla gągoła i nurogęsi proponujemy w zarządzeniu dodać "w tym niszczenie trzcinowisk", gdyż trzcinowiska stanowią jeden z kluczowych elementów właściwej struktury siedliska dla większości ptaków wodnych". Uwaga została uwzględniona w treści zarządzenia. Przy opisie zagrożenia E01.03, dla nurogęsia i gągoła dodano zapis dotyczący także niszczenia trzcinowisk;
- g) „W opisie zagrożenia dla zimorodka "Tworzenie szlaków wodnych poprzez usuwanie martwych drzew z koryt" należy dodać "pogłębianie koryt, ingerencję w naturalne procesy erozji" — naturalne procesy erozji rzecznej są niezbędne do zachowania właściwej struktury siedliska zimorodka". Uwaga została uwzględniona w treści zarządzenia;

- h) „Cele ochrony powinny być bardziej konkretne. Brakuje wskaźników ,pozwalających na ocenę ich osiągnięcia i nieosiągnięcia (np. zwrot" utrzymanie właściwego stanu ochrony "powinien być uzupełniony o informację o tym, co oznacza właściwy stan ochrony(wielkość populacji od – do, wskaźniki struktury siedliska itp.)”. Uwaga nie została uwzględniona w treści zarządzenia. Wskaźniki pozwalające dokonać oceny są ściśle określone w metodyce, stanowiącej załącznik do dokumentacji Planu Zadań Ochronnych. W tabeli nr 4 podane są tylko cele ochrony;
- i) „W projekcie zarządzenia nie zostały uwzględnione żadne zapisy dotyczące działań ochronnych związanych z gospodarką leśną, które pojawiają się w dokumentacji PZO. Niezbędne jest uzupełnienie projektu rozporządzenia o te zapisy”. Uwaga została uwzględniona w treści zarządzenia. Stosowne zapisy zostały wprowadzone do treści zarządzenia.

Uwagi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku, pismo nr TZK/070-01/2014/RW z dnia 26.02.2014 r.:

- a) RZGW w Gdańsku wniósł uwagę w związku z zapisem z tabeli działań ochronnych: „Dążenie do zwiększania zasobów martwego drewna poprzez pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno. Na siedliskach bagiennych, w kępach starodrzewia, o których mowa w zadaniu nr2 oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu dążenie do pozostawiania docelowo co najmniej 10m³/ha martwego drewna”. Pomimo, iż powyższy zapis dotyczy obszarów będących we władaniu Nadleśnictw, zaznaczamy, że plany zadań ochronnych muszą dopuszczać możliwość usuwania drzew znajdujących się na terenach administrowanych przez RZGW, które stwarzają zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego oraz ze względu na ochronę przeciwpowodziową”. Uwaga nie została uwzględniona. Powyższy zapis dotyczy pozostawiania tylko i wyłącznie drzew martwych w ilości docelowej co najmniej 10m³/ha, poza korytami rzek i misami jeziornymi;
- b) uwaga dotycząca zapisów z tabeli działań ochronnych: „zapewnienie nie używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych” i zapisu „kontrolę doraźną przestrzegania ograniczeń związanych z zakazem stosowania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, zakazem biwakowania poza wyznaczonymi miejscami,„ RZGW w Gdańsku wnioskuje o wykreślenie ich jako podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie, gdyż RZGW nie dysponuje środkami prawnymi zapewniającymi nieużywanie na terenach ochrony sprzętu wyposażonego w silniki spalinowe. Uwaga została uwzględniona w przypadku wykonywania kontroli, niemniej jednak pozostawiono RZGW w Gdańsku wśród podmiotów dla działania „Wprowadzenie odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie akwenów i cieków naturalnych...”, mając na uwadze w wielu przypadkach wykonywanie praw własności względem wód w granicach obszaru Natura 2000 w imieniu Skarbu Państwa;
- c) uwaga dotycząca zapisu z tabeli działań ochronnych: „zapewnienie nielokowania wszelkich obiektów budowlanych w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem) w pasie 100m wzdłuż jezior i rzek, z wyłączeniami zawartymi w dokumentacji PZO”. RZGW w Gdańsku wnioskuje o wykreślenie ich jako podmiotu

odpowiedzialnego za wykonanie. Działanie zostało w ogóle usunięte z treści załącznika 5 do zarządzenia, zatem można przyjąć, iż uwaga została uwzględniona;

- d) uwaga dotycząca zapisu z tabeli działań ochronnych: „*zapewnienie niewprowadzania ścieków do wód powierzchniowych*”. RZGW w Gdańsku wnioskuje o jego skreślenie jako podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie. Uwaga została uwzględniona;
- e) uwaga dotycząca zapisu z tabeli działań ochronnych: „*zapewnienie nieusuwania roślinności wodnej i szuwarowej*”. RZGW w Gdańsku wnioskuje o zmianę podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie na starostwo powiatowe. Uwaga nie została uwzględniona. RZGW w Gdańsku wnioskuje także o możliwość usuwania roślinności wodnej z koryta rzeki w związku z jej utrzymaniem, co ma na celu zapewnienie jej drożności i przeciwdziałanie powstawaniu zatorów i podtapianiu przyległych terenów. Uwaga została częściowo uwzględniona i w treści zarządzenia zapisano zarówno dla gągoła, nurogęsi i zimorodka: „*zapobiegnięcie utracie (...) poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior i wysp (nie dotyczy wykonywanych poza okresem od 1 kwietnia do 15 sierpnia prac służących poprawie warunków korzystania z wód, ochronie przeciwpowodziowej lub utrzymywaniu wód, przy uwzględnieniu wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód)*”;
- f) uwaga dotycząca zapisu z tabeli działań ochronnych: „*nie zarybianie wód karpem, karasiem srebrzystym, amurem białym, tołpygą pstrą i tołpygą białą oraz innymi obcymi gatunkami ryb*”. RZGW wnioskuje o wykreślenie jako podmiotu odpowiedzialnego. Uwaga została uwzględniona. Cały zapis został usunięty z treści zarządzenia. Organ tut. po konsultacji z Wykonawcą PZO uznał, że zarybianie wód w/w gatunkami ryb nie ma znacząco negatywnego wpływu na przedmioty ochrony obszaru;
- g) uwaga dotycząca zapisu z tabeli działań ochronnych: „*identyfikacja oraz likwidacja nielegalnych przyłączy odprowadzających ścieki komunalne do rzeki jezior w obszarze oraz do rzeki Jarcewska Struga na całej jej długości*”. RZGW w Gdańsku wnioskuje o wykreślenie z listy podmiotów odpowiedzialnych. Uwaga została uwzględniona. Wykreślono RZGW z listy przedmiotów odpowiedzialnych za w/w zadania oraz zmodyfikowano treść zadania na „*Kontrole doraźne związane z identyfikacją i eliminowaniem nielegalnych miejsc zrzutu ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych*”.

Uwagi Wójta Gminy Chojnice, pismo nr BM.670.34.2014 z dnia 18.03.2014 r. cyt.:

- a) „*nie jest możliwe wprowadzenie zakazu lokowania farm wiatrowych w rejonie Nowej Cerkwi z uwagi na uchwalony plan dla tego terenu z przeznaczeniem pod lokalizację elektrowni wiatrowych, w rejonie Ostrowite - Silno nie ma w studium terenów dopuszczających lokalizację elektrowni wiatrowych, tereny takie są w południowo-zachodnim kierunku od Ostrowitego i dla nich również został sporządzony plan miejscowy.*” Organ tut. uwagę częściowo uwzględnił, tzn. stosowne wskazania do zmian wprowadził do studiów i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, o których wyżej wzmiankuje Wójt Gminy Chojnice. Wskazania do zmian w istniejących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Gminy Chojnice wynikają z nabycia przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Gdańsku nowej wiedzy dotyczącej zidentyfikowania, przez wykonawców Planu Zadań Ochronnych, istniejących zagrożeń, które mogą oddziaływać negatywnie na przedmioty ochrony obszaru. Zgodnie

z zasadą przezorności, ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania, którego na podstawie dostępnej wiedzy nie da się wykluczyć – należy traktować jako istotne negatywne oddziaływanie. Skutkiem realizacji zapisów obecnych planów, z punktu widzenia celów ochrony obszaru, może być istotne negatywne oddziaływanie na przedmioty ochrony (pogorszenie parametrów i wskaźników stanu ochrony). Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska jako organ pełniący nadzór nad obszarami Natura 2000 jest odpowiedzialny za utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru, w tym wypadku gatunków ptaków. Wykorzystano więc istniejący instrument prawny, polegający na wskazaniu potrzeby zmian w istniejących miejscowych planach, działając na podstawie art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Należy przy tym podkreślić, że obowiązywanie obecnych zapisów w mpzp nie daje inwestorowi gwarancji uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, a jednocześnie nie zwalnia z konieczności jej uzyskania. Wskazanie do zmiany zapisów mpzp zagrażających obszarowi Natura 2000 ma na celu ograniczenie ryzyka inwestycyjnego podmiotów planujących realizację inwestycji w miejscach, gdzie takie przedsięwzięcia nie powinny być realizowane. Podkreślenia jednak wymaga, że PZO może dawać tylko wskazania do zmian w istniejących dokumentach, ale sam ich nie wprowadza. Sformułowanie wskazania nie jest zatem jednoznaczne ze zmianą studium, czy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, do którego taki zapis jest formułowany. Zapisy te powinny być jednak uwzględnione w przypadku zmiany dokumentów planistycznych gminy;

- b) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „studium nie jest dokumentem określającym zasady używania łodzi motorowych” została uwzględniona;
- c) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „nielokowanie obiektów budowlanych w pasie 100 m wzdłuż wszystkich zbiorników wodnych i rzek jak rozumiem w obszarach Natura 2000) wynika z przepisów odrębnych i częściowo zapisy znajdują się też w studium, a dodatkowo nie powinien on dotyczyć wszystkich zbiorników wodnych, ponieważ ogranicza możliwość realizacji inwestycji na terenach zainwestowanych z uwagi na istniejące w sąsiedztwie bagna lub stawy” nie została uwzględniona. Jednym z zapisów polityki przestrzennej gmin, jest zapis, który powinien mieć odzwierciedlenie w studium, a dotyczy ochrony wartości środowiska przyrodniczego i przeciwdziałania zagrożeniom środowiskowym.
- d) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „nielokowanie ferm norek w obrębie obszaru i w pasie 10 km wokół ostoi - informuję, że studium nie jest aktem prawa miejscowego, więc nie jest wytyczną przy wydawaniu decyzji administracyjnych, natomiast w przypadku sporządzania planu miejscowego projekty planu poza terenem Natury 2000 są opiniowane przez RDOŚ, nie ma więc potrzeby wprowadzania tego zapisu do studium” nie została uwzględniona. Zapis został utrzymany. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, ale nakreśla kierunki polityki przestrzennej gminy, które są uwzględniane przy opracowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Jednym z zapisów polityki przestrzennej gmin, jest zapis, który powinien mieć odzwierciedlenie w studium, a dotyczy ochrony wartości środowiska przyrodniczego i przeciwdziałania zagrożeniom środowiskowym. W opinii organu ochrona obszarów Natura 2000 opiera się także o działania prewencyjne wprowadzane w jak najwcześniejszym etapie kształtowania polityki zagospodarowania

przestrzennego na danym terenie. Norka to gatunek ziemno-wodny, doskonale pływa i nurkuje, na lądzie szybko biega, wspina się po drzewach, przemieszcza się najchętniej w pobliżu linii brzegowej rzek i zbiorników wodnych, kanałów melioracyjnych. W zasobnych siedliskach osiąga zagęszczenie do 20 osobników na 10 km cieków wodnych. Na schronienia wybiera dziuple, nory, zajęte lub opuszczone żeremia bobrów, stosy kamieni, najczęściej te, które położone są w pobliżu wody. Należy podkreślić, że obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, jak i obszar w promieniu ok. 10 km od jego granic cechuje się dużą ilością cieków, zbiorników wodnych, systemów melioracyjnych, które stwarzają dobre warunki dla bytowania norki. Prowadzone badania genetyczne udowodniły, że fermi hodowlane mają istotny wpływ na zróżnicowanie genetyczne nerek w Polsce, a średnio 17% osobników stanowi grupę uciekinierów z ferm lub ich potomków w pierwszym pokoleniu. Osobniki z północno-zachodniej i północnej Polski (rzeki Warta, Gwda, Słupia, Wel) stanowią jednorodną genetycznie grupę, co wskazuje na wspólne pochodzenie tych populacji, istnienie migracji osobników pomiędzy nimi lub dopływ osobników podobnych genetycznie- uciekinierów z ferm hodowlanych. Porównanie dziko żyjących nerek z różnych populacji z norkami fermowymi wykazało największe podobieństwo genetyczne osobników z północno-zachodniej Polski i osobników fermowych (Zalewski A., Brzeziński M., 2014). Potwierdzono zatem hodowlane pochodzenie nerek w północnej Polsce. Norka zwykle poluje na ofiary najłatwiej dostępne; w jej pokarmie dominują gryzonie (norniki, niekiedy piżmak i karczownik ziemnowodny), ptaki, ryby, płazy i raki. Okazjonalnie zjada także bezkręgowce i rośliny. Obecność nerek zmniejsza sukces lęgowy ptaków ze względu na niszczenie lęgów, ale także z powodu płoszenia dorosłych osobników. W Parku Narodowym "Ujście Warty" wiosną ptaki stanowią 46-60% biomasy zjadanych ofiar norki amerykańskiej (Bartoszewicz 2003). Na jeziorach mazurskich udział ptaków stanowi w pokarmie norki kilkanaście procent zjadanej biomasy ofiar (Brzeziński 1998), podczas gdy w Puszczy Białowieskiej ptaki są śladowym (do 2,4%) komponentem diety norki (Jędrzejewska i Jędrzejewski 1998). Dane uzyskane w ujściu Warty wskazują, że choć ptaki stanowią bardzo istotny składnik diety norki amerykańskiej, to przy dużych zagęszczeniach ptaków zagrożenie ze strony norki, nawet licznie występującej, nie jest duże (Bartoszewicz 2003). Może ona jednak obniżać sukces lęgowy niektórych gatunków mniej licznie zasiedlających mokradła i zbiorniki wodne i - wraz z innymi czynnikami - przyczyniać się do spadku ich liczebności. Podjęcie działań zmierzających do ograniczenia liczebności norki przynajmniej z niektórych cennych przyrodniczo terenów ma sens o tyle, o ile daje szansę w miarę trwałego powodzenia. Jednakże nadal rozwijająca się w Polsce hodowla fermowa nerek stwarza realne niebezpieczeństwo ciągłego wydostawania się na wolność nowych osobników. Praktyka dowodzi, że zapobieganie ucieczkom zwierząt z ferm jest nieskuteczne. Można jedynie podjąć próbę ograniczenia liczebności poprzez polowanie lub chwytanie i zabijanie, ale takie działania musiałyby być prowadzone permanentnie. W ostatnich latach, w następstwie prawnych ograniczeń hodowli fermowej nerek amerykańskich wprowadzonych w krajach Europy Zachodniej, hodowcy spoza Polski zaczęli inwestować w rozwój ferm zwierząt futerkowych w Polsce w pobliżu zachodniej granicy państwa. W efekcie, w bezpośrednim sąsiedztwie Parku Narodowego "Ujście Warty" (w odległości 20 km od jego granic) funkcjonuje pięć ferm nerek, w których obsada wynosi ponad 260 000 zwierząt. W obliczu rozwijającej się dynamicznie hodowli fermowej nerek, szczególnie w zachodniej Polsce, i przy stałym zasilaniu lokalnych populacji nowymi uciekinierami, należy się liczyć z umocnieniem się tego wszechstronnego drapieżnika w Polsce, z całymi konsekwencjami jego ekologicznej roli. Dlatego też organ tut. uznał, że na obszarach Natura 2000 – obszarach specjalnej

ochrony ptaków, gdzie przedmiotami ochrony są m.in. ptaki związane ze środowiskiem wodnym, należy podjąć działania zmierzające do ograniczenia liczebności norki. Dlatego zaplanowano zadanie ochronne związane z ograniczeniem liczebności tego gatunku poprzez polowanie lub chwytanie i zabijanie oraz prewencyjne działanie związane z zabezpieczeniem przed dopływem nowych uciekinierów z ferm zasilających dziką populację norki amerykańskiej poprzez wpisanie wszystkim gminom położonym na obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy i w najbliższym sąsiedztwie tego obszaru, wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, polegające na eliminacji lub ograniczeniu zagrożeń zewnętrznych, zapisów zapewniających nielokowanie ferm norki amerykańskiej w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy i w strefie 10 km od granicy tego obszaru w granicach opracowania studium. Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W rozumieniu tut. organu, w ten sposób ujednoczone podejście do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer rarchipelago- *Ann.Zool.Fennici* 32). Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych - na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w tym rejonie organ wyważył proponowane przez wykonawców wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km;

- e) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*niewprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych, itd. nie określono takich warunków w studium, wynika z przepisów odrębnych*” została uwzględniona. Cały zapis z treści projektu zarządzenia został usunięty;
- f) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek - brak podstawy na umieszczanie tego zapisu w studium,*” nie została uwzględniona. Jednymi z zapisów polityki przestrzennej gmin, są zapisy, które powinny mieć odzwierciedlenie w studium, a dotyczą ochrony wartości środowiska przyrodniczego i przeciwdziałania zagrożeniom środowiskowym. Należy podkreślić, iż wskazanie to ma znaczenie dla kilku przedmiotów ochrony: gągoła, nurogęsi, zimorodka, a potrzebę pozostawienia w stanie naturalnym brzegów rzek wykazuje zarówno dokumentacja przygotowana na potrzeby PZO, jak też uwagi innych

podmiotów zgłoszone w trakcie trwającego udziału społecznego. Studium określa sposób zagospodarowania terenu- a więc także w strefie brzegowej rzek;

- g) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*utrzymanie obecnego użytkowania gruntów - dz. nr 711, 713/1, 830/2, 851/3, 846 - tereny te zgodnie ze studium przeznaczone są na powiększenie Parku Narodowego "Bory Tucholskie", brak potrzeby dokonywania zmiany studium;*” nie została uwzględniona. Do przyszłościowego włączenia w granice Parku Narodowego „Bory Tucholskie” jest jeszcze kilka działek, których nie wymieniono w aktualnie obowiązującym studium;
- h) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*wskazania do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego- Uchwała nr IV/77/99 – dla terenów położonych w miejscowości Małe Swornegacie gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*”. Organ tut. uwagę uwzględnił i jednocześnie informuje, że wskazania do zapisów, które w treści zarządzenia znajdują się, odnośnie obowiązującego miejscowego planu, należy przenieść do planu nowotworzonego;
- i) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*wskazania do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego- Uchwała nr XXXIII/435/98 teren planu leży w obszarze zwartej zabudowy wsi zgodnie ze studium*”. Organ tut. uwagę uwzględnił.
- j) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*wskazania do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego- Uchwała nr XVII/250/2000 teren planu leży w obszarze zwartej zabudowy wsi zgodnie ze studium*”. Organ tut. uwagę uwzględnił.
- k) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: „*wskazania do zmiany planu ogólnego, obejmująca działkę nr 1086/1 Swornegacie- Uchwała nr VII/117/99 - wskazania nie mają zastosowania do przywołanego planu.*” Uwaga nie została uwzględniona.

Uwagi Wójta Gminy Lipnica, pismo nr RIG.6320.1.2014KK z dnia 12.03.2014 r. cyt.:

- a) sprzeciw wobec zapisu „*zapewniających nielokowanie farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic ostoi.*” Na terenie Gminy Lipnica trwają prace i uzgodnienia firmy zainteresowanej budową farmy wiatrowej wraz z właścicielami nieruchomości, na których farma ma powstać. Społeczność lokalna nie wyrażała sprzeciwu do planowanego zamierzenia. Jeżeli zostanie wpisany warunek "że w obszarze oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic ostoi nie można lokalizować farm wiatrowych" planowana inwestycja nie powstanie. Propozycja do uwzględnienia "nielokowanie farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu mniejszym niż 1 do 1,5 km od granic ostoi". Nadmieniam, iż zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego Polska powinna do roku 2020 zwiększyć udział energii ze źródeł odnawialnych. Uwagi Wójta Gminy nie uwzględniono. Zapis w treści zarządzenia przyjął formę „nielokowanie farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu nie mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000.” Fakt podjęcia uzgodnień z podmiotem zainteresowanym realizacją inwestycji nie ma wpływu na ocenę skali zagrożenia dla przedmiotów ochrony obszaru;

- b) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.:
"Sprzeciw dotyczący nielokowania wszelkich obiektów budowlanych w pasie 100 m wzdłuż wszystkich zbiorników wodnych i rzek. Na terenie Gminy Lipnica zostały wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla budowy różnych obiektów w odległości mniejszej niż 100, gdzie dotychczas nie obowiązywała ta strefa i zostało uzgodnione z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gdańsku lub istnieje aktualny Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego, dla niektórych działek, które są w granicach obszaru. Uwaga nie została uwzględniona. Organ tut. informuje, że wskazania do zmian studium i mpzp nie odnoszą się do już uzgodnionych z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gdańsku warunków zabudowy i zagospodarowania przestrzennego wydawanych dla konkretnych inwestycji. Zapis ten jest tylko wskazaniem do zmiany studium/mpzp w tym zakresie i zacznie obowiązywać od momentu wejścia w życie zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001, czyli po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego. Podkreślenia wymaga jednak, że PZO może dawać tylko wskazania do zmian w istniejących dokumentach, ale sam ich nie wprowadza. Sformułowanie wskazania nie jest zatem jednoznaczne ze zmianą studium, czy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, do którego taki zapis jest formułowany. Zapisy te powinny być jednak uwzględnione w przypadku zmiany dokumentów planistycznych gminy;
- c) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.:
"Sprzeciw dotyczący pozostawienia w stanie naturalnym brzegów rzek; nienaruszenia skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych. Proszę o uwzględnienie możliwości wykonania tzw. punktów czerpania wody do ochrony przeciwpożarowej, gdzie niekiedy nie ma innej możliwości zmniejszenia skarpy, utwardzenia terenu, wykonania schodów lub usytuowania jakiegoś małego obiektu. Uważam, że miejsca do zapewnienia bezpieczeństwa życia ludzkiego, zwierzęcego i całej roślinności, która może być narażona na takie niebezpieczeństwo powinno zostać uwzględnione" została uwzględniona. Zapis przyjął formę „Zapobiegnięcie niszczeniu siedlisk gatunku poprzez pozostawienie w stanie naturalnym brzegów jezior i cieków naturalnych: nienaruszanie skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych, w tym umożliwienie naturalnych procesów hydromorfologicznych i erozji brzegów, pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów - za wyjątkiem miejsc modernizacji istniejących lub budowy nowych punktów czerpania wody związanych z ochroną przeciwpożarową oraz za wyjątkiem prac dotyczących zabezpieczenia istniejącej infrastruktury technicznej np. drogi, mostu, sieci, itp.”;
- d) uwaga z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych i sprzeciw dotyczący zabezpieczenia przed usuwaniem roślinności wodnej i szuwarowej-
„Proszę o uwzględnienie, że w granicach obszaru będzie można: pozyskiwać trzcinę z jezior, bagrowanie dna w wielkości 10% od linii brzegowej jeziora, wycinanie roślinności nadwodnych, zasypywanie żwirem lub piaskiem, budowę pomostów, budowę obiektów małej architektury dla potrzeb rekreacyjnych w odległości mniejszej niż 100 m” została częściowo uwzględniona. Organ tut. stoi na stanowisku, że z racji tego, że na obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy przedmiotami ochrony są gatunki ptaków, które m.in. związane są ze środowiskiem wodno-błotnym, w okresie lęgowym jako miejsca zakładania gniazd wykorzystują roślinność nadwodną, szuwarową i trzcinowiska, a lustro wody jest

ich miejscem żerowania dlatego podtrzymuje zapisy dot. nie usuwania roślinności nadwodnej, szuwarowej, trzciny, zasypywania brzegów żwirem i piaskiem. Natomiast co do pomostów podtrzymano zapis nie tworzenia nowych miejsc obsługi turystyki wodnej, kąpielisk i pomostów, za wyjątkiem miejsc już zainwestowanych. Jeżeli chodzi o budowę obiektów małej architektury dla potrzeb rekreacyjnych w odległości mniejszej niż 100 m – Organ tut. podtrzymuje wskazanie do zmiany studium gminy w zakresie zapisu „zapewniającego w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków naturalnych w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, nielokowania wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu B1, B, B-R oraz rekreacyjno– wypoczynkowych typu Bz, oznakowanych tak przed wejściem w życie projektu zarządzenia.”

- e) uwaga cytata „należy zwrócić uwagę na zalecenia określone w opisie taksacyjnym w uproszczonych planach urządzania lasu, które są w granicach w/w obszaru. W niniejszym zarządzeniu brak informacji. Uwagi nie uwzględniono. Przeanalizowano uproszczone plany urządzania lasu. Zgodnie z § 3 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17.02.2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, wskazania do zmian mogą dotyczyć tylko studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej. W związku z tym nie można zarządzeniem w sprawie PZO wprowadzać zmian do Planów Urządzania Lasów (PUL) czy uproszczonych PUL. Wprowadza się natomiast działania związane z modyfikacją gospodarki leśnej co może generować konieczność zmiany istniejących dokumentów planistycznych w zakresie leśnictwa.
- f) uwagi z tabeli dot. wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych, cyt.: *”W zarządzeniu w § 7 mówiącym o wskazaniach do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego np. dla Gminy Lipnica, nie podano terminu w jakim ma być dokonana zmiana. Rada Gminy w Lipnicy w budżecie nie zaplanowała takich środków. Ponadto należy zwrócić uwagę na zapisy dotyczące zagrożeń w załączniku nr 3, aby nie spowodowały zablokowania realizacji inwestycji drogowych, przydomowych oczyszczalni ścieków; zbiorników bezodpływowych; kanalizacji sanitarnych i wodociągów i innych. Proszę o uwzględnienie zapisów pozwalających lokalizować inwestycje w odległości mniejszej niż 100 m od rzek jezior i innych cieków wodnych”* zostały częściowo uwzględnione. Plan zadań ochronnych nie określa terminu wprowadzenia zmian do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy. Gmina powinna te zmiany wprowadzić w momencie aktualizacji studium lub do nowo opracowywanego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W przypadku istniejącej zabudowy należy zapewnić gospodarkę ściekową w oparciu o kanalizację lub szczelne zbiorniki bezodpływowe w pasie 100 m od brzegów zbiorników wodnych i rzek. Zapisy dotyczące zagrożeń nie spowodują zablokowania realizacji inwestycji drogowych, sieci wodociągowej czy kanalizacji- wskazują tylko na obszar aktywności człowieka, który wymaga w procesie inwestycyjnym analizy, której podstawą prawną są przepisy związane z systemem ocen oddziaływania na środowisko. Organ tut. podtrzymuje jednak zasadność wprowadzenia do studium gminy zapisu *„w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii*

brzegowej wszystkich jezior oraz cieków naturalnych w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy zapewnienie nielokowania wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu Bi, B, B-R oraz rekreacyjno – wypoczynkowych typu Bz, oznakowanych tak przed wejściem w życie planu zadań ochronnych; w granicach opracowania studium”.

Uwagi Burmistrza Brus pismo nr GP.6121.1.2014 z dnia 06.03.2014 r., cyt.

- a) *"Załącznik nr 3 "Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu siedlisk przyrodniczych" nie odzwierciedla faktycznego stanu. Dla jedenastu spośród dwunastu wymienionych gatunków ptaków, będących przedmiotem ochrony, jako zagrożenie wymienia się według obiegowych, utartych schematów bez określenia rzeczywistych zagrożeń dotyczących omawianego terenu; m.in. "... prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, usuwanie miejsc lęgowych ... ". Obecne prowadzenie gospodarki leśnej opierającej się przynajmniej od 20-tu lat na podstawach ekologicznych, nie jest zagrożeniem, lecz w możliwie najpełniejszy sposób zapewnia warunki nie tylko dla ochrony lecz także dla rozwoju i wzrostu liczebności ptaków, będących przedmiotem ochrony. Dowodem na spełnianie w lasach wymogów w zakresie ochrony przyrody, w tym także dla ptaków będących przedmiotem ochrony jest wzrastająca liczba osobników takich gatunków jak orzeł bielik, żuraw, puchacz, włochatka, dzięcioł czarny, kania ruda. Świadczy również o tym, coraz większa liczba stref ochronnych dla gatunków objętych ochroną strefową. I tak np. przy bieliku określenie zagrożeń " ...niepokojenie ptaków na lęgowiskach w sezonie lęgowym na skutek prowadzonych prac leśnych ... " jest obiegowym, utartym stwierdzeniem nie mającym potwierdzenia chociażby w ocenach sukcesów lęgowych par gniazdujących na omawianym terenie. Poza tym prace leśne prowadzone są poza strefą ochronną. Zauważalne natomiast staje się częste niepokojenie przez coraz większą grupę ornitologów i "miłośników" przyrody. Przy sóweczce i włochatce w zagrożeniach określenie "...utrata w wyniku eksploatacji starszych drzewostanów i ograniczenia powierzchni starodrzewu" jest ogólnym stwierdzeniem jednej z przyczyn zmniejszania się populacji tego gatunku, ale w stosunku do omawianego terenu jest nieprawdziwe, sformułowane bez znajomości historii tego terenu i prowadzonej tu gospodarki leśnej. Potwierdzeniem prawidłowo prowadzonej gospodarki leśnej w Lasach Państwowych w zgodzie z wszelkimi przepisami prawa i zasadami zrównoważonego rozwoju są certyfikaty FSC i PEFC. Coroczne audyty w sposób szczególny kładą nacisk na ochronę przyrody, w tym bezwzględnie rozliczają przestrzeganie zakazów prowadzenia jakichkolwiek prac w strefach ochronnych ptaków. Uzyskana w listopadzie 2013 roku w Rio de Janeiro przez Lasy Państwowe nagroda UNESCO za wzorowo prowadzoną gospodarkę leśną, w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju, wielość form przyrody i szeroko prowadzoną edukację ekologiczną, jest dodatkowym potwierdzeniem, że gospodarka leśna w polskich lasach państwowych w żaden sposób nie jest zagrożeniem dla przedmiotów ochrony".*

Organ tut. informuje, że mimo poczynionych już znacznych postępów, gospodarka leśna jednak nadal wymaga dostosowywania do celów ochrony ptaków, co właśnie jest istotą sporządzenia PZO. Przygotowana dokumentacja na potrzeby sporządzenia PZO, w tym wyniki oceny stanu ochrony dla poszczególnych gatunków na stanowiskach wykazuje jednak, że wymienione kodowo zagrożenia związane z prowadzeniem gospodarki leśnej

nadal występują, co nie oznacza, że ich nasilenie jest jednakowe i równomierne na całej powierzchni obszaru Natura 2000 i na wszystkich stanowiskach;

- b) uwaga Załącznik nr 5 *"Działania ochronne ..." "Błędnie zidentyfikowane zagrożenia skutkują też na formułowanie działań ochronnych. W zakresie ochrony czynnej udało się autorom zaplanować tylko dwa działania na obszarze Parku Narodowego Bory Tucholskie. Na pozostałym obszarze planuje się jedynie działania w zakresie monitoringu oraz daleko idące ograniczenia dla prowadzenia racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej, które w myśl zapisów ustawy o ochronie przyrody nie powinny podlegać ograniczeniom na obszarach Natura 2000, jeżeli nie zagrażają przedmiotom ochrony"*.

Dostosowanie gospodarki leśnej, rolniczej, rybackiej w obszarze do celów ochrony jest niezbędne do realizacji celów określonych w perspektywie 10 lat, zmierzających do utrzymania lub osiągnięcia właściwego stanu ochrony gatunków będących przedmiotami ochrony w obszarze. Ma to odzwierciedlenie w zapisach projektu zarządzenia. Koncepcja ta była dyskutowana i ogólnie akceptowana podczas spotkań Zespołu Lokalnej Współpracy. Chronione gatunki nie wymagają często działań z zakresu ochrony czynnej, ale działań zmierzających do zachowania ich siedlisk, które można zagwarantować poprzez przyjęcie odpowiednich kierunków zagospodarowania przestrzeni;

- c) załącznik nr 6 *"Wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego...." Zaproponowano wprowadzenie następujących zapisów do obowiązującego "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Brusy": "Nielokowanie farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic ostoi." Zapis ten koliduje z ustaleniami projektu Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Bory Tucholskie" PLB220009. W dokumencie tym jako potencjalne zagrożenie wskazuje na kolizje z elektrowniami wiatrowymi. Jednakże nie wskazano potrzeby zastosowania działań ochronnych. Natomiast w projekcie PZO dla Wielkiego Sandru Brdy wskazano powyższy zapis, który swym zasięgiem będzie oddziaływać również na tereny sąsiedniego OSO Bory Tucholskie. Proponuje się, by z powyższego zapisu wykreślić fragment "...oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic ostoi". Na omawianym terenie prowadzone jest obecnie postępowanie w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowania dla budowy elektrowni wiatrowych. Zatem w tym przypadku ewentualny brak możliwości realizacji inwestycji powinien wynikać z przeprowadzonej oceny oddziaływania na środowisko."*

Uwaga nie została uwzględniona. Utrzymano w treści zarządzenia zapis „nielokowanie farm wiatrowych w obszarze oraz w promieniu nie mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000”. Takie wskazanie potrzeby zmian studium gminy nie ma bezpośredniego wpływu na postępowanie administracyjne w sprawie decyzji środowiskowej, jednak dane uzyskane w trakcie prac nad PZO, w tym zidentyfikowane w PZO zagrożenia, będą jednym z materiałów dowodowych w trakcie prowadzonej procedury OOS;

- d) *"Nielokowanie wszelkich obiektów budowlanych (...) w pasie 100 m wzdłuż wszystkich zbiorników wodnych i rzek". Kategorycznie sprzeciwiam się zapisowi o proponowanej treści dla obszarów zlokalizowanych poza terenem Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Wprowadzenie zapisu doprowadzi do wyłączenia z zainwestowania terenów, które mają istotne znaczenie dla rozwoju gminy Brusy. Wdrożone zostałyby całkowicie nowe, bardzo rygorystyczne zakazy dla obszarów*

strategicznych dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Proponuje się całkowite wykreślenie przedmiotowego zapisu lub jego zastąpienie zapisem w brzmieniu obowiązującym dla Zaborskiego Parku Krajobrazowego i odnoszącym się tylko do terenu parku.

Uwaga nie została uwzględniona. Organ tut. do treści zarządzenia- tylko w załączniku 6 dotyczącym wskazań do zmian istniejących dokumentów planistycznych wprowadził następujący zapis: „zapewnienie nielokowania wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu Bi, B, B-R oraz rekreacyjno – wypoczynkowych typu Bz, oznakowanych tak przed wejściem w życie projektu zarządzenia; w granicach opracowania studium.”

- e) „Proszę o uwzględnienie powyższych uwag również w odniesieniu do odpowiednich zapisów umieszczonych w module C - Ustalenie działań ochronnych -tabela 15 i innych częściach PZO”.

Powyższe uwagi nie zostały uwzględnione, albowiem dotyczą dokumentacji PZO.

Uwagi osoby fizycznej przesłane e-mailem, dnia 10.03.2014 r.

- a) uwaga, cyt. *”W opisie procesu komunikacji z różnymi grupami interesu znajduje się informacja o trzech spotkaniach w tym jedno informacyjne, jedno informacyjno-dyskusyjne i jedno dyskusyjne. Ażeby 31 instytucji działających na różnych, choć zązębiających się polach prowadziło dyskusję prowadzącą do optymalnych rozwiązań ? – wydaje się rzeczą niemożliwą. Chyba, że było to „załatwienie” obowiązku komunikacji”* nie została uwzględniona, ponieważ nie dotyczy treści zarządzenia;
- b) uwaga, cyt. *„Określenia zagrożeń według obiegowych, utartych schematów, w oderwaniu od rzeczywistych zagrożeń dotyczących omawianego terenu: np. przy bąku i błotniaku stawowym- „zmniejszanie powierzchni zajmowanych przez szuwały (wypalanie, wykaszanie, osuszanie ...)”- nie spotyka się na tym terenie niszczenia szuwaru np. przez wypalanie! A wykaszanie było sporadyczne w czasach kiedy budynki były kryte trzcina.”* Nie została uwzględniona. Zarówno błotniak stawowy jak i bąk nie są przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;
- c) uwaga cyt. *„Podobnie przy bieliku określenie zagrożeń „niepokojenie ptaków na łągowiskach w sezonie łągowym na skutek prowadzonych prac leśnych..” jest obiegowym, utartym stwierdzeniem nie mającym potwierdzenia chociażby w ocenach sukcesów łągowych par gniazdujących na omawianym terenie. Poza tym prace leśne prowadzone są poza strefą ochronną. Zauważalne natomiast staje się częstsze niepokojenie przez coraz większą grupę ornitologów i „miłośników” przyrody (do kilku razy w okresie łągowym). Pominęto za to zupełnie problem gwałtownie spadającej populacji łyski (ściśle związanej z tutejszą populacją bielika) oraz jakości rybostanu, które są ważniejszymi czynnikami bytowania bielika niż spokój w rejonie gniazdowania”.*

Organ tut. posiłkując się wiedzą ornitologa, który prowadził prace inwentaryzacyjne na przedmiotowym obszarze Natura 2000, informuje, że niestety incydentalnie zdarza się, że prace leśne prowadzone są w okresie łągowym bielika, także w granicach strefy ochrony częściowej, do której jest możliwość wstępu, ale dopiero po okresie łągowym czyli od

sierpnia do końca grudnia. Natomiast łośka jest gatunkiem, którego liczebność w okresie ostatnich kilku lat drastycznie maleje. Lecz nie jest jedynym gatunkiem, na który bielik poluje. Bielik obecnie jest gatunkiem, który wydaje się nie być zagrożony. Ale żeby tak było dalej należy mu zapewnić możliwość wyprowadzenia lęgów jak również odpowiednią bazę pokarmową oraz siedliska i rewiry lęgowe, co starano się zrobić wprowadzając odpowiednie zapisy do treści zarządzenia;

- d) uwaga, cyt. *„Przy sóweczce i włośchatce: w zagrożeniach, określenie „ utrata w wyniku eksploatacji starszych drzewostanów i ograniczenia powierzchni starodrzewu” w stosunku do omawianego terenu jest wynikiem braku wiedzy autorów na temat historii tego terenu i , w powiązaniu z tym, gospodarki leśnej na tym terenie (np. lesistość okolic Brus i Leśna 200 lat temu wynosiła 7%). Z kolei sama eksploatacja starszych drzewostanów, w lasach gospodarczych, przy ścisłym zachowaniu zasad, jest celem gospodarczym. W innym natomiast miejscu określenie „nadmiernej eksploatacji” nie jest doprecyzowane: „nadmiernej” do czego – do norm w parkach narodowych czy do wyobrażeń autorów?”- nie została uwzględniona. Zarówno sóweczka jak i włośchatka nie są przedmiotami obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;*
- e) *„Przy lelku (także przy lerce), wskazanie jako zagrożenia wielkoobszarowe zabiegi oraz obniżenie wieku drzewostanów jest wynikiem żenującego braku wiedzy na temat leśnictwa, a w stosunku do wieku drzewostanów omawianego terenu jest przekłamaniem wynikającym z nierzetelnego przygotowania się do tematu. (średni wiek drzewostanów z 32 lat w 1948r. do 55 lat w 2000r – to raczej wzrost!), a wielkoobszarowe zabiegi w leśnictwie są stosowane wyjątkowo i na bardzo ograniczonym obszarze. Wynika to z zasady w leśnictwie, że szkodliwy nie jest sam gatunek, lecz ilość osobników tego gatunku, która może zagrozić trwałości Lasu”.*

Organ tut. informuje, że mimo poczynionych już znacznych postępów w dopracowaniu sposobu i zakresu prowadzenia prac leśnych do wymogów związanych z ochroną bioróżnorodności, gospodarka leśna nadal wymaga dostosowywania do celów ochrony ptaków, co właśnie jest istotą sporządzenia PZO;

- f) *„Przy dzięciole średnim określenie w zagrożeniach „ utrata siedlisk w wyniku zmniejszania się powierzchni lasów liściastych, z dominacją lub współdominacją dębów ...” jest przekłamaniem wynikającym z braku wiedzy na temat obecnego składu gatunkowego drzewostanów, kształtowania się tegoż na przestrzeni ostatnich dwustu lat oraz zasad hodowli lasu.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Dzięcioł średni nie jest bowiem przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- g) *„Opisanie zagrożeń przy samotniku wskazujące na działalność leśnictwa powodującą odwadnianie terenu jest znowu dowodem na brak rzetelnej oceny (prawdopodobnie opartym na pojęciu melioracji z okresu powojennego) oraz na brak wiedzy na temat współczesnej gospodarki leśnej.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Samotnik nie jest przedmiotem ochrony obszaru Wielki Sandr Brdy;

- h) *„Przy gatunkach gniazdujących w dziupli określenie zagrożenia „...utrata siedlisk wynikająca z eliminacji z lasu martwych i obumierających drzew” – jest informacją przekłamaną, ponieważ w lasach obowiązuje obowiązek pozostawiania i ewidencjonowania drzew martwych, a drzewa obumierające są usuwane gdy przyczyna obumierania może powodować obumieranie innych drzew stanowiąc zagrożenie dla trwałości lasu.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Organ tut. wyjaśnia, że od niedawna Lasy Państwowe ewidencjonują i zaczynają pozostawiać martwe drewno – na dzień dzisiejszy zasoby martwego drewna są w wielu przypadkach niewielkie i w związku z tym jak najbardziej jest zasadny zapis o pozostawianiu drzew martwych i obumierających,

- i) *„Określenie „utrata siedlisk w wyniku upraszczania struktury drzewostanów – struktury piętrowej i wiekowej” świadczy o braku znajomości historycznego pochodzenia tutejszych lasów oraz aktualnej ich struktury, a także braku wiedzy z zakresu gleboznawstwa, wymagań siedliskowych, świetlnych, wilgotnościowych i socjalnych polskich drzew i krzewów.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Gospodarka leśna mimo poczynionych znacznych postępów, nadal wymaga dostosowywania do celów ochrony ptaków, co właśnie jest istotą sporządzania Planu Zadań Ochronnych;

- j) *„W Załączniku nr 3 – Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń jako niemalże główne zagrożenia to odnowienia lasu, wycinka lasu, inne praktyki leśne. Pojawiają się one nawet przy zimorodku i żurawiu (przelotne).”*

Uwaga nie została uwzględniona. Prowadzenie prac leśnych w okresie lęgowym w pobliżu miejsc gniazdowania, w których mogą gniazdować ptaki łączy się z ich płoszeniem /zimorodek/. Organ tut. wyjaśnia, że w/w zagrożenia dotyczące gospodarki leśnej zostały przypisane do zimorodka, ale nie są głównymi. Natomiast dla żurawia /przelotne/ takich zagrożeń nie zidentyfikowano;

- k) *„Tych kilka już uwag wskazuje, że określanie zagrożeń dokonane zostało „punktowo” - w odniesieniu poszczególnych gatunków, bez uwzględnienia różnorodności siedlisk zmieniającej się w czasie i przestrzeni, ale w wielkoobszarowej skali zachowującej proporcje (np. powierzchni otwartych do drzewostanów młodocianych, dojrzewających i starodrzewów). A właśnie różnorodność siedlisk, nie tylko pod względem żyzności i wilgotności, ale faz rozwojowych drzewostanu, powoduje różnorodność biologiczną grzybów, roślin i zwierząt. Należy mieć świadomość, że obecny stan środowiska leśnego powstał właśnie dzięki gospodarce leśnej prowadzonej tu od 120 lat, podlegającej ciągłym udoskonaleniom w miarę rozwoju nauk przyrodniczo-leśnych.”*

Organ tut. informuje, że w celu ochrony bioróżnorodności, przy sporządzaniu Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, brano pod uwagę wszystkie aspekty związane z różnorodnością biologiczną. Dokumentacja planu zadań ochronnych, jak i tut. organ nie podważa udziału PGL Lasów Państwowych w jej kształtowaniu, ale gospodarka leśna nadal wymaga dostosowywania do celów ochrony ptaków, co właśnie jest istotą sporządzania Planu Zadań Ochronnych.

Uwagi Klubu Przyrodników, pismo nr L. dz. 184/2014 z dnia 17.02.2014 r.:

- a) *„W związku z całością przyrodniczą obszarów specjalnej ochrony ptaków Bory Tucholskie PLB220009 i Wielki Sandr Brdy PLB220001 należy przyjąć, że wszystkie gatunki uznane za przedmioty ochrony w obszarze Bory Tucholskie, powinny być automatycznie przedmiotami ochrony w obszarze Wielki Sandr Brdy PLB220001, o ile tylko w nim w ogóle występują.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Mimo całości przyrodniczej obszarów specjalnej ochrony ptaków Bory Tucholskie PLB220009 i Wielkiego Sandru Brdy PLB220001, obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy ma swoją specyfikę, zaznaczoną przede wszystkim przez znacznie większy udział obszarów wodnych i tym samym charakteryzuje się przede wszystkim obecnością gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodnym;

- b) *„Zwracam uwagę na potrzebę konkretnego formułowania wskaźników, celów i ustaleń planistycznych co do modyfikacji gospodarowania. Cele do osiągnięcia powinny być określone w sposób mierzalny / weryfikowalny. Zarządzenie, jako akt prawa miejscowego, zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, powinno określać normy, a nie tylko zalecenia. Modyfikacje gospodarki powinny być skonkretyzowane, bez używania określeń "dążenie do..." "w miarę możliwości..." itp.”*

Uwaga została uwzględniona. Przeredagowano stosowne zapisy w treści zarządzenia;

- c) *„Typową cechą krajobrazu Borów Tucholskich jest jego oligotrofia. Dotyczy to również znacznej części wód w obszarze. Fauna ptaków obszaru również zależy od tej cechy-siedliskiem występujących tu ptaków jest krajobraz budowany głównie przez sosnowe bory i oligo- lub mezotroficzne jeziora. Choć oznacza to m. in. względnie niskie zagęszczenia ptaków szuwarowych, zachowanie tej cechy krajobrazu powinno być postawione za strategiczny cel ochrony, także w planie koncentrującym się na zachowaniu ostoi ptaków. Konsekwencją tego powinno być: wykluczenie, w przedmiotowym obszarze, dążenia do wzbogacenia gatunkowego i ekosystemów leśnych, wskazanie jako cel w planie zadań ochronnych osiągnięcia bardzo dobrego, a nie tylko dobrego stanu ekologicznego jezior. Cel taki, wskazany w PZO, stanie się celem środowiskowym dla wód, o którym mowa w art. 38f ustawy Prawo Wodne i jego osiągnięcie będzie obowiązkiem właścicieli i zarządców wód. Dysponują oni instrumentami, by np. ograniczyć możliwość odprowadzania ścieków do wód w obszarze.”*

Uwaga została częściowo uwzględniona. Nielegalne odprowadzanie ścieków do wód zostało zdefiniowane jako zagrożenie dla kilku przedmiotów ochrony. A jego pokłosiem jest zapis dotyczący działania ochronnego: kontrole doraźne związane z identyfikacją i eliminowaniem nielegalnych miejsc zrzutu ścieków komunalnych i przemysłowych do wód powierzchniowych. W ten sposób wyklucza się, w przedmiotowym obszarze, dążenie do wzbogacenia gatunkowego i ekosystemów leśnych. Stan ekologiczny jezior obszaru nie jest dobry. Większość jezior tego obszaru ma III, IV klasę jakości. Osiągnięcie bardzo dobrego stanu ekologicznego tych wód w okresie obowiązywania planu zadań ochronnych nie jest możliwe. Możliwe, że w ciągu kilkudziesięciu lat, przy wyeliminowaniu wszystkich źródeł zanieczyszczeń, przynajmniej niektóre jeziora osiągną dobry stan ekologiczny;

- d) *„Działaniem ochronnym powinno być konkretne ograniczenie i limitowanie zagospodarowania i użytkowania turystycznego, rekreacyjnego i sportowego brzegów jezior oraz samych jezior. Należy wskazać jeziora, lub części jezior, które są kluczowe dla ptaków w różnych porach roku (miejsca lęgów, wodzenia młodych, miejsca żerowania) i*

ustalić w planie, że np. w określonych okresach akweny te nie powinny być miejscem uprawiania żeglarstwa, rekreacji, sportów wodnych. Być może niektóre akweny powinny być z takiego rekreacyjnego użytkowania wyłączone całkowicie. Turystykę i rekreację z pewnością należy ująć wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być jej monitoring, np. okresowe liczenie użytkowników tafli wody. Podobnie, konieczna wydaje się analiza, które odcinki rzek są kluczowe dla ptaków i na których odcinkach może wystąpić konflikt między ptakami a turystyką kajakową. W szczególności: znanym zjawiskiem jest, że spływy kajakowe w maju, czerwcu i pierwszej połowie lipca powodują rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków wodnych, wodzących wówczas swoje pisklęta. Negatywnie wpływa to na sukces lęgowy. Problem ten może dotyczyć np. nurogęsi i gągoła. Należy ująć go wyraźnie wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być monitoring natężenia turystyki kajakowej, a działaniem ochronnym- np. limitowanie ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnianie do turystyki kajakowej dopiero po 15 lipca. Natomiast na wszystkich akwenach, działaniem ochronnym powinno być stworzenie i promocja dobrowolnego "kodeksu turysty -przyrodnika", promującego określone zachowania (np. nie wplływanie w strefie szuwarów, nie rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków)."

Uwaga została uwzględniona częściowo. Określono wskazania do zmian studium niektórych gmin, aby nie tworzyć nowych miejsc obsługi turystyki wodnej, kąpielisk i pomostów, za wyjątkiem miejsc już zainwestowanych w granicach opracowania studium. Jednocześnie zaplanowano monitoring natężenia ruchu kajakowego, który da odpowiedź czy faktycznie na ciekach naturalnych obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy uprawianie tej formy turystyki wodnej znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru i w związku z tym wymaga limitowania ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnienia do turystyki kajakowej dopiero po 15 lipca;

- e) *„Kluczowe znaczenie dla niektórych gatunków ptaków, w tym przedmiotów ochrony, mogą mieć wyspy na jeziorach. Mogą one być miejscami wyższego niż przeciętnie sukcesu lęgowego, w związku np. z obniżeniem poziomu drapieżnictwa. Proponujemy więc ustalenia planistyczne, które zapewniłyby dobre warunki ptakom na wyspach, np. ograniczenia w możliwości penetracji wysp i dobijania do nich sprzętem pływającym, przynajmniej w sezonie lęgowym ptaków.”*

Uwaga nie została uwzględniona. W przedmiotowym obszarze Natura 2000 jedynie na Jeziorze Charzykowskim występują wyspy. Zbiornik ten od lat jest udostępniony do uprawiania wszelkich sportów wodnych, w tym motorowych. Obecnie obie te wyspy są intensywnie penetrowane, zwłaszcza w okresie trwania sezonu żeglarskiego- pomimo istnienia na jednej z nich strefy wyznaczonej dla bielika (przy czym bielik tego gniazda nie zajmuje, w sprawozdaniach przekazywanych do RDOŚ przez Nadleśnictwo Rytel, wykazywana jest na wyspie obecność puchacza, która jednak nigdy nie była weryfikowana przez wizję terenową). Natomiast w trakcie prac nad PZO nie potwierdzono na ich obszarze występowania gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony. W związku z tym, organ tu. stoi na stanowisku, że obecnie obie te wyspy nie mają kluczowego znaczenia dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- f) *„Kluczowe znaczenie dla ptaków w obszarze - w tym dla gągoła, nurogęsi - mają drzewostany strefy brzegowej jezior, czyli ekoton las-woda. Wnioskujemy, by przyjąć w*

PZO za zasadę wyłączenie z użytkowania rębnych ekotonów wzdłuż jezior i cieków wodnych o szerokości drzewostanu min. 50 m. Ekotonów tych nie należy także użytkować zrębami złożonymi. Dopuszczenie do stosowania zrębów złożonych co prawda wydłuża o kilka-kilkanaście lat proces wyrębu, lecz koniec końców prowadzi do usunięcia kluczowego dla ptaków starodrzewia. Ustaleniem planu powinna być także konsekwentna ochrona ekotonów las-woda, w tym także pełna ochrona roślinności szuwarowej, litoralnej, oraz pozostawianie drzew zamierających i martwych, w szczególności przewracających się do wody (dotyczy zarówno brzegów jezior, jak i rzek).

Stosowne zapisy regulujące te kwestie znajdują się w treści zarządzenia;

- g) *„W tym obszarze szczególne znaczenie ma ochrona dziuplaków i ich miejsc lęgowych. Dziuple występują najczęściej w drzewach starych -w tym w drzewostanach rębnych. Dotychczas deklarowanym standardem w Lasach Państwowych jest pozostawianie wszystkich drzew dziuplastych, co zresztą jest wymogiem posiadanego przez RDLP certyfikatu FSC, a także jest wskazane w Instrukcji Ochrony Lasu. W związku z tym, w planie proponujemy zapisać wymóg bardzo konsekwentnego pozostawiania wszystkich drzew dziuplastych, w szczególności przy prowadzonych cięciach rębnych. Odpowiada to deklaracjom Lasów Państwowych co do obecnej praktyki.”*

Stosowne zapisy regulujące te kwestie znajdują się w treści zarządzenia;

- h) *„Podzielamy podnoszony w dotychczasowych dyskusjach postulat pozostawienia co najmniej 5% wyłączonych z użytkowania rębnych starodrzewów dla ochrony włośchatki, dzięcioła czarnego i siniaka. Zwracamy uwagę, że chodzi tu o całe drzewostany - np. na skarpach jezior, dolin rzecznych itp. I tak jest to wymóg certyfikatu FSC, który posiadają obie zaangażowane RDLP. Niezależnie od tego, dobrą praktyką jest pozostawianie "kęp ekologicznych" (biogrup) na zrębach.”*

Organ tut. wyjaśnia, że wzmiankowane gatunki ptaków nie są przedmiotami ochrony obszaru Wielki Sandr Brdy. Konieczność wprowadzenia tych gatunków jako przedmiotu ochrony wynika wprawdzie z prac nad tworzeniem planu zadań ochronnych, ale dopiero po zmianie SDF w tym zakresie i akceptacji zgłoszonych propozycji. Na potrzeby tworzenia zarządzenia przyjęto dotychczasowy stan SDF co do listy przedmiotów ochrony obszaru Wielki Sandr Brdy;

- i) *„Siedliska bagienne (Bb, BMb, Li/b) powinny w naszej opinii powinny być wyłączone z użytkowania.”*

Stosowne zapisy regulujące tę kwestię znajduje się w treści zarządzenia w odniesieniu do puchacza;

- j) *„Potrzebne są zapisy dotyczące ochrony i odtwarzania zasobów w martwego drewna. Co najmniej poziom 10m³/ha martwego drewna powinien być w okresie planu osiągnięty średnio w drzewostanach w obszarze. Zwracamy uwagę, że nie jest to wcale wartość wysoka- w Lasach Państwowych w Polsce jest średnio ponad 6m³/ha - oczekiwane, by w obszarze specjalnej ochrony osiągnąć średnio 10m³/ ha nie jest więc wygórowane.”*

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis znajduje się w treści zarządzenia, zarówno w zakresie działań przewidzianych dla gągoła i nurogęsi, jak i uzupełnienia stanu wiedzy w tym zakresie. Zwrócić należy bowiem uwagę, że samo martwe drewno nie stanowi dla

tych gatunków limitującego wskaźnika wartości siedliska. Niemniej jednak w lasach gospodarczych, gdzie większość zamierających drzew jest planowo usuwana, zagęszczenie np. dzięciołów jest 3-4 krotnie niższe niż w lasach o charakterze naturalnym. Co tym samym ma przełożenie na ilość dziupli oraz ilość gatunków ptaków zamieszkujących dziuple. Im więcej martwego drewna tym więcej ptaków drążących dziuple oraz tym więcej ptaków później te dziuple zamieszkujących;

- k) *„Dla wszystkich chronionych kaczek występujących w obszarze wnosimy o wpisanie do tabeli zagrożeń przypadkowe zastrzelenie podczas polowań.”*

Uwaga została uwzględniona. Z kaczek w Wielkim Sandrze Brdy przedmiotem ochrony jest jedynie gągoł. Do tabeli zagrożeń, dla tego gatunku, wpisano jako zagrożenie potencjalne: polowania;

- l) *„Wnioskujemy o zrezygnowanie w tym obszarze natura 2000 z pozyskania łowieckiego cyraneczki (*Anas crecca*), która powinna tu być przedmiotem ochrony. Niewłaściwe i nieetyczne wydaje się dopuszczanie polowania na ptaki w obszarze wyznaczonym specjalnie dla ich ochrony, choćby nawet polowanie takie nie miało znacząco negatywnego wpływu na ich populację.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Cyraneczka nie jest przedmiotem ochrony w przedmiotowym obszarze;

- m) *„Ponadto wnosimy o modyfikacje gospodarki łowieckiej (polowania tylko od 15 września a nie od 15 sierpnia, eliminacja śrutu ołowianego, szkolenia z rozpoznawania), prosimy także o rozważenie, by przynajmniej kluczowe fragmenty ostoi w ogóle wyłączyć z polowań na ptaki.”*

Organ tut. informuje: przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy są gatunki ptaków, na które nie poluje się, w związku z czym nie wprowadzono do treści zarządzenia, zapisów dotyczących modyfikacji gospodarki łowieckiej. W trakcie prac na PZO stwierdzono brak znacząco negatywnego oddziaływania tego zagrożenia na przedmioty ochrony obszaru. Potencjalnym zagrożeniem może być przypadkowe zestrzelenie np. gągoła, który może być pomyłony z innymi gatunkami kaczek. Nie stanowi on jednak gatunku łownego, więc w opinii Organu projekt zarządzenia w tym zakresie nie wymaga korekty;

- n) *”W borowym kompleksie leśnym, jakim są Bory Tucholskie, zwłaszcza w obliczu wzrastającej nieprzewidywalności zjawisk klimatycznych, niekiedy nieuchronnie dochodzić będzie do zjawisk o charakterze klęskowym (np. wiatrołomów- przykładem mogą być wiatrołomy z 2012 r.). Z punktu widzenia przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 celowe byłoby, by w reakcji na takie zjawiska w szerszym zakresie stosować pozostawianie powierzchni pokłęskowych do naturalnej sukcesji. Wnosimy, by zapisać to w planie. W Puszczy Piskiej, po klęskowym huraganie z 2002 r., eksperymentalnie pozostawiono do naturalnej sukcesji (bez uprzątnięcia pozostałości połamanego drzewostanu) powierzchnię 445 ha. jest to tzw. las "Szast". Badania ornitofauny, wykonane w 2007 r., wykazały, że "Liczba gatunków ptaków wpisanych do Załącznika 1 Dyrektywy Ptasiej (w przeliczeniu na jeden punkt nasłuchowy była kilkakrotnie wyższa w wiatrołomie pozostawionym do naturalnej regeneracji niż w lesie zwartym. Średnia liczba osobników gatunków uwzględnionych w Załączniku 1 Dyrektywy Ptasiej w punkcie*

nasłuchowym była kilkukrotnie wyższa w przypadku wiatrołomu niż w lesie niezaburzonym. Różnice były istotne statystycznie. Pozytywnie na wiatrołom zareagowały np. dzięcioł czarny, gąsiorek, dudek." Pozostawianie niektórych powierzchni powiatrołomowych do naturalnej sukcesji byłoby więc działaniem cennym z punktu widzenia Dyrektywy Ptasiej, niestety jak dotąd zupełnie nie jest to stosowane w Borach Tucholskich."

Uwaga nie została uwzględniona. Treść zarządzenia nie może zawierać zapisów dotyczących prowadzenia badań naukowych. Swoimi zapisami ma za zadanie utrzymać lub przywrócić właściwy stan ochrony przedmiotów ochrony poprzez konkretne działania ochronne. W Wielkim Sandrze Brdy, który charakteryzuje się dużym udziałem wód płynących i stojących oraz znacznymi powierzchniami użytkowanymi rolniczo, brakuje rozległych powierzchni drzewostanu, który ewentualnie w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej mógłby być pozostawiony do naturalnej sukcesji;

- o) *„Przynajmniej potencjalnym zagrożeniem dla zimorodka jest likwidowanie potencjalnych miejsc lęgowych - skarp i obrywów nadrzecznych ("wyrw" brzegowych), realizowane często w ramach tzw. utrzymywania cieków. Ustaleniem planu powinno być zachowanie naturalnego charakteru cieków w obszarze, w tym umożliwienie naturalnych procesów hydromorfologicznych i erozji brzegów; pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach cieków wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów."*

Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy znalazły się w treści zarządzenia;

- p) *„Bocian biały, jak się wydaje, potrzebuje zachowania w ekstensywnym użytkowaniu istniejących użytków zielonych, co przecież nie jest oczywiste."*

Uwaga nie została uwzględniona. Bocian biały nie jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- q) *„Błotniak stawowy, jak się wydaje, potrzebuje zachowania zabagnionych kompleksów szuwarów."* Uwaga nie została uwzględniona. Błotniak stawowy nie jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- r) *„Perkoz dwuczuby, jak się wydaje, potrzebuje regulacji gwarantujących spokój w miejscach gniazdowania, w tym zapobiegających podpływowaniu do gniazd lub skupień gniazd w okresie lęgowym w ramach turystyki i rekreacji wodnej."* Uwaga nie została uwzględniona. Perkoz dwuczuby nie jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- s) *„Plan powinien zapewnić, że w obszarze Natura 2000 nie powinny być udzielane zezwolenia na odstępstwa od zakazów ochrony gatunkowej wobec czapli siwej. Podobne podejście należałoby przyjąć w stosunku do kormorana czarnego."* Uwaga nie została uwzględniona. Zarówno czapla siwa jak i kormoran czarny nie są przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy;

- t) *„Kluczowy dla niektórych gatunków jest udział starych drzewostanów oraz starych drzew w drzewostanach (biorąc także pod uwagę, że np. 'dziuplastość' drzew, albo ich przydatność pod gniazda dużych ptaków szponiastych zależy od wieku drzew). Uważamy, że zapewnienie odpowiedniego udziału starych drzewostanów i drzew powinno być wskazane jako jeden z kluczowych celów ochrony (w tym wyraźnie wskazane jako*

element celu dla odpowiednich gatunków). Podejmowane w tym celu środki ochronne powinny obejmować trzy niezależne od siebie działania:

-Sprawdzenie, jaka część drzewostanów jest pozostawiona w całości bez użytkowania i może starzeć się w sposób naturalny. Chodzi tu o całe drzewostany (całe pododdziały), tu jednak w skali obszaru Natura 2000 mogą wliczać się także biernie chronione drzewostany w parku narodowym (bez zaplanowanej przebudowy ani trzebieży późnych) i w rezerwatach przyrody;

-Kontynuacja obecnej praktyki gospodarki leśnej- pozostawiania co najmniej 5% każdego drzewostanu rębego w formie biogrup, z nienaruszonymi także dolnymi piętrami lasu, docelowo z pozostawieniem biogrup do naturalnej śmierci i rozkładu;

-Kontrola struktury wieku drzewostanów w obszarze w ramach planowania urządzeniowo-leśnego. Należy tak planować użytkowanie rębne, żeby udział drzewostanów >100 letnich w obszarze Natura 2000 nigdy - nawet okresowo- nie spadał. Ewentualnie jeżeli obecny udział takich drzewostanów jest zbyt niski, należy wskazać, jaki ich udział powinien być osiągnięty i utrzymany.

-Powyższe środki już obecnie są teoretycznie stosowane, dlatego ich wdrożenie nie powinno napotykać sprzeciwu. Zwracamy uwagę na różnice między nimi (w szczególności, nie należy mylić pozostawiania 5% drzewostanów jako referencyjne, z pozostawianiem na zrębach 5% biogrup stanowiących docelowo wewnętrzny element struktury drzewostanu)."

Stosowne zapisy dotyczące obecności drzewostanów starych, pozostawianych do naturalnej śmierci i rozkładu w ilości co najmniej 5% każdego drzewostanu rębego w formie biogrup znajdują się w treści projektu zarządzenia;

- u) „Środki ochrony wielu gatunków (w obecnym ujęciu dotyczy to zwłaszcza bielika, ale przypominamy o potrzebie rozszerzenia listy przedmiotów ochrony, por. pismo z grudnia 2012 r.) powinny koncentrować się nie tylko na ochronie obecnych miejsc gniazdowania, ale także na kształtowaniu takiej struktury krajobrazu leśnego, żeby dostarczał on ptakom wystarczającej liczby potencjalnych miejsc gniazdowych dobrej jakości - a więc np. dla bielika ważna jest nie tylko strefowa ochrona istniejących gniazd, ale także zapewnienie odpowiedniego udziału w krajobrazie starodrzewi w pobliżu jezior, wolnych od antropopresji, w których gniazda potencjalnie mogą być zakładane, itd. Uważamy, że gwarantujące to zapisy powinny znaleźć się w PZO.”

Stosowne zapisy dotyczące obecności drzewostanów starych, pozostawianych do naturalnej śmierci i rozkładu w ilości co najmniej 5% każdego drzewostanu rębego w formie biogrup znajdują się w treści projektu zarządzenia;

- v) „Raz jeszcze podkreślam konieczność szczególnej ochrony ekotonów las-woda. Dla gągoła i nurogęsia kluczowe znaczenie ma dostępność miejsc lęgowych w strefie brzegowej, która byłaby najlepiej gwarantowana przez naturalne procesy- w tym starzenia się drzew, powstawania w nich dziupli, powstawania wykrotów i złomów itp. Podtrzymuję wniosek o przyjęcie zasady wyłączenie z użytkowania rębego ekotonów wzdłuż jezior i cieków wodnych o szerokości drzewostanu min. 50 m. Ekotonów tych nie należy także użytkować zrębami złożonymi. Dopuszczenie do stosowania zrębów złożonych co

prawda wydłużyła o kilka -kilkanaście lat proces wyrębu, lecz koniec końców prowadzi do usunięcia kluczowego dla ptaków starodrzewia. Ustaleniem planu powinna być także konsekwentna ochrona ekotonów las-woda, w tym także pełna ochrona roślinności szuwarowej, litoralnej, oraz pozostawianie drzew zamierających i martwych, w szczególności przewracających się do wody (dotyczy zarówno brzegów jezior, jak i rzek - te są kluczowe np. dla zimorodka)."

Została uwzględniona. Stosowne zapisy znajdują się w treści zarządzenia;

- w) *„Ustalenia PZO, choć mogą przejmować niektóre standardy certyfikatu FSC, nie powinny bezpośrednio odwoływać się do punktów standardu, tj. należy zagwarantować, że ewentualne przyszłe zmiany standardu FSC nie będą skutkować zmianami środków ochrony podejmowanych w rozważanym obszarze Natura 2000 i nie można natomiast oczekiwać, że zarządzający lasami - posiadając obecnie certyfikat FSC - nie powinni sprzeciwiać się zapisom analogicznym do wymogów obecnie obowiązującego standardu (a obejmuje on zarówno 5% powierzchni reprezentatywnych, pozostawianie co najmniej 5% biogrup w użytkowaniu rębny, jak i pozostawianie wszystkich drzew dziuplastych)."*

Uwaga została uwzględniona. W treści projektu zarządzenia usunięto odwołania do punktów standardu FSC;

- x) *„Raz jeszcze podkreślam też konieczność zabezpieczenia obszaru przed nadmierną turystyką, która zwłaszcza ostatnio intensywnie się rozwija. Dotyczy to w szczególności:*

-Turystyki kajakowej, która wymaga ograniczenia co do miejsc, terminów udostępnienia (krytyczny może być nie tylko okres lęgowy, ale także okres wodzenia piskląt gągoła i nurogęsi po wodzie, co trwa do ok. połowy lipca), ew. limitowania co do liczby osób/kajaków.

-Żeglarstwa - w tym sprzeciwić należałoby się postulatowi przebudowy mostów pomiędzy jeziorem Karsińskim a Witocznem i szerszego udostępnienia w ten sposób wpływania na jeziora Witoczno, Płesno, Małoląckie, Łąckie, Dybrzk, Kosobudno.

Zdajemy sobie sprawę z trudności formalnych co do ograniczenia powszechnego korzystania z wód. Być może kluczowe dla ptaków miejsca należałoby uznać za rezerwy przyrody, w których istnieją już instrumenty prawne umożliwiające dopuszczenie tylko takiego udostępnienia turystycznego rekreacyjnego, jakie zostanie uznane za nieszkodliwe dla wartości przyrodniczych."

Uwaga została częściowo uwzględniona. Organ tut. przychylił się do stwierdzenia, że ograniczenie powszechnego korzystania z wód naruszyłoby art. 34 ust. 1 ustawy Prawo wodne. W związku z tym nie może wprowadzić do treści zarządzenia powyższego ograniczenia. Zwłaszcza, że nie ma instrumentów prawnych umożliwiających dopuszczenie tylko takiego udostępnienia turystycznego, jakie zostanie uznane za nieszkodliwe dla wartości przyrodniczych obszaru Natura 2000. Organ tut. wprowadził zapisy dotyczące monitoringu obecnie intensywnie rozwijającej się turystyki kajakowej. Monitoring pozwoli ustalić, czy ruch kajakowy, który odbywa się na ciekach naturalnych Wielkiego Sandru Brdy oddziałuje znacząco negatywnie na przedmioty ochrony obszaru, a jeżeli tak, to zostaną podjęte działania dotyczące limitowania ilości kajaków

spluwających danego dnia, zwłaszcza w okresie lęgowym gągoła i nurogęsi (np. rozmowy z właścicielami wypożyczalni kajakowych, działania edukacyjne). Podkreślenia wymaga, że istnienie zagrożenia jakim jest turystyka na terenie obszaru Natura 2000 uwzględniono także we wskazaniach do dokumentów planistycznych, gdzie zasugerowano rozwój bazy turystycznej w oparciu o istniejące już przyczółki zabudowy;

- y) *„Jako środek ochrony zimorodka, słusznie proponowana jest zasada "Pozostawienie w nurcie wszystkich rzek przewróconych w sposób naturalny drzew". Podkreślamy, że w typowym dla obszaru rzeczno-jeziornym układzie hydrologicznym, nieuzasadnione wydają się obawy, że zatory drzewne w nurcie rzek mogą powodować zagrożenie powodziowe. Zwracamy uwagę, że w obszarach w Polsce, w którym martwe drzewa w nurtach rzek są konsekwentnie pozostawiane (np. rzeki w Drawieńskim Parku Narodowym), gdzie nie występują żadne, nawet lokalne zjawiska powodziowe tym spowodowane. Przypominamy jednak także, że należałoby również wyraźnie zapisać utrzymanie w stanie naturalnym brzegów rzek i dynamiki koryt rzecznych - w tym nie ingerowanie w proces erozji bocznej: pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach cieków wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów, które zimorodkom niezbędne są jako miejsca lęgowe”.*

Uwaga została uwzględniona;

- z) *„Zwracamy uwagę, że w przypadku nadmiernego natężenia ruchu kajakowego, może on przybrać formę 'ciągłego strumienia kajaków' płynącego rzeką (wg danych z innych rzek Polski, może to miejsce przy natężeniu ruchu >300 osób/dzień przepływających przez dowolny przekrój rzeki), a to już znacząco ograniczałoby możliwość żerowania zimorodka i mogło wpływać na jego sukces reprodukcyjny.”*

Organ tut. do treści zarządzenia wprowadził zapisy dotyczące monitoringu obecnie intensywnie rozwijającej się turystyki kajakowej i wskazanie dotyczące wyznaczenia tras kajakowych poza newralgicznymi rzekami. Zaplanowany monitoring natężenia ruchu kajakowego, da odpowiedź czy faktycznie na ciekach naturalnych obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy uprawianie tej formy turystyki wodnej znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru i w związku z tym wymaga ona limitowania ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnienia do turystyki kajakowej dopiero po 15 lipca;

- aa) *„Rozważając gatunki ptaków jako potencjalne przedmioty obszaru, do nadania lub utrzymania oceny D nie wystarczy stwierdzić, że obszar gromadzi mniej niż 0,5% krajowej populacji gatunku. Do nadania lub utrzymania oceny D należy uzasadnić, że obszar nie jest odpowiedni do ochrony gatunku bo np. nie zawiera dogodnych dla gatunku siedlisk. Analizy takiej nie przeprowadzono, w związku z czym propozycje nadania lub utrzymania ocen D wielu rozważanym gatunkom nie są wystarczająco uargumentowane.”*

Uwaga nie została uwzględniona. Zgodnie z instrukcją wypełniania SDFu, ocena populacji jest czynnikiem kwalifikującym gatunek jako przedmiot ochrony obszaru. Nadanie oceny polega na oszacowaniu wielkości populacji danego gatunku i jej zagęszczenia w stosunku do populacji krajowej. Jeżeli ocena ekspercka stwierdza, że występowanie danego gatunku na opisywanym obszarze jest nieznaczące (patrz uwaga poniżej) dla jego ochrony, wówczas otrzymuje on ocenę D (populacja nieistotna). W instrukcji zamieszczono też uwagę: Zapisy decyzji wykonawczej Komisji z dnia 11.07.2011 w sprawie formularza

zawierającego informacje o terenach Natura 2000 nie definiują jednoznacznie pojęcia „populacja nieistotna”. W opinii Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska: Populację stanowiącą mniej niż 0,50% populacji krajowej gatunku, uznaje się za nieistotną dla ochrony gatunku w skali kraju i nadaje się ocenę D. Podejście to jest analogiczne i zgodne z podejściem kwalifikowalności obszaru IBA, w którym minimalna liczebność danego gatunku powinna wynosić co najmniej 1% populacji krajowej - kryterium C6;

bb) „Projekt zarządzenia nie zawiera wielu zapisów proponowanych w dokumentacji, które wydają się kluczowe dla ochrony obszaru. Przykładowo, brak w nim:

-Pozostawienie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych o szerokości nic mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących, bez użytkowania zrębami zupełnymi

-Identyfikacja oraz likwidacja nielegalnych przyłączy odprowadzających ścieki komunalne do rzek i jezior w obszarze oraz do rzeki Jarcewska Struga na całej jej długości.

-Na siedliskach bagiennych, w kępach starodrzewia, o których mowa w zadaniu nr2 oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu dążenie do pozostawiania docelowo co najmniej 10 m³/ha martwego drewna.

-Nieorganizowanie nowych szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazd ptaków strefowych,

-Pozostawienie w drzewostanach na całym obszarze Wielki Sandr Brdy trwale wyłączonych :z użytkowania rębego starodrzewów zajmujących co najmniej 5% powierzchni manipulacyjnej użytkowania rębego zachowanie standardów FSC, AD 33 PL 09, standard 6.5.1.5/ 6 .

-Nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków (maj - lipiec) prac związanych z wycinaniem drzew w młodnikach do 10 lat oraz w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie.

-Pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych)”

Uwaga została uwzględniona. Wzmiankowane zapisy znalazły się w treści zarządzenia;

cc) „Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, akt prawa miejscowego, jakim jest rozporządzenie PZO, powinien ustanawiać normy prawne zrozumiałe na podstawie wiedzy ogólnej oraz innych aktów prawa. Nie mogą to być normy odnoszące się do informacji nie udostępnionych publicznie. Cele działań ochronnych w załączniku 4 nie spełniają tego wymogu, w szczególności:

-nie wiadomo, jaki stan populacji łabędzia krzykliwego, żurawia przelotnego, lelka, zimorodka, lerki jest uznawany za "właściwy", tj. jakie są kryteria i wskaźniki określające, że stan jest właściwy.

-Nic wiadomo, jaki jest stan obecny populacji gągoła, nurogęsi, bielika, żurawia lęgowego, puchacza, włośchatki, dzięcioła czarnego, tj. jaki stan byłby uznany za "niepogorszony".

-Nie wiadomo, co oznacza i jak jest obliczany wskaźnik "presja antropogeniczna".

-Jak wskaźnik ten miałby być weryfikowany, jeśli nie przewidziano jego monitoringu?

Ten element aktu prawa miejscowego musi być preredagowany tak, by samodzielnie definiował, w sposób możliwy do weryfikacji, co jest celem ochrony."

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w § 3. określono zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru, który m.in. obejmuje: ustalenie celów działań ochronnych do osiągnięcia w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, umożliwiające monitoring i weryfikację ich osiągnięcia, z uwzględnieniem: a) konieczności utrzymania właściwego stanu ochrony, likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako właściwy, b) potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczności likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły, c) konieczności uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiocie ochrony i konieczności likwidacji, ograniczenia zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli stan ochrony przedmiotu ochrony nie jest możliwy do oceny, co też zostało zrobione i umieszczone w treści zarządzenia. Natomiast wszystkie pozostałe dane, o których mowa powyżej zawarte są w dokumentacji Planu Zadań Ochronnych, do której każdy zainteresowany ma wgląd, po zgłoszeniu stosownego wniosku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku. Uwaga Klubu Przyrodników jest w tym zakresie zbieżna z uwagą Parku Narodowego Bory Tucholskie. Organ przyjmował jednak za dotychczasową praktykę odnoszenie celu ochrony do wartości parametrów, ewentualnie wartości wskaźnika, nie podając w treści zarządzeń całej waloryzacji parametrów, która stanowi część dokumentacji na podstawie której sporządzono PZO;

dd) „Kluczowe dla ochrony obszaru ustalenia dotyczące ochrony stref brzegowych wód zostały ujęte w projekcie Zarządzenia tylko jako "wskazania do zmiany w istniejących studiach uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego". Tym samym, nie będą one miały żadnej mocy, dopóki nie zostaną wprowadzone do studiów lub planów, a zapewne nie zostaną, bo gminy nie mają takiego obowiązku. Niestosowanie się do tych zasad nie będzie wywoływać konsekwencji z art. 37 ust 2 ustawy o ochronie przyrody. Zapewnienie wdrożenia wskazanych zasad ochrony stref brzegowych powinny zostać ujęte jako działanie ochronne. W szczególności:

-Wskazanie do zmian studiów i planów, polegające na ujęciu w nich strefy 100 m od brzegów wód jak o strefy w której nic powinna być lokalizowana zabudowa, nie będzie skuteczne gdyż studium nie jest aktem prawa miejscowego i gminy nadal będą zezwalać na lokalizowanie takiej zabudowy w trybie decyzji o warunkach zabudowy. Sugerujemy, by zapisać także jako działanie ochronne, wykonywanie przez organy gmin, utrzymanie co najmniej 100m stref od brzegów wód jako wolnej od zabudowy.

-Utrzymanie brzegów wód w stanie naturalnym powinno zostać ujęte jako działanie ochronne, a nie tylko jako wskazanie do zmian studiów i planów."

Uwaga nie została uwzględniona. Nie wprowadzono tych zapisów do załącznika nr 5 m.in. w związku z otrzymaniem następujących wytycznych - cytata z pisma Ministra Środowiska nr DP-074-64/40929/14/JJ z dnia 28.10.2014 „Zgodnie z art. 28 ust. 10 pkt 4 ustawy działania ochronne w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 mają w szczególności dotyczyć ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, monitoringu stanu przedmiotów ochrony, monitoringu realizacji celów działań ochronnych, uzupełnienia stanu wiedzy. Pomimo, iż przedstawiony katalog zadań jest otwarty nie oznacza to pełnej swobody kształtowania zakresu przedmiotowego działań ochronnych. Przy ustanawianiu zadań wykraczających poza ww. katalog powinno się mieć na uwadze m.in. inne unormowania powszechnie obowiązujące, umiejscowienie tego przepisu w danym akcie prawnym, konieczność i cel wprowadzenia takiego uregulowania. Jeżeli ustawodawca, tak jak ma to miejsce w przypadku zagospodarowania przestrzennego, w planie zadań ochronnych wskazał wyraźnie sposób ingerencji w daną dziedzinę, zgodnie z zasadami wnioskowania a contrario, to niedopuszczalne jest ingerowanie w daną dziedzinę w inny sposób, tj. poprzez ustanawianie działań ochronnych regulujących kwestię zagospodarowania przestrzennego, jeżeli w tym zakresie nie ma wyraźnego upoważnienia ustawowego. Dlatego skoro ustawodawca nie wprowadził możliwości ingerencji w zagospodarowanie przestrzenne w działaniach ochronnych planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, to wprowadzenie takich działań będzie pozbawione podstawy prawnej”;

ee) „Analogicznie do pozostawiania w stanie naturalnym brzegów rzek, sugerujemy zapis o pozostawianiu w stanie naturalnym stref brzegowych jezior (strefa skarpy przyjeziornej, lasu lub zadrzewień na 30m od brzegu jeziora, roślinności litoralu jeziora)”. Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy znajdują się w treści zarządzenia;

ff) „Wskazania do studiów i planów powinny dotyczyć także zaniechania istniejących planów stworzenia żeglownego szlaku na jeziorach od Charzykowskiego do Kosobudna, w ramach którego miała być pogłębiana rzeka Brda, począwszy od wschodnich granic obszaru”. Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy znajdują się w treści zarządzenia;

gg) „Istotnym, w szczególności dla zimorodka, działaniem ochronnym, byłoby zmodyfikowanie sposobu utrzymywania cieków w obszarze tak, by gwarantowały one zachodzenie naturalnych procesów erozji bocznej (powstawanie skarpy - potencjalnych siedlisk łągowych dla zimorodka) oraz pozostawianie w ciekach rumoszu drzewnego (obserwacje np. z Drawy i Płocicznej w Drawieńskim Parku Narodowym), w podobnym krajobrazie jeziorno-sandrowym, wskazują, że wbrew rozpowszechnionym przekonaniom, zatony z drzew w nurcie rzeki nie powodują istotnych zmian poziomu wody, w tym podtopień gruntów przy rzece!). Zapisy w tym kierunku znajdują się w dokumentacji, ale nie zostały ujęte w projekcie zarządzenia!”

Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy znajdują się w treści zarządzenia;

hh) „Monitoring martwego drewna powinien być wykonywany w siatce losowych punktów, losowanych do celów monitoringu i nie znanych wcześniej zarządzającemu lasem. W przeciwnym razie istnieje niebezpieczeństwo, że zarządzający lasami będą pozostawiali

martwe drewno tylko na znanych z góry powierzchniach wyznaczonych do monitoringu tego elementu.”

Uwaga nie została uwzględniona. Zapis, o którym mowa znajdował się w treści projektu zarządzenia.

Uwagi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, e-mail z dnia 10.03.2014 r., cyt.:

- a) Rozdz. 5 Cele działań ochronnych kolumna cele działań ochronnych uwaga do treści zapisu w dokumentacji: w dalszej niż okres realizacji pzo perspektywie czasowej osiągnięcie stanu właściwego - uwaga: a wskazanie jakiegoś etapu do zrealizowania w czasie 10 lat?

Uwaga została częściowo uwzględniona. Zapisy w treści projektu zarządzenia przeredagowano. Usunięto zapis: w dalszej niż okres realizacji PZO perspektywie czasowej osiągnięcie stanu właściwego. Obecnie brzmi: utrzymanie obecnego niepogorszonego (co najmniej U1) stanu ochrony;

- b) wątpliwości wzbudził zapis zamieszczony w Rozdz. 5 Cele działań ochronnych (kolumna cele działań ochronnych) dotyczący okresu dłuższego niż okres realizacji PZO dla osiągnięcia stanu właściwego.

Uwaga została uwzględniona. Zapisy w treści projektu zarządzenia przeredagowano. Usunięto zapis: w dalszej niż okres realizacji PZO perspektywie czasowej osiągnięcie stanu właściwego. Obecnie brzmi: utrzymanie obecnego niepogorszonego (co najmniej U1) stanu ochrony;

- c) Rozdz. 5 Cele działań ochronnych kolumna cele działań ochronnych uwaga do treści zapisu w dokumentacji: poprawa wartości wskaźnika presja antropogeniczna w okresie lęgowym.

Uwaga została uwzględniona. Wskaźnik presja antropogeniczna to zgodnie z metodyką, przygotowaną przez eksperta na potrzeby opracowania tego PZO „presja antropogeniczna w promieniu 0,5 km od gniazda jest rozumiana jako działalność ludzka związana z użytkowaniem terenu - wszelkie prace związane z gospodarką leśną prowadzone w okresie styczeń-sierpień, prace związane z budową urządzeń technicznych, w tym dróg, także ich modernizacja i konserwacja, gdzie FV - nie były prowadzone > 1 rok, U1 - nie były prowadzone w ciągu ostatniego roku, U2 - były prowadzone w ciągu ostatniego roku;

- d) Rozdz. 7 Ustalenie działań w zakresie monitoringu stanu ochrony przedmiotów ochrony. Uwaga została uwzględniona. Odpowiednie zapisy dodano do treści projektu zarządzenia. Dopisano działania w zakresie monitoringu dla żurawia.

Ze względu na dość istotne zmiany, jakie wprowadzono do treści projektu zarządzenia a wynikające m.in. z wytycznych jakie RDOŚ w Gdańsku otrzymał z Ministerstwa Środowiska pismo DP-074-47/25650/14/JJ z dnia 18.08.2014 r. postanowiono poddać projekt zarządzenia ponownemu udziałowi społecznemu.

Ponowny udział społeczeństwa na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (j.t. Dz.

U. z 2013 r. poz. 1235 ze zm.) został zagwarantowany poprzez ogłoszenie informacji o możliwości zapoznania z projektem PZO oraz o możliwości składania uwag i wniosków do planu. Informacje powyższe zostały zamieszczone w formie obwieszczenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 22.10.2014 r. na tablicach ogłoszeń w RDOŚ w Gdańsku (wywieszono dnia 28.10.2014 r, zdjęto 24.11.2014 r.), Parku Narodowym „Bory Tucholskie” (wywieszono dnia 03.11.2014 r, zdjęto 25.11.2014 r.), na stronie internetowej RDOŚ w Gdańsku i Parku Narodowego „Bory Tucholskie” oraz przesłane z prośbą o wywieszenie na tablicach ogłoszeń urzędów gmin: Chojnice, Konarzyny, Lipnica, Studzienice, Brusy, Starostwa Powiatowego w Chojnicach i Bytowie oraz opublikowane za pośrednictwem prasy – Gazeta Wyborcza z dnia 28.10.2014 r. Na wniesienie uwag i wniosków do projektu planu zadań ochronnych wyznaczono okres 21 dni. W tym czasie wpłynęły następujące uwagi i wnioski do przedmiotu powyższego postępowania:

Dyrektora Parku Narodowego „Bory Tucholskie”:

1. „A075 Bielik – przy zagrożeniu K03.04 drapieżnictwo (opis: głównie ze strony kruka) wnioskujemy o dodanie zapisu „dotyczy obszarów poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; na terenie Parku nie stwierdzono tego rodzaju zagrożenia dla gatunku (Lubińska 2012)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

2. „A127 Żuraw – przy zagrożeniu J02.01 zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie, opis zagrożenia proponujemy zmienić na: „Zmniejszanie powierzchni żerowisk oraz niszczenie siedlisk łągowych poprzez melioracje terenu”; tereny podmokłe są dla tego gatunku kluczowym siedliskiem łągowym; łągi obserwowane są nawet w małych śródpolnych oczkach wodnych lub na podmokłych łąkach”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

3. „przy zagrożeniach potencjalnych B04, C03.03, D01.02, D02.01.01, D02.03 (dotyczy populacji przelotnej) wnioskujemy o dodanie zapisu „dotyczy obszarów Poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; na terenie Parku nie stwierdzono tego rodzaju zagrożeń dla gatunku (Lubińska 2012)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

4. „A215 Puchacz – zagrożenia związane z niepokojeniem ptaków w wyniku presji turystycznej (zagrożenia D01.01, G01, G01.02) zostały stwierdzone również na obszarze Parku Narodowego „Bory Tucholskie” (Lubińska 2012); wnioskujemy o uwzględnienie w opisie w/w zagrożeń również obszar PNBT (dotyczy zagrożeń istniejących i potencjalnych)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

5. „Przy zagrożeniu istniejącym K03.04 drapieżnictwo (opis: głównie ze strony kruka, lisa, dzika) wnioskujemy o dodanie zapisu „dotyczy obszarów poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; na terenie Parku nie stwierdzono tego rodzaju zagrożenia dla gatunku (Lubińska 2012)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

6. „A224 Lelek - przy zagrożeniu istniejącym K03.04 drapieżnictwo (opis: głównie ze strony kruka oraz lisa) wnioskujemy o dodanie zapisu „dotyczy obszarów poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; na terenie Parku nie stwierdzono tego rodzaju zagrożenia dla gatunku (Lubińska 2012)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

7. „A229 Zimorodek – przy zagrożeniach istniejących B02.02 wycinka lasu, B02.04 usuwanie martwych i umierających drzew, B07 inne rodzaje praktyk leśnych, wnioskujemy o dodanie zapisu „dotyczy obszarów poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; działania z zakresu gospodarki leśnej nie są podejmowane na terenie Parku Narodowego „Bory Tucholskie”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

8. „Zagrożenie istniejące D03.04 drapieżnictwo (opis: głównie ze strony łasicowatych) dla gatunku nie zostało stwierdzone na terenie PNBT (Lubińska 2012); z uwagi na postępującą w całej Polsce ekspansję norki amerykańskiej, proponujemy pozostawić to zagrożenie dla PNBT w zagrożeniach potencjalnych”.

Uwaga nie została uwzględniona. W granicach obszaru jest to zagrożenie istniejące, a biorąc pod uwagę dynamikę dyspersji osobników tego gatunku niezasadne jest wyodrębnianie kategorii tego zagrożenia jako potencjalnego dla samego terenu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Przyjęto określenie tego zagrożenia na poziomie obszaru, a nie fragmentów nad którymi sprawują nadzór odrębne podmioty.

9. „przy gatunku A038 Łabędź krzykliwy, dla większej jasności zapisu, proponujemy doprecyzować, że za przedmiot ochrony uznaje się populację przelotną (w trakcie prac nad PZO dyskutowano również nad potrzebą uwzględnienia jako przedmiot ochrony populacji lęgowej, stąd potrzeba jednoznacznego zapisu)”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

10. „w przypadku przedmiotów ochrony ocenionych na U1, proponujemy zapis „utrzymanie obecnego niepogorszonego (co najmniej U1) stanu ochrony”; sformułowanie takie wskazuje na dążenie do (ale nie obowiązek) uzyskania jak najlepszego stanu ochrony przedmiotu ochrony, a nie tylko utrzymanie obecnego stanu; podobny zapis proponujemy dodać przy gatunkach, dla których określono szczegółowo proponowane cele działań ochronnych (bielik, żuraw populacja przelotna, puchacz), jako uzupełnienie zapisu”.

Uwaga została częściowo uwzględniona. W przypadku przedmiotów ochrony, gdzie cel działań ochronnych brzmi „utrzymanie obecnego niepogorszonego (U1) stanu ochrony”, dopisano zgodnie z sugestią Parku Narodowego „Bory Tucholskie” zwrot „co najmniej U1”. Natomiast żuraw – przelotne ma cel działań ochronnych ustalony na „utrzymaniu obecnego właściwego (FV) stanu ochrony”, a w przypadku bielika i puchacza wyznaczono cel działań ochronnych jako poprawa konkretnego wskaźnika – tu presji antropogenicznej.

11. „zmiana poprzedniego zapisu dotyczącego zakazu używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego [...] na „ograniczenie używania”, w praktyce oznacza rezygnację z realizacji tego zadania ochronnego; tak niekonkretny zapis nie może w żaden sposób wpłynąć na zmniejszenie zagrożenia jakim

jest dla ptaków wodnych używanie w/w sprzętu; jak w praktyce ocenić spełnienie warunku „ograniczenia używania”? Czy dopuszczalną liczbą jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt łodzi na jednym zbiorniku wodnym? Dodatkowo uważamy, że wyłączenie Jeziora Charzykowskiego z realizacji tego zadania ochronnego nie zapewni właściwej ochrony populacji gągoła i nurogęsia w obszarze; z uwagi na urozmaiconą linię brzegową i wciąż stosunkowo dobrze zachowany pas trzcinowisk, jezioro to pełni kluczową rolę jako miejsce lęgowe tych gatunków; wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu: „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych (za wyjątkiem sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz uprawnionych służb) – dot. wszystkich zbiorników oraz cieków wodnych w obszarze”, a w ostateczności doprecyzowanie zapisu „ograniczenie używania” (np. zakaz używania łodzi motorowych i sprzętu motorowego w okresie lęgowym tj. przynajmniej do końca czerwca oraz zakaz używania łodzi motorowych i sprzętu poza wyznaczoną strefą (strefą może być np. pas 200 m wzdłuż zwartej zabudowy wsi); zachowanie tego zadania ochronnego jest tym bardziej istotne, że populacje gatunków gągoł i nurogęś, którym ma ono służyć, zostały ocenie na U1 (niezadowalający), a sporty wodne (w tym motorowe) uznano za zagrożenie istniejące (załącznik nr 3); w/w uwagi odnoszą się również do gatunku A229 zimorodek”.

Uwaga nie została uwzględniona. Jezioro Charzykowskie to kolebka żeglarstwa polskiego. Od 1922 roku funkcjonował tu Klub Żeglarski, który to stał się prekursorem zorganizowanego polskiego żeglarstwa. Pierwsze regaty odbywały się właśnie na tym zbiorniku. Czyli od ponad 90 lat na tym akwenu uprawiane są sporty wodne. Obecnie jest jedynym zbiornikiem wodnym tego obszaru, udostępnionym do uprawiania na nim wszelkich sportów wodnych z pewnymi wyjątkami. Zgodnie z Uchwałą Rady Powiatu Chojnickiego z 14 maja 2009 roku, na Jeziorze Charzykowskim wprowadzono zakaz pływania statkami o spalinowym napędzie mechanicznym, w tym skuterów wodnych, w odległości mniejszej niż 100 m od brzegu. Wprowadzono także całkowity zakaz pływania skuterów wodnych na południowej części akwenu „począwszy od zatoki Wolność do ujścia Jarcewskiej Strugi”. Obostrzenia te obowiązują od 15 kwietnia do 15 października każdego roku. Również w Uchwale Nr XI/100/2011 Rady Gminy w Chojnicach z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie: uchwalenia zmiany - aktualizacji "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chojnice" znajduje się zapis o strefie ciszy na tym akwenu, o szerokości 200 m od brzegu, na odcinku graniczącym z Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”. Należy również pamiętać, że ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony jest wypadkową z co najmniej kilku punktów monitoringowych. W celu ustalenia czy dane działanie na terenie obszaru Natura 2000 winno być zabronione konieczne jest określenie zakresu jego oddziaływania na ten obszar chroniony, bo zabronione są tylko te działania, których oddziaływanie na obszar Natura 2000 jest znacząco negatywne. Z dokumentacji planu wynika, że jedynie dla gągoła był określany stan ochrony dla ptaków obserwowanych na Jeziorze Charzykowskim; przypisano temu punktowi ocenę U1 – ze względu na brak w najbliższym sąsiedztwie, odpowiedniego % udziału drzewostanów >80 lat na pow. badawczej. Wskaźnik ten otrzymał ocenę U2, czyli % udział drzewostanów >80 letnich wynosił <10%. Ornitologowie monitorujący ornitofaunę Wielkiego Sandru Brdy nie sygnalizowali, że uprawiana na tym jeziorze od wielu lat turystyka wodna, na zasadach wynikających z obowiązujących obecnie regulacji, jest działaniem znacząco negatywnym dla występujących tam gatunków ptaków. W trzcinowiskach przede wszystkim zachodniego i północno-wschodniego brzegu

wzmiankowanego jeziora cały czas obecne są trzciniaki, łabędzie nieme, perkozy dwuczube, łyski, kaczki krzyżówki, nurogęsi jak również gągoły oraz cały szereg innych gatunków ptaków. W związku z czym, organ tut. nie widzi potrzeby zmiany użytkowania Jeziora Charzykowskiego, przy założeniu, że pewne ograniczenia wprowadzone zostaną także na innych zbiornikach w granicach obszaru Natura 2000. Przeredagowano zatem zapis na „*Wprowadzenie odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie akwenów i cieków naturalnych, w tym informowanie zarządców i użytkowników wód i oznakowanie w terenie zgodne z wprowadzonymi przepisami zapewniającymi:*

- a) *używanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych tylko i wyłącznie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz przez uprawnione służby, tzn./m.in. RZGW, WOPR, policję, straż rybacką, straż pożarną;*
- b) *używanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego tylko od 16 października do 14 kwietnia;*
- c) *utrzymanie istniejących stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim*”

przyjmując za obszar wdrażania cały obszar objęty planem – wszystkie zbiorniki wodne z wyłączeniem wód będących w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, Jeziora Charzykowskiego oraz w przypadku używania silników spalinowych na łodziach żaglowych odcinka 50 m od mostu zwodzonego w Małych Swornegaciach w kierunku Jeziora Długiego.

12. *„Jako zadanie ochronne powinny zostać również zapisane kontrole doraźne przestrzegania wyżej opisanych ograniczeń/zakazu w użytkowaniu łodzi motorowych i innego sprzętu motorowodnego”.*

Uwaga została częściowo uwzględniona. Kontrole doraźne dotyczą ściśle określonych fragmentów jeziora.

13. *„Zadanie dotyczące ograniczeń/zakazu używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowodnego powinno odnosić się do obszaru poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; w granicach PNBT istnieje zakaz uprawiania jakichkolwiek sportów wodnych (zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 16 kwietnia o ochronie przyrody oraz rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2008 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Narodowego „Bory Tucholskie”)”.*

Uwaga została uwzględniona. W/w zapis wykreślono z treści projektu zarządzenia.

14. *„Jako zagrażające zachowaniu populacji gągoła i nurogęsi w obszarze uważamy zezwolenie na wykonywanie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru; wykaszanie roślin w sposób istotny przyczynia się do zubożenia bazy pokarmowej dla obu gatunków; przekształcanie koryt rzecznych zmniejsza liczbę siedlisk, co wpływa na zmniejszenie dostępności bezpiecznych miejsc do wodzenia piskląt; dodatkowo, prace prowadzone w sezonie lęgowym mogą w sposób bezpośredni powodować utratę lęgów w wyniku płoszenia, niepokojenia; w związku z powyższym, wnioskujemy o rezygnację z zapisu o możliwości realizacji w/w prac na terenie WSB; w ostateczności, w przypadku braku możliwości rezygnacji z zapisu, proponujemy zapis „prace te mogą dotyczyć wyłącznie niezbędnych działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód” w odniesieniu do wszystkich zbiorników wodnych i cieków w obszarze oraz wprowadzenie obowiązku*

prowadzenia tych prac poza okresem lęgowym (najwcześniej od dnia 15 sierpnia do końca lutego)”.

Uwaga została uwzględniona. Zaproponowany zapis dotyczący prowadzenia w/w prac poza okresem lęgowym i tylko i wyłącznie z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem/utrzymaniem właściwego stanu ekologicznego wód znalazł odzwierciedlenie w projekcie zarządzenia.

15. *„Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2008 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, w granicach PNBT nie zakłada się zrębów ani nie prowadzi gospodarki leśnej; w związku z tym wszystkie zadania ochronne odnoszące się do gospodarki leśnej w drzewostanach rębnych (zadania dotyczące: „utrzymanie stref ekotonowych [...]”, „pozostawiania w drzewostanach drzew dziuplastych [...]”, „pozostawienia martwego drewna[...]”) powinny odnosić się do obszaru poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie” lub zostać przeredagowane w taki sposób, by nie sugerowały wykonywania zrębów na terenie PNBT”.*

Uwaga została uwzględniona. Usunięto Park Narodowy „Bory Tucholskie”, z listy podmiotów odpowiedzialnych za w/w zadania.

16. *„Wnioskujemy o uwzględnienie wniosku Klubu Przyrodników, by ekotonów nie użytkować zrębami złożonymi; zapis miałby wówczas brzmienie „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących, bez użytkowania rębego”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Ostatecznie zapis przyjął formę „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących użytkowanych tylko i wyłącznie rębnią przerębową – V”.

17. *„Zadanie ochronne „wykonywanie prac związanych z czyszczeniami drzewostanów w młodnikach do 10 lat” powinno odnosić się do obszaru poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; w granicach PNBT, w związku z nie prowadzeniem zrębów, nie ma młodników w wieku do 10 lat”.*

Uwaga została uwzględniona. Usunięto Park Narodowy „Bory Tucholskie”, z listy podmiotów odpowiedzialnych za w/w zadanie.

18. *„Wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu dotyczącego nielokowania infrastruktury turystycznej w pobliżu stwierdzonych miejsc lęgowych gatunków w brzmieniu: ”ograniczenie presji turystycznej poprzez nie wyznaczanie szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”; obecny, niekonkretny zapis (określenie „oddalenie od ostoi gatunku” może być interpretowane jako 500m od strefy jak również 50 czy 5m.) nie zapewni zamierzonego efektu; zapewnienie właściwej ochrony przed negatywnym wpływem turystyki jest niezwykle ważne z uwagi na dużą płochliwość gatunków, a także na konieczność realizacji przyjętych celów działań ochronnych (poprawa wartości wskaźnika presja antropogeniczna)”.*

Uwaga została uwzględniona. Przywrócono poprzedni zapis.

19. „Zadanie ochronne „pozostawienie w drzewostanach trwale wyłączonych z użytkowania rębnych starodrzewów [...]” powinno odnosić się do obszaru poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; w granicach PNBT nie prowadzi się użytkowania rębnych (por – uwaga e dla gągoła i nurogęsi)”.

Uwaga została uwzględniona. Usunięto Park Narodowy „Bory Tucholskie”, z listy podmiotów odpowiedzialnych za w/w zadanie.

20. „przy zadaniu ochronnym „pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew” (obszar wdrażania: wszystkie ciek w obszarze objętym planem) wnioskujemy o dopisanie Parku Narodowego „Bory Tucholskie” do listy podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie działań”.

Uwaga została uwzględniona. Dopisano Park Narodowy „Bory Tucholskie”, do listy podmiotów odpowiedzialnych za w/w zadanie.

21. „zadanie ochronne „utrzymanie naturalnego charakteru rzek oraz roślinności nadbrzeżnej” powinien dotyczyć wszystkich cieków w obszarze, a w szczególności tych rzek (bądź ich odcinków), na których stwierdzono największą liczbę par lęgowych zimorodka - Brda, Chocina, Zbrzyca (Waśko 2011, Gromadzki i inni 2012)”.

Stosowny zapis znajduje się w treści zarządzenia.

22. „Uwaga dotycząca zmiany poprzedniego zapisu dotyczącego zakazu używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego [...] na „ograniczenie używania” – taka sama jak w przypadku gągoła i nurogęsi; dodatkowo należy zaznaczyć, że Jezioro Charzykowskie wyłączone w obecnym brzmieniu zapisu z ograniczeń w używaniu sprzętu motorowodnego, jest jednym z najważniejszych miejsc lęgowych zimorodka w obszarze; w szczególności tzw. Zamkowa Góra zapewnia niezwykle korzystne warunki siedliskowe dla tego gatunku, i od wielu lat notuje się tam niespotykane zagęszczenia nor (Waśko 2011)”.

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie udokumentowano, że stosowanie silników spalinowych na sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru.

23. „zadanie dotyczące ograniczeń/zakazu używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego powinno odnosić się do obszaru poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; w granicach PNBT istnieje zakaz uprawiania jakichkolwiek sportów wodnych (zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 16 kwietnia o ochronie przyrody oraz rozporządzeniem ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2008 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Narodowego „Bory Tucholskie”)”.

Uwaga została uwzględniona. Usunięto Park Narodowy „Bory Tucholskie”, z listy podmiotów odpowiedzialnych za w/w zadanie.

24. „Jako zagrażające zachowaniu populacji zimorodka w obszarze uważamy zezwolenie na wykonywanie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru; wykaszanie roślin w sposób istotny przyczynia się do zubożenia bazy pokarmowej zmniejszając jakość siedliska dla ryb; usuwanie drzew i krzewów, udrażnianie wód powierzchniowych powoduje zmianę struktury koryt rzecznych i likwidację siedlisk żerowiskowych - miejsc

niezbędnych dla zimorodków do polowania; zasypywanie wyrw w brzegach w sposób bezpośredni niszczy siedliska lęgowe tego gatunku; umożliwienie podejmowania tego rodzaju działań na obszarze specjalnej ochrony ptaków, w którym przedmiotem ochrony jest zimorodek jest niedopuszczalne i w konsekwencji może doprowadzić do znacznego pogorszenia statusu ochronnego gatunku; zapisy te stoją w sprzeczności z innym, ustalonym w toku prac nad PZO działaniem ochronnym, a mianowicie: „pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek: nienaruszanie skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych” oraz „pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew”; dodatkowo, prace prowadzone w sezonie lęgowym w pobliżu zajętych nor mogą w sposób bezpośredni powodować utratę lęgów w wyniku płoszenia, niepokojenia; w związku z powyższym, wnioskujemy o rezygnację z zapisu o możliwości realizacji w/w prac na terenie WSB; w ostateczności, w przypadku braku możliwości rezygnacji z zapisu, proponujemy zapis „prace te mogą dotyczyć wyłącznie niezbędnych działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód” w odniesieniu do wszystkich zbiorników wodnych i cieków w obszarze oraz wprowadzenie obowiązku prowadzenia tych prac poza okresem lęgowym zimorodka (najwcześniej od dnia 15 sierpnia do końca lutego)”.

Uwaga została uwzględniona. Zaproponowany zapis dotyczący prowadzenia w/w prac poza okresem lęgowym i tylko i wyłącznie z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem/utrzymaniem właściwego stanu ekologicznego wód znalazł odzwierciedlenie w projekcie zarządzenia.

25. *„Należy wyraźnie zapisać, że ocena zasobów martwego drewna ma się odbywać na wydzieleniach poza Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”.*

Uwaga została uwzględniona.

26. *„wnioskujemy o przywrócenie zapisu zakazującego lokowanie ferm norki amerykańskiej w strefie 50 km od granic ostoi; ekspansja tego inwazyjnego gatunku jest jednym z podstawowych zagrożeń dla wielu przedmiotów ochrony w obszarze”.*

Należy zwrócić uwagę, że plan zadań ochronnych nie może zawierać zakazów. Utrzymano zapis związany z nielokowaniem ferm norki amerykańskiej w strefie 10 km od granic obszaru. Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W rozumieniu tut. organu, w ten sposób ujednocicone podejście do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica w dłuższej perspektywie czasowej nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer rarchipelago- *Ann.Zool.Fennici* 32). Zwrócić jednak

należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych- na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w tym rejonie organ wyważył proponowane przez wykonawców dokumentacji wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km.

27. *„Sugerujemy, by zapisać wskazania do zmian studiów i planów wymienione w załączniku 6 również jako działania ochronne (w załączniku 5); pozwoli to na lepsze egzekwowanie tych istotnych zapisów, a także będzie dawało dodatkową informację na temat tego, jakim przedmiotom ochrony dane działania służą (w obecnym projekcie zarządzenia takiej informacji brakuje)”*.

Uwaga nie została uwzględniona. Nie wprowadzono tych zapisów do załącznika nr 5 . Zgodnie bowiem z Wytocznymi GDOŚ (pismo nr DZP-WP.600.24.2014. ŁR z dnia 9.12.2014r.) *„W zarządzeniu rdoś, będącym aktem prawa miejscowego niemożliwe jest wprowadzanie zakazów w części dotyczącej działań ochronnych. Stąd w załączniku nr 5, gdzie wskazuje się działania ochronne, niedopuszczalne jest zakazywanie jakichś działań (co nota bene jest zgodne z zasadą niewpisywania tu „biernej” ochrony). Ograniczenia dotyczące sposobu użytkowania gruntów, ich przeznaczenia itp., mogą (i powinny) znaleźć wyraz w zał. nr 6 jako propozycja zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego etc.”* Podobne stanowisko prezentował Minister Środowiska (pismo nr DP-074-64/40929/14/JJ z dnia 28.10.2014r. (cytowane już w niniejszym uzasadnieniu dokumentu).

28. *„Strona 62 - grunty i wody znajdują się nie w zarządzie, ale w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”; wody płynące na terenie PNBT znajdują się w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie” – nie są one zarządzane przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej”*.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis został wprowadzony do treści uzasadnienia.

29. *„Strona 69 – obwieszczenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 05.02.2014 roku było również zamieszczone na tablicy ogłoszeń PNBT (wywieszono dnia: 12.02.14 zdjęto dnia: 06.03.14)”*.

Uwaga została uwzględniona. Treść uzasadnienia skorygowano w tym zakresie.

30. *„Z jakiego powodu zmienione zostały zapisy dotyczące monitoringu ptaków w odniesieniu do poprzedniego projektu zarządzenia (konsultowanego w lutym 2014 r.) – np. częstotliwość wykonania monitoringu gągoła, nurogęsi, puchacza?”*

Zapisy dotyczące monitoringu zostały opracowane na podstawie „Monitoringu ptaków lęgowych”, opracowanie zbiorowe pod redakcją Przemysława Chylareckiego, Arkadiusza Sikory i Zdzisława Ceniana, Warszawa 2009. Aby wyniki były wiarygodne, miarodajne a przede wszystkim porównywalne na terenie kraju należało ujedlinić podejście do zastosowanej metodyki monitoringu.

31. „Z jakiego powodu usunięto wszelkie zapisy dotyczące ograniczenia wprowadzania ścieków komunalnych i przemysłowych”.

Po konsultacji z wykonawcą PZO powyższe zapisy przywrócono do treści zarządzenia.

32. „Z jakiego powodu usunięto zapis o zakazie zarybiania obcymi gatunkami ryb”.

Wykonawca PZO przekazał tut. organowi, że gospodarka rybacka prowadzona na tym obszarze nie wpływa znacząco negatywnie na przedmioty ochrony obszaru. Ponadto, zgodnie z ww. wytycznymi GDOŚ do treści zarządzenia nie można wprowadzać zakazów. Zrezygnowano zatem z zapisów dotyczących zarybiania.

Klubu Przyrodników pismo L. dz. 1068/2014 z dnia 17.11.2014 r.

1. „Przedmiotami ochrony są gatunki ptaków, a nie traktowane odrębnie „populacje lęgowe” i „populacje zimujące” – nie ma np. sensu komentarz, że „zimująca populacja gągoła nie spełnia kryteriów uznania za przedmiot ochrony”. Gągoł jest przedmiotem ochrony, tyle że nie wymaga szczególnych środków ochrony zimą, bo wówczas tylko nielicznie przebywa w obszarze”.

Uwaga nie została uwzględniona. Zgodnie z zapisami Standardowego Formularza Danych dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001, przedmiotami ochrony tego obszaru są m.in. A067 *Bucephala clangula* wydające potomstwo oraz A067 *Bucephala clangula* zimujące. Zarządzenie odnosi się zatem oddzielnie do populacji lęgowej i zimującej. Podkreślenia wymaga, że nie są to tożsame populacje, a kryteria uznania za przedmiot ochrony odnoszą się oddzielnie do tych gatunków.

2. „Usunięcie gatunku z listy przedmiotów ochrony, wyrażane zmianą ocen C na D, wymaga dowodu że obszar 1 maja 2004 r. nie był istotny dla gatunku i nie jest istotny obecnie. W przypadku zaniku występowania gatunku w obszarze, można zrezygnować z dalszego uznawania go za przedmiot ochrony tylko pod warunkiem udowodnienia, że zanik ten nie był wynikiem niewłaściwej ochrony. Sam spadek liczebności populacji w obszarze poniżej 0,5% populacji krajowej nie jest wystarczający do usunięcia gatunku z listy przedmiotów ochrony. Zmiana statusu kani rudej jest więc przedwczesna”.

Uwaga została częściowo uwzględniona. Dla gatunku, podobnie jak dla brodzieca piskliwego zaplanowano uzupełnienie stanu wiedzy w zakresie rozpoznania liczebności populacji w obszarze Natura 2000. Komisja Europejska oczekuje, że SDFy będą co najmniej raz na 6 lat aktualizowane, w związku z postępowaniem rozpoznania, uszczegółowieniem inwentaryzacji itp. Zmiana wymaga jednak notyfikacji do KE i uzasadnienia. Każda zmiana wynikająca z postępu wiedzy i rozpoznania jest dopuszczalna. Wykreślenie przedmiotu ochrony jest możliwe w przypadku jego nie zawinionego zaniku z przyczyn naturalnych; nie dotyczy to zaniku z powodu braku właściwej ochrony po 1.05.2004. Z decyzji komisji 97/266/WE z dnia 18 maja 1996 r. dotyczącej formularza zawierającego informacje o terenach proponowanych jako tereny Natura 2000, wynika, że populacje gatunków z oceną ogólną D to populacje nieznaczące. Pamiętajmy, że SDF nie jest wiążącym punktem odniesienia, np. jeżeli chodzi o ilość ptaków. Jest najlepszym oszacowaniem zasobów obszaru Natura 2000 możliwym na danym poziomie wiedzy. To znaczy, że można i trzeba go poprawiać w miarę postępu wiedzy. Zmiany "in plus" lub "in minus" pomiędzy ocenami A, B, C przedmiotów ochrony będą konsekwencją uzyskania nowego rozpoznania podczas tworzenia planów

zadań ochronnych lub planów ochrony i następnie monitoringu zaplanowanego w ramach tych planów. Uzasadnienie zmiany w SDF polegające na wykreśleniu przedmiotu ochrony lub zmiana jego znaczenia na „D” (co jest również równoznaczne z wykluczeniem go z listy przedmiotów ochrony danego obszaru) jest jedynie możliwe jeśli jego wpisanie do SDF było wynikiem pierwotnego błędu naukowego lub uzyskania wiedzy o jego zaniku z przyczyn naturalnych, którym nie można było przeciwdziałać. Kania ruda to gatunek o niewielkim areale występowania, ograniczonym prawie wyłącznie do zachodniej i środkowej Europy. Jej globalna liczebność szacowana jest według BirdLife International na 19-23 tysiące par. Aktualny stan krajowej populacji nie jest do końca znany. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych był szacowany na 650-700 par, podczas gdy zgeneralizowana ocena z ekstrapolacji wyników Monitoringu Ptaków Drapieżnych (2008-2009) wynosi 1000-1500 par (KOO 2012, Neubauer et al. 2011). Ostatnie szacunki obarczone są jednak prawdopodobnie dużym błędem, choć sam stwierdzony lekki trend wzrostowy jest prawdopodobny. Dane o jej występowaniu można uznać za niewystarczające. Przyczyną takiej sytuacji jest z pewnością jej ogólnie niska liczebność i nierównomierne występowanie w kraju oraz stosunkowo niskie przywiązanie do miejsc gniazdowych. W związku z powyższym, poziom aktualnej wiedzy na temat stanu poznania gatunku kani rudej w badanym obszarze Natura 2000 znacząco odbiega od zadowalającego w tym zakresie. Wyrywkowo gromadzona wiedza na temat danych ilościowych uniemożliwia dokonanie szczegółowej i precyzyjnej oceny szacunku wielkości populacji, w tym także wyklucza możliwość dokonania oceny kierunków zmian liczebności oraz dynamiki zachodzących trendów w skali całego województwa pomorskiego. Próba określenia kondycji rozrodczej populacji lęgowej kani rudej w skali całego obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, także w wyniku istniejących luk w wiedzy o tym gatunku, jest mocno utrudniona. Dodatkowo dane pochodzące z inwentaryzacji awifauny Wielkiego Sandru Brdy zleconej przez GDOŚ, sporządzonej w 2012 roku oraz obserwacje poczynione w trakcie opracowywania planu zadań ochronnych dla tego obszaru w 2013 roku, wskazują, że dane zawarte w SDF znacznie różnią się od stanu faktycznego. Mianowicie wskazują, że liczebność populacji w obszarze wynosi poniżej 0,5% populacji krajowej, co potwierdzono podczas wyrywkowych obserwacji ornitologicznych. Dlatego Organ tu. stoi na stanowisku, że przy takim utrzymującym się trendzie liczebności populacji tego gatunku w kraju oraz po weryfikacji wyników obserwacji ornitologicznych z ostatnich dwóch lat w obszarze Wielki Sandr Brdy należy przyjąć, że populacja kani rudej w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy to populacja nieznacząca. Organ zgadza się jednak z Klubem Przyrodników, iż usunięcie gatunku z listy przedmiotów ochrony byłoby przedwczesne i zaplanował w PZO zadanie dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy o tym gatunku.

3. *„Nie jest prawdą, że wytyczne GDOŚ określają, iż populacja w obszarze <0,5% populacji krajowej powinna być uważana za populację nieistotną i oceniana na D. Aktualne wytyczne GDOŚ mówią, że populacja >0,5% powinna być zawsze uważana za istotną, natomiast populacja <0,5% może być istotna, zależnie od dodatkowych przesłanek”.*

Zgodnie z „Instrukcją Wypełniania Standardowego Formularza Danych – wersja 2012.1.”: „Jeżeli ocena ekspercka stwierdza, że występowanie danego gatunku na opisywanym obszarze jest nieznaczące (patrz uwaga poniżej) dla jego ochrony, wówczas otrzymuje on ocenę D (populacja nieistotna). W takim przypadku nie nadaje się pozostałych ocen (stanu zachowania, izolacji, oceny ogólnej).” Podkreślenia wymaga, że zapisy decyzji wykonawczej Komisji z dnia 11.7.2011 w sprawie formularza zawierającego informacje o

terenach Natura 2000 nie definiują jednoznacznie pojęcia „populacja nieistotna”. W opinii Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska: *„Zapisu „jeśli gatunek rzadko pojawia się na obszarze, na przykład tylko jako gatunek przelotny, nie uznaje się tej populacji za znaczącą i należy ją zapisać jako D” nie należy interpretować w sposób taki, że każda populacja zakwalifikowana wyłącznie jako przelotna powinna być uznana za nieistotną niezależnie od jej liczebności. Populację stanowiącą mniej niż 0,50% populacji krajowej gatunku, poza przypadkami, o których mowa w poniższym punkcie, uznaje się za nieistotną dla ochrony gatunku w skali kraju i nadaje się ocenę D. Podejście to jest analogiczne i zgodne z podejściem kwalifikowalności obszaru IBA, w którym minimalna liczebność danego gatunku powinna wynosić co najmniej 1% populacji krajowej - kryterium C6”*. Należy jednak podkreślić, iż spośród aktualnej listy przedmiotów ochrony problem ten dotyczy tylko zimującej populacji gągoła, gdzie liczebność na poziomie 15 osobników oraz zgromadzone dane o liczebności nie wskazują na kwalifikowalność gatunku jako przedmiotu ochrony. W pozostałych przypadkach (kania ruda, brodziec piskliwy) zaplanowano uzupełnienie stanu wiedzy przed weryfikacją listy przedmiotów ochrony.

4. *„Przedmiotami ochrony w ptasich obszarach Natura 2000 są nie tylko gatunki „kwalifikujące”, na podstawie których te obszary zostały uznane za ostoje IBA wg kryteriów BirdLife”*.

Niezależnie od kryteriów grupy A, B, C stosowanych przy typowaniu ostoi IBA kryteria wyboru obszarów kwalifikujących się do wyznaczenia jako obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 określone zostały w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1713.). Treść § 6 Rozporządzenia wskazuje, które gatunki i w oparciu o jakie kryteria stanowią przedmiot ochrony w obszarach specjalnej ochrony ptaków.

5. *„Odnosnie brodziec piskliwego, uzasadnienie zmiany oceny C na D, oparte tylko na dyskusyjnej interpretacji jednorocznych (2012 r.) obserwacji, nie jest wystarczające”*.

Uwaga nie dotyczy treści zarządzenia. Organ zgadza się z Klubem Przyrodników, iż usunięcie gatunku z listy przedmiotów ochrony byłoby przedwczesne i zaplanował w PZO zadanie dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy o tym gatunku. Wielkość populacji polskiej oceniana jest obecnie na 1500–2000 p. Największe polskie stanowisko lęgowe występuje w Środkowej części dorzecza Wisły, co związane jest z roztokowym, naturalnym przebiegiem koryta Wisły na tym odcinku, a także nieznacznym stopniem regulacji największych dopływów tej rzeki. W latach 80 i 90 w środkowej części dorzecza Wisły stwierdzono 335–414 p. W latach 1998–1999 w dolinie Środkowej Wisły stwierdzono ponad 160 p. Inne miejsca liczniejszego występowania brodziec piskliwego to dolina Pilicy (ok. 100 p. w latach 1986–1989, w roku 1998 spadek o połowę) oraz Bory Tucholskie (30–40 p. na początku lat 90.). Nie ma żadnych danych naukowych o liczebności występowania tego gatunku w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Wynika z tego, że zarówno obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy jak i Bory Tucholskie traktowane są jako jeden /patrz zasięg przestrzenny ostoi IBA Bory Tucholskie/ i w obu SDF-ach maksymalna liczebność populacji tego gatunku jest identyczna – 30. Po weryfikacji wyników obserwacji ornitologicznych z ostatnich dwóch lat przeprowadzonych w obszarze Wielki Sandr Brdy należy przyjąć, że populacja brodziec piskliwego w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr

Brdy to populacja nieznacząca, a dane w SDF są znacznie zawyżone. W PNBT gatunek występuje bardzo rzadko, nie potwierdzono jego gniazdowania (Lubińska 2012). Mając to na uwadze postanowiono zbadać liczebność populacji planując w PZO zadanie dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy w tym zakresie.

6. *„Gatunki proponowane do dodania do SDF powinny zostać dodane do SDF przed ustanowieniem PZO, a następnie powinien zostać ustanowiony PZO uwzględniający te gatunki. GDOŚ deklarowała gotowość aktualizacji SDF w ciągu 1 miesiąca, a zgoda Komisji Europejskiej na dodanie gatunków w SDF nie jest wymagana, nic nie stoi więc na przeszkodzie, by zaktualizować SDF, a następnie ustanowić PZO dla pełnej listy przedmiotów ochrony obszaru”.*

Należy przyznać słuszność zgłoszonej uwadze. Niemniej jednak procedura wprowadzania danych do bazy obszarów Natura 2000 wymaga czasu dłuższego niż wynika to z wcześniejszych deklaracji GDOŚ (znaczna ilość wniosków o wprowadzenie zmian do bazy danych na skutek dużej ilości weryfikowanych informacji dotyczących przedmiotów ochrony w całej Polsce). Biorąc pod uwagę potrzeby ochrony gatunków z aktualnie obowiązującego SDF organ przyjął za słuszne ustanowienie PZO, a w dalszym etapie procedurę zmiany na liście przedmiotów ochrony.

7. *„Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, akt prawa miejscowego powinien stanowić jednoznaczne normy prawne, zrozumiałe na podstawie tylko samego aktu bez potrzeby odnoszenia się do źródeł zewnętrznych. W związku z tym, cel działań ochronnych należy określić jako konkretny opis stanu, który powinien zostać osiągnięty, bez odwołań do ocen stanu ochrony w formie FV, U1 lub U2, kryteria tych ocen nie są bowiem określone prawnie i stanowią one de facto oceny autorskie Autorów dokumentacji planu, zapisane co najwyżej w nie publikowanej dokumentacji”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Plan zadań ochronnych jest specyficznym aktem prawa miejscowego, bo jest oparty o bardzo wąską dziedzinę wiedzy. Wytyczne wskazują (pismo GDOŚ nr DZP-WP.600.24.2014. ŁR z dnia 9.12.2014r.), że cele powinny być mierzalne. W ocenie tut. Organu, sformułowane cele są mierzalne - odnoszą się bowiem do wartości parametrów i wskaźników oceny stanu ochrony gatunków. Należy podkreślić, że znaczna część danych, w tym metodyka waloryzacji parametrów i wskaźników oceny stanu ochrony zawarta jest w dokumentacji Planu Zadań Ochronnych, do której każdy zainteresowany ma wgląd, po zgłoszeniu stosownego wniosku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku. Uwaga Klubu Przyrodników jest w tym zakresie zbieżna z uwagą Parku Narodowego Bory Tucholskie. Organ przyjmował jednak za dotychczasową praktykę odnoszenie celu ochrony do wartości parametrów, ewentualnie wartości wskaźnika, nie podając w treści zarządzeń całej waloryzacji parametrów, która stanowi część dokumentacji na podstawie której sporządzono PZO. Takie potraktowanie tematu mieści się w granicach delegacji ustawowej.

8. *„Ograniczenie stosowania silników spalinowych sprzętu wodnego powinno obejmować także Jezioro Charzykowskie. Jezioro to jest ważne dla przedmiotów ochrony obszaru”.*

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie udokumentowano, że stosowanie silników spalinowych na sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru.

9. „Nie należy dopuszczać w korytach rzek: Brdy, Zbrzycy, Chociny, Niechwaszczy „prac utrzymaniowych, na które nie jest wymagane zgłoszenie”, w tym w szczególności zasypywania wyrw w brzegach oraz usuwania rumoszu drzewnego z koryt rzek, prace te są bowiem szkodliwe dla jakości siedliska zimorodka.

Związek pomiędzy populacją zimorodka a powstawaniem wyrw w brzegach rzek jest znany w literaturze naukowej. W polskiej literaturze naukowej udokumentowano np. wzrost liczebności populacji zimorodka *Alcedo atthis* bezpośrednio po powodziach na rzekach południowej Małopolski. Wzrost ten został spowodowany wygenerowaniem przez powódź nowych skarp brzegowych („wyrw” w brzegach), które mogły zostać zasiedlone przez te gatunki. Wcześniej gatunek ten wykazywał na tych samych rzekach spadek liczebności, właśnie w związku z brakiem odpowiednich skarp, zniszczonych w wyniku postępującej regulacji tych rzek. Przypadek ten nie dotyczył wprawdzie obszarów Natura 2000 chroniących te gatunki, ale dowodzi, że takie zjawiska mają miejsce i mogą mieć znaczenie dla celów ochrony obszaru Natura 2000. Podobne dane zostały uzyskane w Czechach, w dorzeczu Morawy. Wzrosty liczebności zimorodka związane są z powodzią, w wyniku których rzeka podcina brzegi powodując powstanie dogodnych dla zimorodka pionowych skarp – wyrw. W obu przytoczonych przypadkach, gdyby powstałe wyrwy brzegowe zostały zasypane, nawet w ciągu 2 pierwszych lat od ich powstania, możliwości odbudowy populacji ptaków zostałyby zniweczone.

Szczególne znaczenie martwych drzew w nurcie rzek jako elementu siedliska zimorodka *Alcedo atthis* podkreśla już Kucharski (2004), w pierwszym monograficznym opracowaniu zimorodka i jego ekologii, wydanym przez Ministerstwo Środowiska u progu wdrażania sieci Natura 2000 w Polsce. Autor ten proponuje jako typowy środek ochrony przedmiotowego gatunku na obszarach Natura 2000: „wprowadzić zakaz usuwania drzew powalonych do wody na odcinkach rzek obfitujących w zimorodki. Drzewa takie stanowią miejsca żerowania, odpoczynku i schronienia dla tego gatunku”. Znaczenie martwych drzew w rzece dla zimorodka podkreślane jest także w literaturze czeskiej. Dopuszczenie naturalnych procesów fluwialnych, w tym zarządzanie zasobami martwych drzew w rzece, jest wskazywane jako jeden z istotnych czynników kontrolowania jakości siedliska zimorodka. Teza, że drzewa przewrócone w koryta rzek powodują podtapianie terenów przyległych, choć szeroko rozpowszechniona, jest wątpliwa – obserwacje na Drawie i Płocicznej w Drawieńskim Parku Narodowym, gdzie drzewa z nurtu rzeki nie są usuwane, wskazują na ich bardzo nikły wpływ na poziom wody.”

Uwagę uwzględniono częściowo. Wprowadzono do treści zarządzenia zapis o następującej treści „Zapobiegnięcie utracie siedlisk łągowych i miejsc żerowiskowych poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior. Dopuszcza się prowadzenie prac utrzymaniowych zdefiniowanych w ustawie prawo wodne, na które nie jest wymagane zgłoszenie w trybie art. 118b ustawy o ochronie przyrody, czyli: wykaszanie roślin z dna oraz brzegów śródlądowych wód powierzchniowych, usuwanie drzew i krzewów porastających dno oraz brzegi śródlądowych wód powierzchniowych, których wiek nie przekracza 10 lat, zasypywanie wyrw w brzegach i dnie śródlądowych wód powierzchniowych oraz ich zabudowę biologiczną, realizowane w terminie do 2 lat od momentu ich powstania, udrażnianie śródlądowych wód powierzchniowych przez usuwanie zatorów utrudniających swobodny przepływ wód), ale tylko i wyłącznie poza okresem łągowym (najwcześniej od dnia 15 sierpnia do końca lutego). W korytach rzek: Brdy, Zbrzycy, Chociny, Niechwaszczy w

związku z przeciwdziałaniem powstawaniu zatorów i podtapianiu terenów przyległych - prace te mają dotyczyć wyłącznie niezbędnych działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód."

10. „Leśne strefy ekotonowe wzdłuż cieków i zbiorników wodnych w ogóle nie powinny być użytkowane rębnie (ewentualnie co najwyżej rębnią przerębową – V), a nie tylko „nieużytkowane zrębami zupełnymi”. W szczególności należy zwrócić uwagę, że ewentualna rębnia IIIa – zaliczana do rębni gniazdowych – miałaby oddziaływanie podobne jak zręby zupełne, jej technologia polega bowiem najpierw na wycięciu gniazd zajmujących ok. 30% drzewostanu, a następnie na usunięciu pozostałych 70% drzewostanu cięciem zupełnym.”

Uwaga została uwzględniona. W treści zarządzenia wprowadzono następujący zapis: „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących, użytkowanych tylko i wyłącznie rębnią przerębową –V”.

11. „Ruch kajakowy jest zagrożeniem dla zimorodka i ptaków wodnych. Sam monitoring nie wystarczy dla zapobiegania temu zagrożeniu, konieczne jest także ustalenie reakcji na wyniki tego monitoringu, np. w formie udostępniania możliwości spływów kajakowych tylko w określonych okresach roku, dnia, lub tylko ograniczonej liczbie turystów”.

Uwaga nie została uwzględniona. Organ tut. zdaje sobie sprawę z istnienia zagrożenia jakim są spływy kajakowe na gatunki ptaków wodno- błotnych, w tym zimorodka. Przy czym nie wiadomo, bo nikt do tej pory takich badań na terenie Wielkiego Sandru Brdy nie prowadził, czy aktualne nasilenie zjawiska na ciekach naturalnych tego obszaru Natura 2000, jest już na tyle niebezpieczne dla przedmiotów ochrony, że należy zacząć je limitować. Dlatego organ tut. podjął decyzję, że najpierw należy monitorować intensywność spływów kajakowych na ciekach naturalnych obszaru, po czym dopiero należy wyciągnąć wnioski, co do dalszego postępowania. Zwłaszcza, że w PZO określono właściwy stan ochrony dla zimorodka – mimo obecności w/w zagrożenia.

12. „Oдноśnie ferm norek, zasadne wydaje się pozostawienie 50 km strefy, w której nie powinny być lokalizowane, a nie zmniejszanie jej do 10 km. Publikacje naukowe wskazują, na podstawie badań genetycznych, że ucieczki norek z ferm są w Polsce istotnym źródłem zasilania dziko żyjącej populacji norki amerykańskiej. Biorąc pod uwagę, że teren pokrywają tylko studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gmin, które nie są aktem prawa miejscowego, a powinny identyfikować oddzielnie uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego oraz formułować politykę gminy co do jego kierunków, sugerujemy by ten i inne zapisy przestylizować na: „Wprowadzenie do suikpz informacji o nieprzydatności terenów w granicach OSO oraz 10 km od jego granic do lokalizacji ferm hodowli norek, w związku z bardzo wysokim ryzykiem negatywnego oddziaływania takich ferm na obszar, oraz określenie w sukipz kierunków polityki przestrzennej gminy w sposób wykluczający lokalizowanie takich ferm w tej strefie”.

Utrzymano zapis związany z nielokowaniem ferm norki amerykańskiej w strefie 10 km od granic obszaru. Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W rozumieniu tut. organu, w ten sposób ujednocicone podejście

do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer rarchipelago-Ann.Zool.Fennici 32). Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych- na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w tym rejonie organ wyważył proponowane przez wykonawców dokumentacji wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km.

Uwagi od Stowarzyszenia „Wspólna Ziemia” przysłane e-mailem dnia 18.11.2014 r.

1. *„Wnioskujemy o dodanie jako zagrożenie istniejące „motorowe sporty wodne”. Na takie zagrożenia na strefę ochrony ptaków na wyspie na Jez. Charzykowskim corocznie wykazuje miejscowe nadleśnictwo w kartach oceny strefy przesyłanej do RDOŚ w Gdańsku. Nadleśnictwo wskazywało na obserwację ptaków w okolicy oraz na zasiedlenie strefy bielika przez puchacza w 2011 roku”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim co prawda jest objęta ochroną strefową, bielik jednak nie ma tam stanowiska lęgowego. Również stanowisko lęgowe puchacza oficjalnie nie zostało potwierdzone.

2. *„Gągoł, Nurogęś, Zimorodek – Dla tych gatunków wnioskujemy o dodanie zagrożenia istniejącego „odprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych”. Zanieczyszczenie wód jest istotnym zagrożeniem dla wymienionych gatunków ptaków, z uwagi na korzystanie jedynie ze zmysłu wzroku podczas polowania i pobierania pokarmu.”*

Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy wprowadzono do treści zarządzenia.

3. *„Dla gągoła, nurogęsi, zimorodka wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu dotyczącego „nieużywania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”, który został uzgodniony podczas prac Zespołu Lokalnej Współpracy i wpisanie jako takiego dla wymienionych gatunków. Dla gągoła, nurogęsi i zimorodka motorowe sporty wodne wykazano jako zagrożenie istniejące. Wnioskujemy zatem o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze” . Wszystkie wymienione gatunki występują na Jeziorze Charzykowskim i jest ono dla tych gatunków kluczowe”.*

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie dowiedziono, że stosowanie silników spalinowych w sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim, znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru. Należy jednak podkreślić, iż zasugerowano nadal utrzymanie stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim.

4. *„Dla puchacza motorowe sporty wodne wykazano jako zagrożenie istniejące. Wnioskujemy zatem o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim, na której jest ustanowiona strefa ochronna dla bielika jest użytkowana przez puchacza, na co wskazuje miejscowe nadleśnictwo, w kartach oceny stref ochronnych przesyłanych do RDOŚ w Gdańsku”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim co prawda jest objęta ochroną strefową, bielik jednak nie ma tam stanowiska lęgowego. Również stanowisko lęgowe puchacza oficjalnie nie zostało potwierdzone.

5. *„Dla bielika wnioskujemy jak powyżej o wpisanie motorowych sportów wodnych jako zagrożenie istniejące. Konsekwentnie zatem wnioskujemy też o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim, na której jest ustanowiona strefa ochronna dla bielika jest użytkowana przez puchacza, na co wskazuje miejscowe nadleśnictwo, w kartach oceny stref ochronnych przesyłanych do RDOŚ w Gdańsku. Oznacza to możliwe zamienne korzystanie z wyspy przez bielika i puchacza w okresie obowiązywania planu. Jezioro Charzykowskie jest najistotniejszym zbiornikiem wodnym w obszarze dla wymienionych wyżej gatunków, gdyż występują one łącznie. Niedostateczna ochrona Jeziora Charzykowskiego oznaczać będzie brak eliminacji zagrożenia dla wielu gatunków. Wnioskowana regulacja nie wpłynie negatywnie na turystykę na Jeziorze Charzykowskim. Od dawna bowiem daje się zauważyć tu konflikt pomiędzy turystami uprawiającymi żeglarstwo oraz tymi którzy korzystają z motorówek i skuterów wodnych co powoduje zagrożenie zdrowia w szczególności dla młodych adeptów żeglarstwa”.*

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie dowiedziono, że stosowanie silników spalinowych w sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim, znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru. Należy jednak podkreślić, iż zasugerowano nadal utrzymanie stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim.

6. *„Dla gągoła i nurogęsi - dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na wykaszaniu roślin wodnych w sposób oczywisty przyczyni się do zubożenia bazy pokarmowej dla obu gatunków; wnioskujemy zatem o usunięcie zapisu. Dopuszczenie wycinania drzew i krzewów w wieku do 10 lat, porastających brzegi wpłynie na zmniejszenie dostępności bezpiecznych miejsc do zakładania gniazd. Stare drzewa muszą być w końcu zastąpione młodymi. Drzewa nad wodą są natomiast najbezpieczniejszym miejscem do zakładania gniazd gdyż ogranicza to drapieżnictwo podczas prowadzenia piskląt do wody. Ponadto prace prowadzone w sezonie lęgowym mogą w sposób bezpośredni powodować utratę lęgów w wyniku płoszenia i niepokojenia; w związku z powyższym, wnioskujemy o rezygnację z zapisu o możliwości realizacji w/w prac na całym obszarze”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na wykaszaniu roślin wodnych jak również dopuszczanie wycinania drzew i krzewów w wieku do 10 lat zostało utrzymane w projekcie zarządzenia, przy czym ograniczono okres wykonywania tych prac –poza okresem lęgowym, najwcześniej od dnia 15 sierpnia do końca lutego i tylko i wyłącznie w związku z ochroną przeciwpowodziową, z uwzględnieniem/utrzymaniem właściwego stanu ekologicznego wód.

7. *„Dla zimorodka - dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na zasypywaniu wyrw w brzegach oraz zabudowa biologiczna brzegów są w naszej ocenie absolutnie niedopuszczalne i stanowią oczywiste zagrożenie dla zimorodka, poprzez niszczenie obecnych lub potencjalnych miejsc, w których zakłada on lęgi. Wyrwy, z których korzysta zimorodek są ruchomym efektem erozji bocznej i ograniczenie ich powstawania lub ich niszczenie spowoduje utratę istniejących lub potencjalnych nowych miejsc lęgowych”.*

Wprowadzono do treści zarządzenia zapis dotyczący prowadzenia w/w prac poza okresem lęgowym i tylko i wyłącznie w związku z ochroną przeciwpowodziową, z uwzględnieniem/utrzymaniem właściwego stanu ekologicznego wód.

8. *„Dla bielika - wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu dotyczącego nielokowania infrastruktury turystycznej w pobliżu stwierdzonych miejsc lęgowych gatunków w brzmieniu: ”ograniczenie presji turystycznej poprzez nie wyznaczanie szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”; obecny zapis jest nieprecyzyjny i tym samym niezgodny z rozporządzeniem prezesa rady ministrów w sprawie zasad poprawnej techniki prawodawczej”.*

Uwagę uwzględniono. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

9. *„Dla puchacza - wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu dotyczącego nielokowania infrastruktury turystycznej w pobliżu stwierdzonych miejsc lęgowych gatunków w brzmieniu: ”ograniczenie presji turystycznej poprzez nie wyznaczanie szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”; obecny zapis jest nieprecyzyjny i tym samym niezgodny z rozporządzeniem prezesa rady ministrów w sprawie zasad poprawnej techniki prawodawczej”.*

Uwagę uwzględniono. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

10. *„Dla zimorodka - zadanie ochronne „utrzymanie naturalnego charakteru rzek oraz roślinności nadbrzeżnej” powinien dotyczyć wszystkich cieków w obszarze, a w szczególności tych rzek (bądź ich odcinków), na których stwierdzono największą liczbę par lęgowych zimorodka (Brda, Chocina, Zbrzyca; Waśko 2011, Gromadzki i inni 2012); a nie rzek, na których zimorodka nie ma bądź jest go niewiele”.*

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis znajduje się w treści zarządzenia.

11. *„Dla zimorodka, gągoła, nurogęsi- wnioskujemy o przywrócenie zapisu zadania ochronnego o nieodprowadzaniu ścieków do wód powierzchniowych oraz Strugi Jarcewskiej na całej długości. Zanieczyszczenia wód mają kluczowe znaczenie dla ptaków*

związanych z wodą. Charakter wód obszaru jest oligotroficzny i jego wzbogacanie stanowi zagrożenie dla przedmiotów ochrony. Struga Jarcewska odprowadza silnie zanieczyszczone wody do Jeziora Charzykowskiego i istotnie wpływa na jego stan, co uzasadnia zapisanie zadań ochronnych także dla jej części, będącej poza obszarem WSB”.

Uwagę częściowo uwzględniono. Przywrócono zapis o niewprowadzaniu ścieków do wód powierzchniowych. Natomiast dla Strugi Jarcewskiej nie można zaplanować działań ochronnych, ponieważ plan zadań ochronnych jest aktem prawa miejscowego przygotowywanym dla konkretnego obszaru i tylko w granicach tego konkretnego obszaru możemy planować działania ochronne. Struga Jarcewska położona jest natomiast poza granicami obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Jedynie odcinek ujściowy znajduje się w granicach obszaru.

12. *„Wskazania do zmian w studiach uwarunkowań: wnioskujemy o przywrócenie zapisu zakazującego lokowanie ferm norki amerykańskiej w strefie 50 km od granic ostoi oraz w jej granicach; ekspansja tego inwazyjnego gatunku jest jednym z podstawowych zagrożeń dla wielu przedmiotów ochrony w obszarze na co wskazywał między innymi Morr [2012]”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Pozostawiono zapis o 10 km strefie, od granic obszaru, w której nie powinny być lokalizowane fermy norek. Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W rozumieniu tut. organu, w ten sposób ujednoczone podejście do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer rarchipelago- *Ann.Zool.Fennici* 32). Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych- na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w tym rejonie organ wyważył proponowane przez Wykonawców wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km.

13. *„Wskazania do zmian studiów i planów wymienione w załączniku 6 należy również zapisać jako działania ochronne (w załączniku 5). Wskazania do zmian studiów i planów będą mogły być zapisane dopiero w trakcie ich nowelizacji. Natomiast powtórzenie*

wskazań w zadaniach ochronnych pozwoli na uzyskanie podstawy prawnej do wprowadzania ich w życie już po zatwierdzeniu planu zadań ochronnych”.

Uwaga nie została uwzględniona. Nie wprowadzono tych zapisów do załącznika nr 5 . Zgodnie bowiem z Wytycznymi GDOŚ (pismo nr DZP-WP.600.24.2014. ŁR z dnia 9.12.2014r.) „W zarządzeniu rdoś, będącym aktem prawa miejscowego niemożliwe jest wprowadzanie zakazów w części dotyczącej działań ochronnych. Stąd w załączniku nr 5, gdzie wskazuje się działania ochronne, niedopuszczalne jest zakazywanie jakichś działań (co nota bene jest zgodne z zasadą niewpisywania tu „biernej” ochrony). Ograniczenia dotyczące sposobu użytkowania gruntów, ich przeznaczenia itp., mogą (i powinny) znaleźć wyraz w zał. nr 6 jako propozycja zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego etc.” Podobne stanowisko prezentował Minister Środowiska (pismo nr DP-074-64/40929/14/JJ z dnia 28.10.2014r. (cytowane już w niniejszym uzasadnieniu dokumentu).

14. „Prosimy o informacje z jakiego powodu wprowadzono tak znaczące zmiany w stosunku do poprzedniej wersji dokumentu. Jeżeli dokonano tego na podstawie innych dokumentów (wytycznych, nowych rozporządzeń) prosimy o ich przesłanie.

Organ prześle dokumenty, które spowodowały potrzebę przeformułowania zapisów w projekcie zarządzenia.

Uwagi Zaborskiego Towarzystwa Naukowego, przesłane dnia 18.11.2014 r.

1. „Bielik – Wnioskujemy o dodanie jako zagrożenie istniejące „motorowe sporty wodne”. Na takie zagrożenia na strefę ochrony ptaków na wyspie na jez. Charzykowskim od lat wskazuje miejscowe nadleśnictwo w kartach oceny strefy przesyłanej do RDOŚ w Gdańsku. Nadleśnictwo wskazywało na obserwację ptaków w okolicy oraz na zasiedlenie strefy bielika przez puchacza w 2011 roku”.

Uwaga nie została uwzględniona. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim nie jest objęta ochroną strefową. Bielik nie ma tam stanowiska lęgowego. Również stanowisko lęgowe puchacza oficjalnie nie zostało potwierdzone.

2. „Gągoł, Nurogęś, Zimorodek – Dla tych gatunków wnioskujemy o dodanie zagrożenia istniejącego „odprowadzanie ścieków do wód powierzchniowych”. Zanieczyszczenie wód jest istotnym zagrożeniem dla wymienionych gatunków ptaków, z uwagi na korzystanie jedynie ze zmysłu wzroku podczas polowania i pobierania pokarmu”.

Uwaga została uwzględniona. Stosowne zapisy wprowadzono do treści zarządzenia.

3. „Dla gągoła, nurogęsi, zimorodka wnioskujemy o przywrócenie poprzedniego zapisu dotyczącego „nieużywania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”, który został uzgodniony podczas prac Zespołu Lokalnej Współpracy i wpisanie jako takiego dla wymienionych gatunków. Dla gągoła, nurogęsi i zimorodka motorowe sporty wodne wykazano jako zagrożenie istniejące. Wnioskujemy zatem o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”. Wszystkie wymienione gatunki występują na Jeziorze Charzykowskim i jest ono dla tych gatunków kluczowe”.

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie udowodniono, że stosowanie silników spalinowych w sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim, znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru. Należy jednak podkreślić, iż zasugerowano nadal utrzymanie stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim.

4. *„Dla puchacza motorowe sporty wodne wykazano jako zagrożenie istniejące. Wnioskujemy zatem o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim, na której jest ustanowiona strefa ochronna dla bielika jest użytkowana przez puchacza, na co wskazuje miejscowe nadleśnictwo, w kartach oceny stref ochronnych przesyłanych do RDOŚ w Gdańsku”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim jest objęta ochroną strefową. Bielik nie ma tam obecnie stanowiska lęgowego. Również stanowisko lęgowe puchacza oficjalnie nie zostało potwierdzone.

5. *„Dla bielika wnioskujemy powyżej o wpisanie motorowych sportów wodnych jako zagrożenie istniejące. Konsekwentnie zatem wnioskujemy też o wpisanie jako zadania ochronnego „nieużywanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych, innego sprzętu motorowodnego w całym obszarze”. Wyspa na Jeziorze Charzykowskim, na której jest ustanowiona strefa ochronna dla bielika jest użytkowana przez puchacza, na co wskazuje miejscowe nadleśnictwo, w kartach oceny stref ochronnych przesyłanych do RDOŚ w Gdańsku. Oznacza to możliwe zamiennie korzystanie z wyspy przez bielika i puchacza w okresie obowiązywania planu. Jezioro Charzykowskie jest najistotniejszym zbiornikiem wodnym w obszarze dla wymienionych wyżej gatunków, gdyż występują one łącznie. Niedostateczna ochrona Jeziora Charzykowskiego oznaczać będzie brak eliminacji zagrożenia dla wielu gatunków. Wnioskowana regulacja nie wpłynie negatywnie na turystykę na Jeziorze Charzykowskim. Od dawna istnieje tu konflikt pomiędzy turystami uprawiającymi żeglarstwo oraz tymi, którzy korzystają z motorówek i skuterów wodnych co powoduje zagrożenie zdrowia przez wytwarzanie fali i groźbę kolizji w szczególności dla młodych adeptów żeglarstwa”.*

Uwaga nie została uwzględniona. W dokumentacji planu nie dowiedziono, że stosowanie silników spalinowych w sprzęcie wodnym, pływającym po Jeziorze Charzykowskim, znacząco negatywnie oddziałuje na przedmioty ochrony obszaru. Należy jednak podkreślić, iż zasugerowano nadal utrzymanie stref ciszy na Jeziorze Charzykowskim.

6. *„Dla gągoła i nurogęsi: dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na wykaszaniu roślin wodnych przyczyni się do zubożenia bazy pokarmowej dla obu gatunków poprzez ograniczenie siedlisk rozwojowych ofiar będących pokarmem ptaków. Wnioskujemy zatem o usunięciu zapisu. Dopuszczenie wycinania drzew i krzewów w wieku do 10 lat, porastających brzegi wpłynie na zmniejszenie dostępności bezpiecznych miejsc do zakładania gniazd. Stare drzewa muszą być kiedyś zastąpione młodymi. Drzewa nad wodą są natomiast najbezpieczniejszym miejscem do zakładania gniazd gdyż ogranicza to drapieżnictwo podczas prowadzenia piskląt do wody. Ponadto prace prowadzone w sezonie lęgowym mogą powodować utratę lęgów w wyniku płoszenia. W związku z powyższym, wnioskujemy o rezygnację z zapisu dopuszczającego realizację opisanych wyżej prac na całym obszarze”.*

Zapis przeredagowano na: „zapobiegnięcie utracie miejsc bezpiecznych do wodzenia piskląt poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior i wysp (nie dotyczy wykonywanych poza okresem od 1 kwietnia do 15 sierpnia prac służących poprawie warunków korzystania z wód, ochronie przeciwpowodziowej lub utrzymywaniu wód, przy uwzględnieniu wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód)”. Jego aktualne brzmienie nie uwzględnia zatem uwagi zgłoszonej przez Zaborskie Towarzystwo Naukowe. Zabezpieczono jednak okres wodzenia piskląt. W ocenie Organu uniemożliwienie prowadzenia prac utrzymaniowych lub innych wynikających z potrzeb zabezpieczenia przed powodzią naruszałyby przepisy prawne w tym zakresie.

7. *„Dla zimorodka- dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na zasypywaniu wyrw w brzegach oraz zabudowa biologiczna brzegów są w naszej ocenie absolutnie niedopuszczalne i stanowią oczywiste zagrożenie dla zimorodka, poprzez niszczenie obecnych lub potencjalnych miejsc w których zakłada on lęgi. Wyrwy, z których korzysta zimorodek są ruchomym efektem erozji bocznej i ograniczenie ich powstawania lub ich niszczenie spowoduje utratę istniejących lub potencjalnych nowych miejsc lęgowych”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Dopuszczenie prac utrzymaniowych na ciekach i jeziorach obszaru polegających na zasypywaniu wyrw w brzegach oraz zabudowa biologiczna brzegów zostały utrzymane w projekcie zarządzenia, przy czym ograniczono okres wykonywania tych prac –poza okresem lęgowym, najwcześniej od dnia 15 sierpnia do końca lutego oraz zakres przeprowadzenia - tylko i wyłącznie z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, z uwzględnieniem/utrzymaniem właściwego stanu ekologicznego wód.

8. *„Dla bielika - wnosimy o doprecyzowanie zapisu dotyczącego nielokowania infrastruktury turystycznej w pobliżu miejsc lęgowych bielika. Wnosimy o zastosowanie zapisu przyjętego w dokumentacji PZO: ”nieorganizowanie nowych szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”; obecny zapis jest nieprecyzyjny i tym samym niezgodny z rozporządzeniem prezesa rady ministrów w sprawie zasad poprawnej techniki prawodawczej”.*

Uwagę uwzględniono. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

9. *„Dla puchacza - wnosimy o doprecyzowanie zapisu dotyczącego nielokowania infrastruktury turystycznej w pobliżu miejsc lęgowych puchacza. Wnosimy o zastosowanie zapisu przyjętego w dokumentacji PZO: ”nieorganizowanie nowych szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”; obecny zapis jest nieprecyzyjny i tym samym niezgodny z rozporządzeniem prezesa rady ministrów w sprawie zasad poprawnej techniki prawodawczej”.*

Uwagę uwzględniono. Stosowny zapis wprowadzono do treści zarządzenia.

10. *„Dla zimorodka- zadanie ochronne „utrzymanie naturalnego charakteru rzek oraz roślinności nadbrzeżnej” powinien dotyczyć wszystkich rzek w obszarze natura 2000, a nie rzek, na których zimorodka nie ma bądź jest go niewiele.(Gromadzki 2012, Waśko 2011)”.*

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis znajduje się w treści zarządzenia.

11. *„Dla zimorodka, gągoła, nurogęsi- wnioskujemy o przywrócenie zapisu zadania ochronnego o nieodprowadzaniu ścieków do wód powierzchniowych oraz Strugi Jarcewskiej na całej długości. Zanieczyszczenia wód mają kluczowe znaczenie dla ptaków związanych z wodą. Charakter wód obszaru jest oligotroficzny i jego wzbogacanie stanowi zagrożenie dla przedmiotów ochrony. Struga Jarcewska odprowadza silnie zanieczyszczone wody do jeziora charzykowskiego i istotnie wpływa na jego stan, co uzasadnia zapisanie zadań ochronnych także dla jej części, będącej poza obszarem WSB”.*

Uwagę częściowo uwzględniono. Przywrócono zapis o niewprowadzaniu ścieków do wód powierzchniowych. Natomiast dla Strugi Jarcewskiej nie możemy zaplanować działań ochronnych, ponieważ plan zadań ochronnych jest aktem prawa miejscowego przygotowywanym dla konkretnego obszaru i tylko w granicach tego konkretnego obszaru można planować działania ochronne. Tymczasem Struga Jarcewska położona jest poza granicami obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Jedynie fragment ujściowy znajduje się w granicach obszaru.

12. *„Wnosimy o zwiększenie strefy, w której nie będą lokowane fermy norki amerykańskiej do min. 50 km od granic ostoi (zapis taki znajdował się w poprzednim projekcie zarządzenia). Wiele badań (m.in. prowadzone przez Adam Mohra [2012]) wskazują silnie negatywny wpływ tego gatunku na populacje ptaków wodnych, przede wszystkim nurogęsi i gągoła. Z uwagi na często zdarzające się ucieczki pojedynczych osobników z ferm bądź nawet wypuszczanie ich przez organizacje pro-zwierzęce, tego rodzaju obiekty nie powinny być lokowane w pobliżu „ptasich” obszarów Natura 2000”.*

Uwaga nie została uwzględniona. Utrzymano zapis związany z nielokowaniem ferm norki amerykańskiej w strefie 10 km od granic obszaru. Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W rozumieniu tut. organu, w ten sposób ujednoczone podejście do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer rarchipelago- *Ann.Zool.Fennici* 32). Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych- na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając

więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w tym rejonie organ wyważył proponowane przez wykonawców dokumentacji wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km.

13. „Wnosimy o przeniesienie wskazań do zmian studiów i planów również do działań ochronnych dla poszczególnych gatunków (zał. 5). Wskazania do zmian studiów i planów będą mogły być zapisane dopiero w trakcie ich nowelizacji. Natomiast powtórzenie wskazań w zadaniach ochronnych pozwoli na uzyskanie podstawy prawnej do wprowadzania ich w życie już po zatwierdzeniu planu zadań ochronnych. Działanie jest konieczne ze względu na fakt, że zapisy te są kluczowe dla zachowania populacji przedmiotów ochrony we właściwym stanie.”

Uwaga nie została uwzględniona. Zgodnie bowiem z Wytocznymi GDOŚ (pismo nr DZP-WP.600.24.2014. ŁR z dnia 9.12.2014r.) „W zarządzeniu rdoś, będącym aktem prawa miejscowego niemożliwe jest wprowadzanie zakazów w części dotyczącej działań ochronnych. Stąd w załączniku nr 5, gdzie wskazuje się działania ochronne, niedopuszczalne jest zakazywanie jakichś działań (co nota bene jest zgodne z zasadą niewpisywania tu „biernej” ochrony). Ograniczenia dotyczące sposobu użytkowania gruntów, ich przeznaczenia itp., mogą (i powinny) znaleźć wyraz w zał. nr 6 jako propozycja zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego etc.” Podobne stanowisko prezentował Minister Środowiska (pismo nr DP-074-64/40929/14/JJ z dnia 28.10.2014r. (cytowane już w niniejszym uzasadnieniu dokumentu).

14. „Prosimy o informacje z jakiego powodu wprowadzono tak znaczące zmiany w stosunku do poprzedniej wersji dokumentu. Jeżeli dokonano tego na podstawie innych dokumentów (wytocznymi MŚ, nowych rozporządzeń) prosimy o ich przesłanie.

Organ przekaze dokumenty, które spowodowały potrzebę przeformułowania zapisów w projekcie zarządzenia.

Uwagi Nadleśnictwa Przymuszewo nr Zn. spr.: ZG-732-52 /14 z dnia 19.11.2014 r.

1. „Dla przedmiotów ochrony: A070 Nurogęś oraz A067 Gągoł przy działaniu ochronnym „... utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych...” wnioskuje się zmienić zapis na: „... utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż rzek i jezior ...”. Uzasadnienie: proponowany zapis będzie spójny z innymi jak np. tekstem określającym zadania ochronne dla zimorodka (A229).”

Uwaga nie została uwzględniona. Organ tut. podtrzymuje zapis dla gągoła i nurogęsi „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków naturalnych i zbiorników wodnych...”. Dopisano również zadanie ochronne do zimorodka, w brzmieniu „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków naturalnych i zbiorników wodnych o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących, użytkowanych tylko i wyłącznie rębnią przerębową –V”.

2. „Przy ostatnim działaniu ochronnym dla powyższych przedmiotów ochrony rozpoczynającym się od tekstu „...pozostawienie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno i na siedliskach bagiennych...” wnioskuje się zmienić ten fragment na następujący: „...pozostawienie drewna martwego w lasach na siedliskach

bagiennych...". Uzasadnienie: wykreślenie z powyższego tekstu słów "...w których pozyskiwane jest drewno i..." jest konieczne aby uzasadnione było szczegółowe wymienianie w jakich lasach ma być osiągnięta określona ilość martwego drewna w 10 roku PZO. Pozostawienie ww. fragmentu powoduje, że wymienianie konkretnych fragmentów lasów było by zbędne, gdyż pozyskanie drewna wykonuje się praktycznie we wszystkich lasach, głównie ze względów hodowlanych i ochronnych ale także bezpieczeństwa i innych ważnych powodów. Doprowadzenie do ilości 10 m3 posuszu na 1 ha wszystkich lasów jest niedopuszczalne, gdyż powodowałoby zagrożenie trwałości lasu na dużych obszarach, natomiast w wymienionych fragmentach jest możliwe do uzyskania."

Uwagi nie uwzględniono. Zgodnie z obowiązującymi „Zasadami hodowli lasu”-modyfikacjom może także podlegać postępowanie hodowlane w obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz zgodnie z obowiązującym standardem FSC nr 6.3.7. Zarządzający lasem pozostawia drewno martwe rozkładające się w lesie zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Większe ilości winny znajdować się w rezerwach przyrody, użytkach ekologicznych, powierzchniach wyłączonych z użytkowania i stanowiskach ksylobiontów. Wg IOL § 220 „Należy wyznaczyć do 5 drzew na 1 ha lasu, wybierając możliwie największą liczbę gatunków”. Leśniczy prowadzi ewidencję tych drzew; może nanieść ich lokalizację na mapę lub oznakować białą literą „E” jako drzewo ekologiczne. W siedliskach borowych na 1ha powierzchni przypada około 450 drzew rębnych – czyli o średnicy powyżej 30-50 cm. Można wyliczyć, że w takim drzewostanie 10m3 drewna to około 5-6 drzew. Przy ilości 450 drzew/ha o pierśnicy powyżej 30 cm, pozostawienie na 1 hektarze powierzchni 5-6 drzew nie będzie powodowało zagrożenia trwałości lasu na dużych obszarach.

3. *„Dla przedmiotu ochrony A229 Zimorodek przy pierwszym działaniu ochronnym w kolumnie "Obszar wdrażania" wnioskuje się wpisać konsekwentnie jak w kolumnie poprzedzającej "...wszystkie rzeki w obszarze objęte planem..." Natomiast w kolumnie "Działania ochronne" proponuje się do tekstu w nawiasie dodanie "...i innych ważnych powodów związanych z bezpieczeństwem ludzi ...".*

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Dla przedmiotu ochrony A229 zimorodek przy pierwszym działaniu ochronnym w kolumnie "obszar wdrażania" wpisano zapis „wszystkie cieki naturalne w obszarze objętym planem”. Organ tut. nie widzi potrzeby zamiany zapisu, ponieważ zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1c ustawy Prawo wodne przez ciek naturalny – rozumie się rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami. W przedmiotowym obszarze Natura 2000 zimorodek występuje nie tylko nad rzekami. Natomiast w kolumnie "Działania ochronne" tekst w nawiasie brzmi: z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych i zabudowanych. Do treści zarządzenia nie można wpisać ... „i innych ważnych powodów związanych z bezpieczeństwem ludzi i zwierząt”, skoro nie wiadomo o jakie ważne powody wnioskodawcy chodzi.

4. *"Działania ochronne" w brzmieniu "...Wyłączenie siedlisk bagiennych 91E0, 91D0 z wszelkich sposobów użytkowania ...". Tak określone działanie klóci się z zadaniami ochronnymi określonymi dla rezerwatu przyrody "Piecki", w którym dla wydzieleni 96d; 96f; 117c; gdzie występują te siedliska, ustalono "...przerzedzenie nalotów drzew i krzewów*

wkraczających na powierzchnie otwartych torfowisk ..." (Zarządzenie Nr 2/2013 RDOŚ w Gdańsku z dnia 5 lutego 2013 r.). W związku z powyższym wnioskuje się o doprowadzenie do spójności tych zarządzeń".

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Należy bowiem podkreślić, iż w rezerwacie przyrody nie prowadzi się gospodarki leśnej, a sugerowane zadania ochronne to działania ochrony czynnej. Same zadania natomiast dotyczą części wydzieleń obejmujących otwarte powierzchnie torfowisk.

5. „Z załącznika nr 4 Cele działań ochronnych wynika, że dla przedmiotów ochrony A067, A070 a zwłaszcza A224 i A229, obecny stan ochrony jest prawidłowy. Dotychczasowe działania człowieka, tak gospodarcze, hodowlane jak i ochronne nie spowodowały jego pogorszenia. Rodzi się zatem pytanie - czy wprowadzenie nowych działań jest celowe i czy nie spowoduje niekorzystnej zmiany?”

Zgodnie z art. 28 ust 5 ustawy o ochronie przyrody „Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000”. Czyli dla przedmiotów ochrony, z właściwym stanem ochrony jak najbardziej zasadne jest planowanie takich działań ochronnych, które pozwolą ten stan utrzymać.

6. „W załączniku nr 6 "Wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego" zaproponowano: zapis: "...wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, nielokowanie wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu Bi, B, B-R oraz rekreacyjno-wypoczynkowych typu Bz oznakowanych tak przed wejściem w życie niniejszego zarządzenia, w granicach opracowania studium...". W tekście tym nie określono definicji "jeziora", nie określono również definicji cieku. Może to prowadzić do nadinterpretacji dotyczących wskazywania konkretnych zbiorników wodnych, w zakresie których należy stosować przedmiotowy zapis (co z tzw. oczkami wodnymi, nieużytkami pokrytymi wodą, zagłębieniami terenu czasowo zapełnionymi wodą). Do podobnych interpretacji zapisów może dochodzić w przypadku realizacji zabudowy wzdłuż cieków. Pozostaje tylko wskazać co to jest ciek: rzeka, struga, rów melioracyjny czy może kanał? Czy mamy na myśli tzw. ciek naturalny (rzeka)? Zatem w jaki sposób należy stosować te zapisy? Kolejną kwestią jest zawężenie zakresu inwestycji możliwych do realizacji w pasie 100 m od linii brzegowej do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz. Pozostawienie tych zapisów spowoduje całkowitą stagnację zainwestowania na znacznej części obszaru Wielki Sandr Brdy i dotyczyć będzie m.in. obiektów, służących gospodarce leśnej (leśniczówki wraz z zabudową towarzyszącą, budynki służące edukacji przyrodniczo-leśnej). Wnioskujemy, by zakaz zabudowy w pasie o szerokości 100m od jezior i cieków (naturalnych) posiadał brzmienie podobne do obowiązującego dla Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Organ tut. ustosunkowując się do powyższej uwagi, wyjaśnia, że w obowiązujących aktach prawnych nie ma normatywnej definicji pojęcia jeziora. Zatem w myśl zasad wykładni

należy sięgnąć do potocznego znaczenia tego pojęcia. „Słownik języka polskiego” (t. 1, red. M. Szymczak, Warszawa 1978 r., str. 842) przez jezioro nakazuje rozumieć, „naturalne zagłębienie łądu tworzące zbiornik wodny niemające połączenia z morzem”. Powyższa definicja pozwala stwierdzić, że podstawową przesłanką pozwalającą na uznanie, że dany zbiornik wodny stanowi jezioro, jest jego naturalne pochodzenie. Tak więc wszelkie zbiorniki, które powstały w następstwie działalności człowieka (stawy, zbiorniki pokopalniane) nie mogą być uznawane za jeziora (wyrok NSA z dnia 7 października 2010, II FSK 871/09, LEX nr 745917). Natomiast zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1c ustawy Prawo wodne przez ciek naturalny – rozumie się rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami. Cechą charakteryzującą ciek naturalny jest posiadanie przez niego źródeł (zlewni) oraz grawitacyjny spływ wody wyźłobionymi przez nie korytami. Należy przy tym wyjaśnić, że ciek naturalny nie zmienia swojego statusu, nawet w przypadku, gdy na pewnym odcinku (najczęściej na terenie miejskim lub przemysłowym) został on przykryty lub zabudowany w formie kanału. W terenie czasem trudno jest rozpoznać, czy to co widzimy jest tak zabudowanym ciekiem naturalnym, czy jest to urządzenie wodne (sztuczne koryto), prowadzące wodę z punktu A do punktu B w określonym celu (do zasilania różnych zakładów, elektrowni wodnych, stawów rybnych, nawodnień, a także do żeglugi). Kanałem w rozumieniu Prawa wodnego, art. 9, ust. 1, pkt 5 jest sztuczne koryto prowadzące wodę w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy jego ujściu lub ujęciu. W związku z powyższym Organ tut. przygotowując propozycje zapisów "do wskazań do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego", w brzmieniu "...wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy.....", miał na myśli ciek naturalny. Ponieważ określenia o jaki ciek chodzi w projekcie zarządzenia zabrakło, zostanie to na tym etapie wprowadzone do treści zarządzenia. Co do kwestii zawężenia zakresu inwestycji możliwych do realizacji w pasie 100 m od linii brzegowej do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz, organ stoi na stanowisku, że zapis jest jak najbardziej zasadny. Zapis ten wynika z konieczności ograniczenia dalszej rozbudowy w sąsiedztwie jezior i podyktowany jest koniecznością utrzymania istniejących trwałych użytków zielonych i leśnych w zlewniach bezpośrednich jezior obszaru – jako potencjalnych miejsc gniazdowania i żerowania ptaków będących przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Zapis ten nie będzie odnosił się do uprawnień nabytych poprzez uzyskanie klasyfikacji budowlanej do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz oznakowanych tak przed wejściem w życie niniejszego zarządzenia.

7. *"...Wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, nieprzekwalifikowywanie gruntów rolnych/leśnych/nieużytków na cele budowlane oraz rekreacyjno-wypoczynkowe, w granicach opracowania studium...". Zapis ten nie powinien dotyczyć inwestycji związanych z uzupełnieniem istniejącej zabudowy w szczególności obiektów służących gospodarce leśnej.*

Organ tut, uwagi nie uwzględnił. Informacja o wskazaniu do zmiany ma charakter wskazania, a nie gotowego zapisu. Treść zarządzenia obejmuje zatem ograniczenia w zakresie przeznaczenia wszystkich terenów w pasie 100 m od.... (nie tylko leśnych), tylko w części dotyczącej wskazań do istniejących dokumentów planistycznych. Ma to istotne

przełożenie na sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w przyszłości. W przypadku budowy obiektów służących gospodarce leśnej konieczne będzie uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz decyzji o pozwoleniu na budowę i to organy je wydające będą podejmowały decyzję o ich wydaniu, bądź nie. W przypadku sporządzania mpzp musi on być zgodny ze studium, a wszelka zabudowa musi być zgodna z mpzp.

8. *„zapis ”...Wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy nie tworzenie nowych miejsc obsługi turystyki wodnej, kąpielisk i pomostów, za wyjątkiem miejsc już zainwestowanych w granicach opracowania studium...”. Wprowadzenie tego zapisu stoi w sprzeczności z wdrażanym przez Urząd Marszałkowski w Gdańsku projektem "Kajakiem przez Pomorze", którego jednym z celów jest ukierunkowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.”*

Organ tut. nie podziela prezentowanego stanowiska. Projekt Urzędu Marszałkowskiego „Kajakiem przez Pomorze” jest obecnie poddany udziałowi społecznemu, jaki przyjmie ostatecznie kształt, na razie nie wiadomo. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku stoi na stanowisku, że w ramach wzmiankowanego projektu jest możliwa rozbudowa już istniejących przystani kajakowych, w celu ich unowocześnienia i dostosowania do obowiązujących standardów. Natomiast kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony gatunków ptaków i ich siedlisk, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy nie ma potrzeby szukania pod te inwestycje nowych lokalizacji. Zwłaszcza, co wielokrotnie pojawiała się na spotkaniach dyskusyjnych, wręcz należałoby uprawianie tego rodzaju turystyki na tym terenie ograniczyć, bo stanowi zagrożenie dla przedmiotów ochrony obszaru.

Uwaga Nadleśnictwa Człuchów, pismo nr Zn. spr.: ZG-732-31114 IS z dnia 19 listopada 2014 roku.

„Nawiązując do projektu planu zadań ochronnych PLB220001 Wielki Sandr Brdy, Nadleśnictwo Człuchów informuje, że w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa do w/w obszaru N2000 należy jedynie oddz. 306 Leśnictwa Polnica, o powierzchni 21 ,64 ha. Na tym terenie nie stwierdzono gatunków zwierząt chronionych wymienionych w załączniku nr 5 do Projektu (Działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie, obszarów ich realizacji). W związku z powyższym należałoby usunąć Nadleśnictwo Człuchów, jako podmiot odpowiedzialny za wykonanie planowanych działań.

Organ tut. uwagę uwzględnił. W treści zarządzenia wprowadzono stosowne zmiany.

Uwagi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, pismo nr ZO-732-36-7/13/14 z dnia 21 listopada 2014 roku.

1. *„Działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie, obszar ich realizacji dla przedmiotu ochrony gągoł i nurogęś zapis „pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno i na siedliskach bagiennych oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu. Martwe drewno powinno być zróżnicowanego pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Jego ilość może być zróżnicowana*

przestrzenie (większa w rezerwatach, użytkach ekologicznych i powierzchniach wyłączonych z użytkowania). Ilość martwego drewna, różnych form i gatunków, powinna wzrastać w wieloletnim przedziale czasowym – w 10 roku PZO - co najmniej 10 m³/ha martwego drewna. Dla potrzeb PZO za poziom wyjściowy będzie się uważać wyniki monitoringu ilości martwego drewna uzyskane w drugim roku obowiązywania planu. Wnioskuje zastąpić poniższym, który znalazł się już w poprzednim projekcie PZO: „dążenie do zwiększania zasobów martwego drewna poprzez pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno. Martwe drewno powinno być zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Jego ilość może być zróżnicowana przestrzennie (większa w rezerwatach, użytkach ekologicznych i powierzchniach wyłączonych z użytkowania). Ilość martwego drewna różnych form i gatunków powinna wzrastać w wieloletnim przedziale czasowym. Dla potrzeb PZO za poziom wyjściowy będzie się uważać wyniki monitoringu ilości martwego drewna uzyskane w pierwszych dwóch latach obowiązywania planu. Na siedliskach bagiennych, w kępach starodrzewu oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu dążenie do pozostawiania docelowo, co najmniej 10m³/ha martwego drewna. Uzasadnienie: wnioskowany zapis, został zawarty już w dokumentacji, która podlegała konsultacjom w lutym br. Konsumuje on zarówno stanowisko przedstawicieli LP prezentowane w pracach Zespołu Lokalnej Współpracy, jak i potrzebę pozostawiania drewna martwego na potrzeby ochrony przedmiotów ochrony w specyficznych warunkach hodowlano-ochronnych drzewostanów położonych w przedmiotowym obszarze Natura 2000. Konieczna jest z tego względu modyfikacja zapisu w nowym projekcie zarządzenia, w szczególności o fragment „...w **których pozyskiwane jest drewno i ...**”. Zastosowanie spójnika „i” nie pozwala na dalsze określenie konkretnych miejsc, w których mają być zwiększane zasoby martwego drewna. Takie wskazanie miejsc zostało zdefiniowane m.in. w zapisie dokumentacji z lutego br. oraz w uzasadnieniu obecnego projektu zarządzenia w sprawie PZO dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001. W uzasadnieniu teraz opiniowanego projektu, we fragmencie dotyczącym gągoła i nurogęsi (strona 66) wskazano, że ochrona tych gatunków wiąże się m.in. z czynnością: **„na siedliskach bagiennych, w kępach starodrzewu oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu dążenie do pozostawiania docelowo co najmniej 10m³/ha martwego drewna”**. Ten powyższy zapis potwierdza wcześniejsze ustalenia oraz, co równie bardzo istotne określa docelowa wartość pozostawianego martwego drewna w perspektywie długoczasowej. Obecne proponowane zalecenie ochronne, określające konieczność osiągnięcia 10m³/ha w 10 roku Planu Zadań Ochronnych wymaga niezbędnej zmiany. Nie jest możliwe osiągnięcie tej wielkości w tak krótkim czasie na wszystkich wskazanych wyżej powierzchniach, zarówno ze względu na m.in. występowanie drzewostanów w młodszych klasach wieku, jak i konieczność realizowania wszelkich zabiegów z zakresu ochrony lasu, które zapewniają trwałość drzewostanów. Z tego względu wnioskuję również o usunięcie zapisu w Uzasadnieniu na str. 66 „poprawa wskaźnika martwe drewno, tak aby w 10 roku PZO było – co najmniej 10 m³/ha martwego drewna”.

Uwaga została uwzględniona częściowo. Zapis działania dotyczącego pozostawiania martwego drewna przerezagowano. Zrezygnowano z określenia perspektywy czasowej dla

osiągnięcia poziomu ilości martwego drewna 10 m³/ha na całej powierzchni obszaru Natura 2000, gdzie pozyskiwane jest drewno, wskazując jednak na potrzebę docelowego kształtowania zasobów martwego drewna na tym poziomie. Przyjęto natomiast, zgodnie z sugestią osiągnięcie ilości martwego drewna na poziomie co najmniej 10 m³/ha na siedliskach bagiennych, w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu.

Uwagi Nadleśnictwa Osusznica, pismo nr NN-73-13/14.MC z dnia 17.11.2014 r.

*„...prosimy jednak o dokładne sprecyzowanie, które z gatunków ptaków mają być przedmiotem ochrony na obszarze Natura 2000. W uzasadnieniu (str.63) proponuje się, dodanie do listy przedmiotów ochrony dla obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy trzech gatunków – dzięcioła czarnego (*Dryocopus martius* – A236), lerkę (*Lullula arborea* – A246) oraz włośchatkę (*Aegolius funereus* – A223). Jednocześnie nie uwzględnia się w rozpatrywanym projekcie i odrzuca się uwagi np. Nadleśnictwa Przymuszewo, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu czy też Klubu Przyrodników podając, że wymienione gatunki nie są przedmiotem ochrony na obszarze Wielkiego Sandru Brdy. Czy w wypadku kiedy proponowane gatunki zostaną pozytywnie zaopiniowane przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska i Komisję Europejską uwagi w/w organów zostaną ponownie rozpatrzone czy też propozycje działań ochronnych dla tych gatunków nie będą już konsultowane?”*

Przedmiotami ochrony są te gatunki i siedliska przyrodnicze, które są podawane w Standardowym Formularzu Danych obszaru Natura 2000 z oceną „znaczenie ogólne” A, B lub C (natomiast nie należy uwzględniać gatunków i siedlisk z oceną ogólną D). Zgodnie z przyjętą praktyką, jeżeli podczas prac nad opracowaniem projektu planu zadań ochronnych uzyskano informacje, z których wynika, że np. tak jak w przypadku Wielkiego Sandru Brdy należy uzupełnić SDF o trzy gatunki ptaków (trzy nowe przedmioty ochrony) informacje te z uzasadnieniem merytorycznym przekazywane są do GDOŚ. Po weryfikacji propozycji, dokonywana jest aktualizacja informacji zawartych w SDF, a nowy SDF zamieszczany jest na oficjalnej stronie internetowej obszarów Natura 2000 prowadzonej przez GDOŚ. Organ tut. nie wszczął jeszcze procedury zmiany SDF. Gdy to nastąpi, wówczas konieczna będzie zmiana zarządzenia ustanawiającego plan zadań ochronnych, które ponownie zostanie poddane konsultacjom społecznym na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 ze zm.).

Uwagi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku, pismo nr TU-63-E063/0063a/2014/BC z dnia 21 listopada 2014 roku.

1. „Lp.2,4,8 – ograniczenie używania łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego, za wyjątkiem łodzi stosowanych wyłącznie do celów zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, ratownictwa i prowadzenia działań z zakresu ochrony środowiska, gospodarki leśnej i rybackiej...”. Proponujemy rozszerzenie zakresu wyjątków o możliwość używania łodzi przez administratora cieków i akwenów wodnych.

Uwaga została uwzględniona. Stosowny zapis znalazł się w treści zarządzenia. Zgodnie z art. 116 ust 4 ustawy Prawo ochrony środowiska „ograniczenia nie mogą dotyczyć

jednostek pływających, których użycie jest konieczne do celów bezpieczeństwa publicznego lub do utrzymania cieków i zbiorników wodnych.”

„Lp. 8 „pozostawienie w nurcie przewróconych w sposób naturalny drzew; zachowanie drzew dziuplastych w obrębie obszaru; pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek i jezior...”. Proponujemy zapisać odstępstwa umożliwiające usuwanie drzew i krzewów, naprawę lub odbudowę brzegów w aspekcie ochrony przed powodzią, przy zagrożeniu mienia i życia lub prac związanych z likwidacją skutków powodzi.

Uwagę uwzględniono. W odniesieniu do zimorodka przededagowano działania: na „pozostawienie w nurcie cieków naturalnych przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych i zabudowanych)” oraz „zapobiegnięcie utracie siedlisk lęgowych i miejsc żerowiskowych poprzez zachowanie roślinności wodnej i szuwarowej w korytach cieków naturalnych i na brzegach jezior i wysp (nie dotyczy wykonywanych poza okresem od 1 kwietnia do 15 sierpnia prac służących poprawie warunków korzystania z wód, ochronie przeciwpowodziowej lub utrzymywaniu wód, przy uwzględnieniu wymogów osiągnięcia/utrzymania właściwego stanu ekologicznego wód)”. W obydwu przypadkach, podobnie jak i w przypadku działania zaplanowanego dla gągoła i nurogęsi uwzględniono zatem konieczność ochrony przed powodzią.

Uwagi Gminy Brusy nr GP.6121.1.2014 z dnia 24 listopada 2014 roku.

1. *„Dla przedmiotów ochrony: A070 Nurogęś oraz A067 Gągoł przy działaniu ochronnym "... utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych..." proponuje się zmienić zapis na: "... utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż rzek i jezior o pow. powyżej 0,5 ha". Zapis w proponowanej treści będzie spójny z innymi jak np. zadania ochronne dla zimorodka (A229) i jednocześnie zostanie zdefiniowane odniesienie dotyczące jezior (ich wielkości).*

Uwaga nie została uwzględniona. Jedynie zapis zmieniono na „utrzymanie stref ekotonowych wzdłuż cieków naturalnych i jezior”.

2. *„Dla przedmiotu ochrony A229 zimorodek przy pierwszym działaniu ochronnym w kolumnie "obszar wdrażania" winno się wpisać konsekwentnie jak w kolumnie poprzedzającej "...wszystkie rzeki w obszarze objęte planem..." Natomiast w kolumnie "Działania ochronne" proponuje się do tekstu w nawiasie dodanie "...i innych ważnych powodów związanych z bezpieczeństwem ludzi i zwierząt".*

Uwaga nie została uwzględniona. Dla przedmiotu ochrony A229 zimorodek przy pierwszym działaniu ochronnym w kolumnie "obszar wdrażania" wpisano zapis „wszystkie cieki naturalne w obszarze objętym planem”. Organ tut. nie widzi potrzeby zamiany zapisu, ponieważ zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1c ustawy Prawo wodne przez ciek naturalny – rozumie się rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami. W przedmiotowym obszarze Natura 2000 zimorodek występuje nie tylko nad rzekami. Natomiast w kolumnie "Działania ochronne" tekst w nawiasie brzmi: z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych i zabudowanych. W treści zarządzenia nie można wpisać ... „i innych ważnych powodów związanych z

bezpieczeństwem ludzi i zwierząt", skoro nie wiadomo o jakie ważne powody wnioskodawcy chodzi.

3. *„zaproponowano zapis dotyczący nielokowania farm wiatrowych w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000. Zapis ten koliduje z ustaleniami projektu Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Bory Tucholskie PLB220009. W dokumencie tym jako potencjalne zagrożenie wskazano kolizje z elektrowniami wiatrowymi. Jednakże nie wskazano potrzeby zastosowania działań ochronnych. Natomiast w projekcie PZO dla Wielkiego Sandru Brdy wskazano powyższy zapis, który swym zasięgiem będzie oddziaływać również na tereny sąsiedniego OSO Bory Tucholskie. Wnioskuje się, by z powyższego zapisu wykreślić fragment ... oraz w promieniu mniejszym niż 5 km od granic ostoi” w odniesieniu do obszaru OSO Bory Tucholskie.*

Zgodnie z § 3 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje: ustalenie celów działań ochronnych do osiągnięcia w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, umożliwiające monitoring i weryfikację ich osiągnięcia, z uwzględnieniem: konieczności utrzymania właściwego stanu ochrony, likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im— jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako właściwy oraz potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczności likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im— jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły. Zakres prac obejmuje także ustalenie, w oparciu o analizę obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw, wskazań do zmiany tych studiów lub planów, których realizacja naruszy lub stworzy ryzyko naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 33 ustawy o ochronie przyrody. Analizy tej dokonano w dokumentacji PZO i stwierdzono, iż realizacja przedsięwzięć związanych z zajęciem przestrzeni powietrznej- budowy siłowni wiatrowych stanowi zagrożenie dla przedmiotów ochrony. W związku z powyższym Organ tut. uwagi nie uwzględnił.

4. *„zaproponowano zapis „wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, nielokowanie wszelkich nowych obiektów budowlanych (w tym tymczasowych, również niezwiązanych trwale z gruntem), za wyjątkiem gruntów zabudowanych i zurbanizowanych typu Bi, B, B-R oraz rekreacyjno-wypoczynkowych typu Bz oznakowanych tak przed wejściem w życie niniejszego zarządzenia, w granicach opracowania studium”. W zapisie nie określono definicji „jeziora”, nie określono również definicji „cieku”. Może to prowadzić do nadinterpretacji dotyczących wskazywania konkretnych zbiorników wodnych, w zakresie których należy stosować przedmiotowy zapis (co z tzw. oczkami wodnymi, nieużytkami pokrytymi wodą, zagłębieniami terenu czasowo zapełnionymi wodą). Do podobnych interpretacji zapisów może dochodzić w przypadku realizacji zabudowy wzdłuż cieków. Pozostaje wskazać tylko co to jest ciek? Czy rzeka, rów melioracyjny, kanał? Czy mamy na myśli tzw. ciek naturalny (rzeka)? Zatem w jaki sposób należy stosować te zapisy? Kolejną kwestią jest zawężenie*

możliwości realizacji inwestycji w pasie 100 m od linii brzegowej ww. „obiektów” do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz. Pozostawienie tych zapisów spowoduje całkowitą stagnację zainwestowania na znacznej części obszaru Wielki Sandr Brdy i dotyczyć będzie m.in. obiektów służących gospodarce leśnej (leśniczówki wraz z zabudową towarzyszącą, budynki służące edukacji przyrodniczo-leśnej), obszarów zwartej zabudowy wsi (wyeliminowanie tzw. zabudowy plombowej), istniejących siedlisk rolniczych i innych obiektów budowlanych. Wnioskuje się, że zakaz zabudowy w pasie szerokości 100 m od jezior i cieków (naturalnych) winien posiadać brzmienie podobne do obowiązującego dla Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Należy oczywiście wyraźnie wskazać, definicję jeziora (np. zbiorniki o pow. większej niż 0,5 ha lub wskazać, że wymienione wytyczne obejmują obiekty wymienione w Państwowym Rejestrze Nazw Geograficznych) i cieku.

Organ tut. ustosunkowując się do powyższej uwagi, wyjaśnia, że w obowiązujących aktach prawnych nie ma normatywnej definicji pojęcia jeziora. Zatem w myśl zasad wykładni należy sięgnąć do potocznego znaczenia tego pojęcia. „Słownik języka polskiego” (t. 1, red. M. Szymczak, Warszawa 1978 r., str. 842) przez jezioro nakazuje rozumieć, „naturalne zagłębienie łądu tworzące zbiornik wodny niemające połączenia z morzem”. Powyższa definicja pozwala stwierdzić, że podstawową przesłanką pozwalającą na uznanie, że dany zbiornik wodny stanowi jezioro, jest jego naturalne pochodzenie. Tak więc wszelkie zbiorniki, które powstały w następstwie działalności człowieka (stawy, zbiorniki pokopalniane) nie mogą być uznawane za jeziora (wyrok NSA z dnia 7 października 2010, II FSK 871/09, LEX nr 745917). Natomiast zgodnie z art. 9 ust 1 pkt 1c ustawy Prawo wodne przez ciek naturalny – rozumie się rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami. Cechą charakteryzującą ciek naturalny jest posiadanie przez niego źródeł (zlewni) oraz grawitacyjny spływ wody wyźłobionymi przez nie korytami. Należy przy tym wyjaśnić, że ciek naturalny nie zmienia statusu cieku naturalnego, nawet w przypadku, gdy na pewnym odcinku (najczęściej na terenie miejskim lub przemysłowym) został on przykryty lub zabudowany w formie kanału. W terenie czasem trudno jest rozpoznać, czy to co widzimy jest tak zabudowanym ciekiem naturalnym, czy jest to urządzenie wodne (sztuczne koryto), prowadzące wodę z punktu A do punktu B w określonym celu (do zasilania różnych zakładów, elektrowni wodnych, stawów rybnych, nawodnień, a także do żeglugi). Kanałem w rozumieniu Prawa wodnego, art. 9, ust. 1, pkt 5 jest sztuczne koryto prowadzące wodę w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy jego ujściu lub ujęciu. W związku z powyższym Organ tut. przygotowując propozycje zapisów "do wskazań do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego", w brzmieniu "...wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości min. 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy.....", miał na myśli ciek naturalny. Ponieważ określenia o jaki ciek chodzi w projekcie zarządzenia zabrakło, zostanie to na tym etapie wprowadzone do treści zarządzenia. Co do kwestii zawężenia zakresu inwestycji możliwych do realizacji w pasie 100 m od linii brzegowej do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz, Organ stoi na stanowisku, że zapis jest jak najbardziej zasadny. Zapis ten wynika z konieczności ograniczenia dalszej rozbudowy w sąsiedztwie jezior i podyktowany jest koniecznością utrzymania istniejących trwałych użytków zielonych i leśnych w zlewniach bezpośrednich jezior obszaru – jako potencjalnych miejsc gniazdowania i żerowania ptaków będących przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Zapis ten nie będzie odnosił się do uprawnień nabytych poprzez uzyskanie klasyfikacji budowlanej

do gruntów typu Bi, B, B-R, Bz oznakowanych tak przed wejściem w życie niniejszego zarządzenia.

5. *„zaproponowano zapis wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w pasie o szerokości 100 m wzdłuż linii brzegowej wszystkich jezior oraz cieków w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, nieprzekwalifikowywanie gruntów rolniczych/leśnych/nieużytków na cele budowlane oraz rekreacyjno-wypoczynkowe, w granicach opracowania studium". Z zapisu powinny być wyłączone grunty, które objęte będą przedsięwzięciami mającymi na celu uzupełnienie istniejącej zabudowy (tzw. plomby, obiekty służące gospodarce leśnej, itp.)*

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Informacja o wskazaniu do zmiany ma charakter wskazania, a nie gotowego zapisu. Treść zarządzenia obejmuje zatem ograniczenia w zakresie przeznaczenia wszystkich terenów w pasie 100 m od.... (nie tylko leśnych), tylko w części dotyczącej wskazań do istniejących dokumentów planistycznych. Ma to istotne przełożenie na sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w przyszłości. W przypadku budowy obiektów służących gospodarce leśnej konieczne będzie uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz decyzji o pozwoleniu na budowę i to organy je wydające będą podejmowały decyzję o ich wydaniu, bądź nie. W przypadku sporządzania mpzp musi on być zgodny ze studium, a wszelka zabudowa musi być zgodna z mpzp.

6. *„zaproponowano zapis wprowadzenie do studium zapisów zapewniających w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy nie tworzenie nowych miejsc obsługi turystyki wodnej, kąpielisk i pomostów, za wyjątkiem miejsc już zainwestowanych w granicach opracowania studium". Wprowadzenie tego zapisu stoi w sprzeczności z wdrażanym przez Urząd Marszałkowski w Gdańsku projektem "Kajakiem przez Pomorze", którego jednym z celów jest ukierunkowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Dodatkowo zapis ten nie uwzględnia istniejących i funkcjonujących już kąpielisk z infrastrukturą towarzyszącą.*

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Projekt Urzędu Marszałkowskiego „Kajakiem przez Pomorze” jest obecnie poddany udziałowi społecznemu. Jaki przyjmie ostateczny kształt, na razie nie wiadomo. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku stoi na stanowisku, że w ramach wzmiankowanego projektu jest możliwa rozbudowa istniejących już przystani kajakowych, w celu ich unowocześnienia i dostosowania do obowiązujących standardów. Natomiast kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony gatunków ptaków i ich siedlisk, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 Wielki Sandr Brdy nie ma potrzeby szukania pod te inwestycje nowych lokalizacji. Zwłaszcza, co wielokrotnie pojawiało się na spotkaniach dyskusyjnych, wręcz należałoby uprawianie tego rodzaju turystyki na tym terenie ograniczyć, bo stanowi zagrożenie dla przedmiotów ochrony obszaru.

7. *„zaproponowano zapis wprowadzenie do studium zapisów zapewniających (...) pozostawienie w stanie naturalnym brzegów rzek i jezior: nienaruszanie skarp, nie pogłębianie koryt rzecznych za wyjątkiem... W punkcie tym należy uwzględnić również inne wyjątki jak choćby potrzeba wykonywania konserwacji gruntowej rzek (odmulenia koryta), wykonywania odmulenia koryt rzecznych w miejscach lokalnych wypłyceń. Wykonywanie przedmiotowych*

zabiegów jest jednym z elementów mających na celu zapobieganie powodziom i podtopieniom gruntów.

Uwagi nie uwzględniono. Wskazanie dotyczy nienaruszania skarp i pogłębiania koryt rzecznych, co stanowi raczej regulację rzek, a nie utrzymywanie wód. W opinii organu wskazanie to nie dotyczy działań związanych z utrzymaniem wód. Kwestia ich wpływu na przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 będzie każdorazowo rozstrzygana w oparciu o obowiązki zgłoszenia prac wynikających z art. 118 ustawy o ochronie przyrody.

Uwagi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (GDOŚ)

1. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla łąbiedzia krzykliwego w dokumentacji PZO: „W dokumentacji pzo także: „Zanieczyszczenie wód powierzchniowych (limnicznych, łądowych, morskich i słonawych)”.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Dopisano to zagrożenie do zagrożeń istniejących.

2. GDOŚ zgłosił uwagę dotyczącą zagrożeń istniejących dla gągoła, wskazując, iż w treści zarządzenia zabrakło „połowy siecią” – przyłów (poza PNBT)”, a jest obecne w dokumentacji PZO.

Zagrożenie dotyczące połów siecią usunięto z listy zagrożeń. Po konsultacji z wykonawcą PZO uznano, to zagrożenie za nieistotne dla tego przedmiotu ochrony. Zgodnie z art. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie (Dz. U. z 2014 r., poz. 1592), przyłów jest definiowany jako część połowu obejmującą organizmy morskie poszczególnych gatunków, które nie są celem połowów ukierunkowanych. Jest to przede wszystkim problemem terenów morskich, gdzie do sieci trafiają ssaki, ptaki, gady czy też skorupiaki. Na wodach śródlądowych może występować, ale sporadycznie. Na terenie Wielkiego Sandru Brdy nie został odnotowany, jako znaczące zagrożenie dla przedmiotów ochrony tego obszaru, a jego pojawienie się w dokumentacji wykonawca uważa za pomyłkę w przygotowanym przez siebie materiale.

3. GDOŚ zwrócił uwagę na konieczność doprecyzowania celu działań ochronnych dla gągoła, podkreślając albo „brak przedmiotu ochrony”, albo „występuje niewielka ilość”.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Poprawiono zapis w treści zarządzenia.

4. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla nurogęsi w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „połowy siecią.”

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą dokumentacji PZO uznano, to zagrożenie za nieistotne dla tego przedmiotu ochrony. Gospodarstwo Rybackie użytkujące obwód rybacki w granicach przedmiotowego obszaru Natura 2000, gwarantuje utrzymywanie wysokich reżimów ochronnych, używanie selektywnych narzędzi i metod połowu. Gospodarka rybacka prowadzona jest racjonalnie, zgodnie z wytycznymi operatu rybackiego i obowiązującymi przepisami prawa. Dodatkowo zgodnie z art. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie (Dz. U. z 2014 r., poz. 1592), przyłów jest definiowany jako część połowu obejmującą organizmy morskie poszczególnych gatunków,

które nie są celem połowów ukierunkowanych. Jest to przede wszystkim problemem terenów morskich, gdzie do sieci trafiają ssaki, ptaki, gady czy też skorupiaki. Na wodach śródlądowych może występować, ale sporadycznie. Na terenie Wielkiego Sandru Brdy nie został odnotowany jako znaczące zagrożenie dla przedmiotów ochrony tego obszaru, a jego pojawienie się w dokumentacji wykonawca uważa za pomyłkę w przygotowanym przez siebie materiale.

5. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla nurogęsi w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „parkingi samochodowe i miejsca postojowe.”

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą dokumentacji PZO uznano, to zagrożenie za nieistotne dla tego przedmiotu ochrony. Na przedmiotowym obszarze, w pobliżu jezior i cieków naturalnych nie ma parkingów, są tylko niewielkie powierzchniowo miejsca postojowe, służące przede wszystkim grzybiarzom, wędkarzom. Zlokalizowane są przy drogach leśnych udostępnionych dla ruchu. Nawierzchnia tych miejsc nie jest utwardzona (materiał naturalny), jedynie są wyгородzone i oznakowane. Ruch pojazdów w tych miejscach nie ma dużego natężenia. Miejsca postojowe znajdują się na terenie PGL LP i zamysłem ich budowy była kanalizacja ruchu samochodowego. Lokalizacja tych miejsc, jak również brak znacznego obciążenia przez samochody jest dla nurogęsi nieznaczącym zagrożeniem.

6. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla bielika w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „niewłaściwie realizowane działania ochronne lub ich brak”.

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą dokumentacji PZO uznano, że to zagrożenie nie występuje dla tego przedmiotu ochrony. Do czasu opracowania projektu PZO działaniami ochronnymi jakie były realizowane na tym obszarze dla w/w gatunku było m.in. wyznaczanie stref ochronnych i monitorowanie ich zasiedlenia, pozostawianie starodrzewia. Czyli jak najbardziej zasadne działania, które miały przyczynić się do utrzymania stanu ochrony bielika na określonym poziomie. W związku z tym, powyższe zagrożenie na tym obszarze Natura 2000 nie istnieje.

7. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla bielika w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „niewłaściwie realizowane działania ochronne lub ich brak”.

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą PZO uznano, że to zagrożenie nie występuje dla tego przedmiotu ochrony. Do czasu opracowania projektu PZO działaniami ochronnymi jakie były realizowane na tym obszarze dla w/w gatunku było m.in. wyznaczanie stref ochronnych, pozostawianie starodrzewia, czyli jak najbardziej zasadne działania, które miały przyczynić się do utrzymania stanu ochrony puchacza na określonym poziomie. W związku z tym, należy przyjąć, że powyższe zagrożenie na tym obszarze Natura 2000 nie istnieje.

8. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń istniejących określonych dla lalka w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „niewłaściwie realizowane działania ochronne lub ich brak”.

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą dokumentacji PZO uznano, że zagrożenie nie występuje dla tego przedmiotu ochrony, a jego pojawienie się w dokumentacji Wykonawca uważa za pomyłkę techniczną w przygotowanym przez siebie materiale.

9. Wątpliwości GDOŚ budził brak w treści zarządzenia zagrożeń potencjalnych określonych dla lełka w dokumentacji PZO: „w dokumentacji pzo także: „zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie – ogólnie”.

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Po konsultacji z wykonawcą dokumentacji PZO uznano, zagrożenie za nieistotne dla tego przedmiotu ochrony. Lelek jest ptakiem preferującym polany, zręby i młodniki, a także zarastające požarzyska, wrzosowiska, młode drzewostany na wydmach, miejsca nie związane z wodą. Działania te nie są zagrożeniem dla omawianego gatunku, lecz wręcz mogłyby stwarzać nowe miejsca jego potencjalnego występowania.

10. GDOŚ zwrócił uwagę na niewłaściwe sformułowania w opisie zagrożeń dla gatunków kani rudej i brodziec piskliwego: „zarządzenie nie jest miejscem do dywagacji na temat danych czy progów kwalifikujących. Wystarcza informacja, że „nie dotyczy z uwagi na brak przedmiotu ochrony w obszarze”. Osobna kwestia, niebędąca przedmiotem analizy zarządzenia to kwestia możliwości usunięcia gatunku, który w SDF występuje w liczbie 15 par, a którego nie stwierdzono tylko w 2012 r.”

Organ tut. uwagę uwzględnił. Dokonano stosownych poprawek w treści zarządzenia, mianowicie wpisano: „nie określono zagrożeń, ponieważ brak potwierdzonych informacji o gniazdowaniu tego gatunku w obszarze”.

11. Zwrócono uwagę w zakresie celów działań ochronnych określonych dla bielika, puchacza, żurawia: „cel niezrozumiały, czy to w ogóle jest weryfikowalne? Jaki jest obecnie poziom „presji antropogenicznej” i do jakiej wartości ma się zmniejszyć (o jaką wielkość?...w dokumentacji pzo wskazano utrzymanie niepogorszonego stanu ochrony i to wydaje się być rozsądne.”

Organ tut. uwagę uwzględnił częściowo. Wskaźnik presja antropogeniczna to zgodnie z metodyką, przygotowaną przez eksperta na potrzeby opracowania tego PZO: „presja antropogeniczna w promieniu 0,5 km od gniazda jest rozumiana jako działalność ludzka związana z użytkowaniem terenu - wszelkie prace związane z gospodarką leśną prowadzone w okresie styczeń-sierpień, prace związane z budową urządzeń technicznych, w tym dróg, także ich modernizacja i konserwacja.” Przyjęta metodyka określała stan FV - nie były prowadzone > 1 rok, U1 - nie były prowadzone w ciągu ostatniego roku, U2 - były prowadzone w ciągu ostatniego roku. Organ tut. ocenił, że wskaźnik jest weryfikowalny, bo zgodnie z powyższym zapisem można zaobserwować czy w strefach ochronnych puchacza i bielika, coś się dzieje od stycznia do sierpnia. Natomiast dla żurawia, zmieniono zapis celu działań ochronnych na: „utrzymanie obecnego niepogorszonego (co najmniej U1) stanu ochrony”.

12. W odniesieniu do celów działań ochronnych dla kani rudej i brodziec piskliwego wskazano, iż „skoro w działaniach wskazano konieczność uzupełnienia wiedzy, to tu należy wskazać taki cel...”

Uwagę uwzględniono. Aktualnie brak potwierdzonych lęgów ww. gatunków i populację można uznać za nieznaczącą. Niemniej jednak wniosek ten opiera się na danych zgromadzonych w ramach inwentaryzacji przeprowadzonej w 2012r. i obserwacji na potrzeby PZO. W opinii organu informacje w tym zakresie, mając na uwadze liczebność populacji rozrodzanej podawanej w SDF dla obszaru na poziomie odpowiednio 15 i 30 osobników należałoby potwierdzić w kolejnych latach. W związku z tym, zgodnie z sugestią GDOŚ przeformułowano cel dla tych gatunków, jak i wpis związany ze wskazaniem zagrożeń.

13. Jako podmiot odpowiedzialny za wykonanie działania ochronnego dotyczącego gągoła „*redukcja populacji norki amerykańskiej i jenota przez odstrzał i odłów*” wskazano m.in. PZŁ. Wątpliwości GDOŚ wzbudziło, czy „*PZŁ zobowiązał się do tego? Jeśli tak, warto to wpisać. Jeśli nie – to na podstawie czego myśliwi będą strzelać do norki?*”

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Przedstawiciel PZŁ na spotkaniach dyskusyjnych wyraził chęć współuczestniczenia w realizacji tego zadania. Jednak w jaki sposób to miałyby się odbywać zostanie dopiero wypracowane na spotkaniu z przedstawicielami RDOŚ, PZŁ, Lasów Państwowych, naukowców zajmujących się tym tematem.

14. W odniesieniu do działań określonych dla gągoła wskazano: „*mam wątpliwość, czy biorąc pod uwagę możliwość oddziaływania na gągoła (40-60 par) uzasadnione jest zakazywanie poruszania się łodziami wszędzie... Poza tym, z tego zapisu wynika, że zakaz ten obowiązywałby przez cały rok – tak ma być? Czy nie właściwszym byłoby wskazanie newralgicznych odcinków cieków (śródlęśnych?) plus akwenów wykorzystywanych przez gągoły i tam ograniczyć ruch sprzętem? No i wskazać okresy...*” Uwaga dotyczy treści zadania ochronnego „używanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych tylko i wyłącznie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz przez uprawnione służby, tzn./m.in. RZGW, WOPR, Policję, Straż Rybacką, Straż Pożarną/, które miałyby być wdrożone na całym obszarze objętym planem – wszystkich zbiornikach wodnych z wyłączeniem wód będących w wieczystym użytkowaniu Parku Narodowego „Bory Tucholskie” oraz Jeziora Charzykowskiego.

Organ tut. uwagę częściowo uwzględnił. Przeredagowano zapis wskazując na konieczność uwzględnienia potrzeb ochrony gatunków gągoła i nurogęsi w dokumentach regulujących korzystanie z cieków i zbiorników wodnych w granicach obszaru Natura 2000. Sugestią jest udostępnienie do poruszania się łodziami o napędzie silnikowym po Jeziorze Charzykowskim, jednak nie po całym i okresowo oraz po fragmencie rzeki Brdy.

15. W odniesieniu do działań określonych dla gągoła wskazano także „*to de facto różne działania, często realizowane przez różne podmioty. Chyba należałoby to ponownie rozważyć (np. na jakiej zasadzie PZW miałyby oznakowywać teren czy wprowadzać zapisy do dokumentów regulujących użytkowanie akwenów? Zakres obowiązków tych podmiotów jest różny – podobnie jak przy działaniu chyba warto to jeszcze przemyśleć...Wśród podmiotów nie ma Rzgów – tak ma być?*” Uwaga dotyczy treści zadania ochronnego „używanie łodzi motorowych, poduszkowców, skuterów wodnych i innego sprzętu motorowodnego oraz silników spalinowych na łodziach żaglowych tylko i wyłącznie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia oraz przez uprawnione służby,

tzn./m.in. RZGW, WOPR, Policję, Straż Rybacką, Straż Pożarną” i listy podmiotów odpowiedzialnych za to zadanie.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Zapis przeredagowano oraz dopisano RZGW jako jeden z kilku podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadania.

16. W odniesieniu do działań określonych dla gągoła „pozostawianie w drzewostanach wszystkich drzew dziuplastych nie zagrażających bezpieczeństwu publicznemu. W celu uniknięcia przypadkowego usunięcia drzew podczas prac zrębowych, na etapie prowadzenia szacunków brakarskich w drzewostanach rębnych, w trakcie oznakowywania drzew, drzewa dziuplaste oznakowywać literą "E", które miałyby być wdrożone na całym obszarze objętym planem z wyłączeniem Parku Narodowego „Bory Tucholskie” zwrócono uwagę: *„gągoły gniazdują pewnie nie dalej niż 1-2 km od wody. Czy cały obszar znajduje się w promieniu gniazdowania tego gatunku?”*.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Cały obszar objęty PZO nie znajduje się faktycznie w promieniu gniazdowania tego gatunku. Wprawdzie PGL LP zgodnie ze swoimi wewnętrznymi przepisami, zostawiają drzewa dziuplaste nie tylko ze względu na gągoła, na każdej powierzchni, i w każdym siedlisku na którym akurat prowadzą prace, ale zgodnie z sugestią obszar wdrażania działania dla gągoła i nurogęsi zawężono do 1 km od brzegów zbiorników i cieków wodnych. Literatura podaje, iż gągoł zasiedla najczęściej dziuple lub budki lęgowe w odległości do 1 km od zbiorników wodnych.

17. W odniesieniu do działań określonych dla gągoła „kształtowanie odpowiedniej struktury siedlisk lęgowych i żerowiskowych poprzez pozostawianie drewna martwego w lasach, w których pozyskiwane jest drewno (...)”. zwrócono uwagę: *„rozumiem ogromną wartość martwego drewna w lasach – ale czy akurat gągoł jest tym gatunkiem, którego obecność w obszarze warunkuje ten czynnik? I znowu mówimy o 40 – 60 parach na obszarze 30 000 ha...”*

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Oczywiście obecność gągoła nie warunkuje tego czynnika. Przyjęto jednak za danymi zamieszczonymi w dokumentacji przygotowanej na potrzeby PZO, iż działanie to dotyczy utrzymania właściwej struktury siedliska lęgowego także, częściowo nurogęsi.. Gągoł wykorzystuje dziuple drażone przez dzięcioła czarnego. Przyjęto zatem, że im lepsze będą warunki siedliskowe dla dzięcioła czarnego tym więcej będzie drzew dziuplastych, których ilość wraz z występowaniem starych drzew powyżej 80 lat, przyjęto za wskaźniki do oceny parametru siedlisko dla tego gatunku. Dzięcioł czarny określany jest jako gatunek kluczowy lub zwornikowy (np. dla gągoła, siniaka czy włośchatki). Jego obecność warunkuje obecność zróżnicowanego gatunkowo i liczebnego zespołu organizmów zasiedlających dziuple. Przyjęto zatem, że pozostawienie martwego drewna, które zgodnie z metodyką zaproponowaną w publikacji „Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (oprac. zbiorowe Zawadzka D. i in. Warszawa 2013” warunkuje stan ochrony dzięcioła czarnego, ma również istotne znaczenie dla gągoła. Także właściwy stan siedliska nurogęsi związany jest z obecnością dziupli dzięcioła czarnego i/lub drzew spróchniałych i/lub wykrotów (oprac. zbiorowe Zawadzka D. i in. Warszawa 2013).Pozostawiono zatem to wskazanie do gospodarki leśnej na terenie obszaru.

18. Zgłoszono uwagę dotyczącą treści zadania ochronnego zaproponowanego dla lelka: „utrzymanie siedlisk otwartych, będących miejscem lęgowym lelka poprzez usuwanie nalotów drzew i krzewów na pow. 30,43 ha” w wydzieleniach: 120a, 11b, 12d, 25f, 26a, 38d, 39a, 50f, 51a na terenie Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Zwrócono uwagę, czy *„dla innych gatunków nie można doprecyzować obszaru działań?”*

Precyzyjne wskazanie dotyczy terenu Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, posiadającego wieloletnie dane o występowaniu gatunku. Poza granicami Parku dane nie są już tak precyzyjne, a inny jest także sposób gospodarowania na tej powierzchni. Dokładne wskazanie lokalizacji nie obejmie działaniami stanowisk lelka niezainwentaryzowanych w 2012 r.

19. GDOS zwrócił uwagę na treść działania ochronnego dla bielika i puchacza: „ochrona stanowisk lęgowych poprzez ustanawianie stref ochrony stanowisk lęgowych, zgodnie z przepisami szczególnymi z zakresu ochrony gatunkowej zwierząt i utrzymywanie stref ochrony przez minimum 5 lat po ewentualnym opuszczeniu miejsca lęgowego przez ptaki” i podmiotów odpowiedzialnych za to zadanie – RDOŚ, Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Nadleśnictwa. Wskazano, iż użyte w zarządzeniu sformułowanie „w porozumieniu” oznacza, że oba podmioty są odpowiedzialne za realizację działań. A strefy wyznacza rdos.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Skorygowano zapis dot. podmiotów odpowiedzialnych za to zadanie. Pierwotny zapis brzmiał „RDOŚ Gdańsk w porozumieniu z Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; poza Parkiem Narodowym - RDOŚ w Gdańsku w porozumieniu z Nadleśnictwami: Przymuszewo, Osusznica, Rytel. Obecnie przyjął on formę: „RDOŚ w Gdańsku we współpracy z Parkiem Narodowym „Bory Tucholskie”; poza Parkiem Narodowym- z Nadleśnictwami: Przymuszewo, Osusznica, Rytel”. Należy zgodzić się, że strefy wyznacza RDOŚ, niemniej jednak nie ustanawia stref bez zgody zarządzającego terenem, na którym ma być ona utworzona. Pozostawiono zatem formę współpracy- która dotyczyć ma zarówno zgłoszenia ewentualnego miejsca gniazdowania, jak też zgody na utworzenie strefy.

20. GDOŚ zwrócił uwagę na działanie „ograniczenie presji turystycznej poprzez wyznaczenie szlaków i budowę infrastruktury w oddaleniu od ostoi gatunku nielokowanie nowych szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda” zaproponowane dla bielika, puchacza, wskazując *„w strefach chyba niczego się nie buduje? Co znaczy „w oddaleniu? W dokumentacji pzo było „500 m.” Czy to nie jest powtórzenie zakazu ustawowego?”*

Organ tut. uwagę uwzględnił. Zapis skorygowano i obecnie brzmi: „ograniczenie presji turystycznej poprzez wyznaczenie szlaków i budowę infrastruktury turystycznej w odległości nie mniejszej niż 500 m od granicy strefy ochronnej gniazda”. W opinii organu nie jest to powtórzenie zakazu ustawowego, bo to zadanie nie dotyczy stref ochrony ścisłej czy częściowej, ale obszaru poza strefami- obszaru 500 m od granicy samej strefy. Z prac monitoringowych prowadzonych dla tych gatunków wynika, że budowa dróg, szlaków w sąsiedztwie strefy ochrony częściowej negatywnie oddziałuje na gniazdujące bieliki czy puchacze. Ptaki są płoszone, opuszczają gniazdo, a tym samym narażone są na stratę lęgu.

21. GDOŚ podkreślił, iż działanie utrzymanie obecnego użytkowania gruntów, a docelowo wykup i włączenie w granice Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, następujących działek położonych w obrębie ewidencyjnym Swornegacie: 831/1 o pow. 22,41ha /las, łąka, nieużytek/; 851/1 o pow. 6,13 ha /las, nieużytek/; 851/2 o pow. 10,95 ha /las, nieużytek/; 711 o pow. 0,67 ha /rola/, 713/1 o pow. 1,93 ha /las/, 830/2 o pow. 5,75 ha /las, nieużytek/, 851/3 o pow. 0,40 ha /las/, 846 o pow.1,52 ha /las/ określone dla bielika i puchacza, powinno Stanowic wskazanie do istniejących dokumentów planistycznych (uwaga: „może to raczej jako wskazanie do istniejących planów?”)

Organ tut. uwagę uwzględnił. Przeniósł powyższy zapis z działań ochronnych do wskazań do zmian istniejącego studium Gminy Chojnice.

22. W odniesieniu do działań ochronnych dla bielika i puchacza GDOŚ wyraził wątpliwość co do sposobu , wykonania zadania: „pozostawienie w drzewostanach trwale wyłączonych z użytkowania rębego starodrzewów zajmujących co najmniej 5% powierzchni manipulacyjnej użytkowania rębego” przez RDOŚ w Gdańsku. Wyraził tym samym obawy co do zasadności wskazywania tego podmiotu przy tym działaniu.

Organ tut. uwagę uwzględnił. Usunięto z treści zarządzenia, z listy podmiotów odpowiedzialnych za to zadanie, RDOŚ w Gdańsku.

23. GDOŚ wyraził wątpliwość co do obszaru wdrażania działania określonego dla zimorodka polegającego na pozostawianiu w nurcie wszystkich cieków naturalnych na obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy, drzew przewróconych w sposób naturalny (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych i zabudowanych). Podkreślono, iż działanie zaplanowano „dla 11-17 par zimorodka!” i „należałoby jednak przemyśleć skalę zaproponowanych działań”.

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. Zgodnie z ostatnimi wynikami badań (Waško, 2012) na wszystkich ciekach naturalnych obszaru zimorodek występuje. Obecność zimorodka notowana jest na Brdzie, Zbrzycy oraz w wysokich skarpach nadjeziornych (Waško, 2012). Czyli na ciekach naturalnych przedmiotowego obszaru. Podczas inwentaryzacji w ZPK (2011) ogółem zaobserwowano 15 zajętych stanowisk lęgowych oraz zaobrączkowano 82 zimorodki (w tym 14 dorosłych i 68 piskląt).

24. GDOŚ wyraził obawy, czy faktycznie działanie określone dla zimorodka dotyczące wprowadzenia odpowiednich zapisów do dokumentów regulujących użytkowanie akwenów i cieków naturalnych „może oddziaływać na zimorodka? Pozostałe uwagi jak w przypadku gągoła i nurogęsi.”

Intensywny ruch sprzętu wodnego o napędzie motorowym oddziałuje negatywnie na zimorodki. Ptaki są m. in. płoszone.

25. W opinii GDOŚ w treści zarządzenia zabrakło działań ochronnych dla łąbędzia krzykliwego, i żurawia.

Organ tut. uwagę częściowo uwzględnił. Dopisano zadanie dla łąbędzia krzykliwego, natomiast dla żurawia przygotowano wskazania do zmian dokumentów planistycznych.

26. GDOŚ zwrócił uwagę co do zasadności objęcia monitoringiem całej powierzchni obszaru Natura 2000 z coroczną częstotliwością dla gatunków: łąbędź krzykliwy, bielik, zimorodek.

Podkreślił przy tym: „*czy to jest realne (i potrzebne)? Monitoring to nie jest inwentaryzacja (choć czasami może być)... Czasami łatwiej policzyć łabędzie na żerowiskach (pola).*”

W opinii organu obserwacja tendencji tych populacji w obszarze wymaga jednak corocznych badań. Należy się jednak zgodzić, że prowadzenie monitoringu wg zaproponowanego zapisu nie byłoby możliwe. Nie uwzględniono bowiem konieczności pozyskania środków finansowych na ten cel. W związku z tym dodano w przypadku łabędzia krzykliwego i zimorodka: corocznie od trzeciego roku obowiązywania planu. W odniesieniu do bielika- RDOŚ w Gdańsku od kilku lat monitoruje strefy corocznie. Badania te wymagają tylko uzupełnienia o wnioski dotyczące sukcesu lęgowego w objętych kontrolą strefach.

27. GDOŚ wyraził też wątpliwość co do zasadności objęcia monitoringiem (dla gągoła, nurogęsi), całej powierzchni obszaru Natura 2000 i powierzchni monitoringowych wyznaczonych dla potrzeb opracowania PZO. W opinii GDOŚ „*po co wyznaczać powierzchnie monitoringowe, skoro monitoring ma być prowadzony także poza nimi?*”

Powierzchnie monitoringowe to część obszaru Natura 2000, w związku z tym uznano, że monitoring będzie dotyczył całego obszaru Natura 2000.

28. W opinii GDOŚ działanie związane z uzupełnieniem stanu wiedzy w zakresie oceny zasobów martwego drewna przy gatunkach: gągoł i nurogęś „*to nie jest uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony. Raczej monitoring działań ochronnych... Bądź monitoring stanu zachowania, gdyby informował o stanie siedlisk...*”

Organ tut. uwagi nie uwzględnił. W lasach gospodarczych, gdzie większość zamierających drzew jest planowo usuwana, zagęszczenie np. dzięciołów jest 3-4 krotnie niższe niż w lasach o charakterze naturalnym. Ma to tym samym przełożenie na ilość dziupli oraz ilość gatunków ptaków zamieszkujących dziuple. Im więcej martwego drewna tym więcej ptaków drążących dziuple oraz tym więcej ptaków później te dziuple zamieszkujących. Podkreślenia wymaga, że przyjęta metodyka oceny stanu siedliska dla gatunków gągoł, nurogęś nie obejmowała samego wskaźnika martwe drewno. W opinii wykonawcy dokumentacji PZO, ilość martwego drewna nie jest jednak bez znaczenia dla ptaków zamieszkujących dziuple. Przyjęto zatem, iż dane te nie są związane z monitorowaniem, ale z przyjęciem docelowej jakości siedliska tych gatunków i muszą być poprzedzone uzupełnieniem stanu wiedzy w tym zakresie. Uzupełnienie to ma znaczenie dla działania ukierunkowanego na zwiększenie ilości martwego drewna w perspektywie 10 lat obowiązywania PZO. W tym zakresie zwrócić należy uwagę, że wskaźnik udziału drzewostanu powyżej 80 lat określono na większości stanowisk na FV (stan właściwy). Działania związane z pozostawianiem martwego drewna i dążeniem do ilości 10 m³/ha będzie więc związane z wydzielaniem się martwego drewna, a uzupełnienie stanu wiedzy o ilości martwego drewna związane jest z zaplanowanym w tym zakresie działaniem. W opinii organu przynajmniej w pierwszym roku badań będzie to uzupełnienie stanu wiedzy, a nie monitorowanie.

29. GDOŚ wyraził także obawy w zakresie zapisów dotyczących wskazań do dokumentów planistycznych zapewniających nie przeznaczanie terenów w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy oraz w promieniu nie mniejszym niż 5 km od granic obszaru Natura 2000 pod lokalizację farm wiatrowych. Uwaga dotyczyła załącznika nr 6 i brzmiała: „*mam wątpliwość, skąd wiadomo, że inwestycja zlokalizowana 5 km od obszaru będzie*

znacząco negatywnie oddziaływać, skoro prace prowadzono w obszarze... Wydaje się, że ten zapis jest dyskusyjny. Do tego, wszystkie takie inwestycje przechodzą ooś...

W trakcie prac nad pzo również identyfikowano zagrożenia zewnętrzne dla przedmiotów ochrony, którymi są np. elektrownie wiatrowe. Zgodnie z zasadą przezorności, ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania, którego na podstawie dostępnej wiedzy nie da się wykluczyć – należy traktować jako istotne negatywne oddziaływanie. Skutkiem realizacji tych inwestycji mogłoby być znaczące negatywne oddziaływanie na obszar Natura 2000 z punktu widzenia celów ochrony obszaru, a więc istotne negatywne oddziaływanie na przedmioty ochrony /pogorszenie parametrów i wskaźników stanu ochrony/. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku jako organ pełniący nadzór nad obszarami Natura 2000 jest odpowiedzialny za utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru, w tym wypadku gatunków ptaków. Wykorzystano więc istniejący instrument prawny, polegający na uprawnionym wskazaniu potrzeby zmian w istniejących studiach, na podstawie art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Należy przy tym podkreślić, że obowiązywanie obecnych zapisów w studium nie daje inwestorowi gwarancji uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji. Wskazanie do zmiany zapisów studium zagrażających obszarowi N2000 ma na celu ograniczenie ryzyka inwestycyjnego podmiotów planujących realizację inwestycji w miejscach, gdzie takie przedsięwzięcia nie powinny być realizowane.

30. GDOŚ wyraził także obawy w zakresie zapisów dotyczących wskazań do dokumentów planistycznych zapewniających nie przeznaczanie terenów w granicach obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy oraz w promieniu 10 km od granicy tego obszaru pod lokalizację ferm norek amerykańskich. Uwaga dotyczyła załącznika nr 6 i brzmiała: „dlaczego 10 km?”

Obecność 10 km buforu, RDOŚ w Gdańsku zastosował również w PZO opracowywanych dla innych obszarów specjalnej ochrony ptaków występujących w województwie pomorskim. W ocenie tut. Organu, w ten sposób ujednoczone podejście do problemu norki czyli permanentne ograniczanie potencjalnego dopływu uciekinierów z hodowli, w większości ptasich obszarów Natura 2000 województwa pomorskiego, gdzie obecność norki jest zdefiniowanym zagrożeniem dla przedmiotów ochrony, przyczyni się do spadku liczebności tego gatunku, a jednocześnie w dłuższej perspektywie zwiększenia liczebności gatunków ptaków stanowiących przedmiot ochrony. Cytowane już badania wykazują, że populacje północnej i północno-zachodniej Polski mają wspólne pochodzenie. Mając na uwadze udział uciekinierów z hodowli w populacji norki amerykańskiej aktualnie żyjącej na wolności można przyjmować, że żadna granica nie jest tutaj wystarczająca (ani 10, ani 50 km). Norki uciekające z hodowli fermowych w sprzyjających warunkach mogą przemieszczać się w tempie 20 km w ciągu 10 dni (Niemimma J. 2010. Activity patterns and Home ranges of the american mink *Mustella vison* in the Finnish outer archipelago-Ann.Zool.Fennici 32). Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku obszaru Wielki Sandr Brdy dodatkowym zabezpieczeniem w tym zakresie są sformułowania w PZO dla obszaru Bory Tucholskie, który sąsiaduje z obszarem Wielki Sandr Brdy od strony wschodniej, pasem szerokości znacznie przekraczającym 10 km. W planie zadań ochronnych dla tego obszaru przewidziano również wskazania do dokumentów planistycznych- na terenie obszaru- zapewniające nie przeznaczanie terenów pod lokalizację ferm norki amerykańskiej. Mając więc na uwadze wielkość obszarów specjalnej ochrony ptaków w

tym rejonie organ wyważył proponowane przez wykonawców dokumentacji wskazanie 50 km strefy i ograniczył ją do 10 km.

31. GDOŚ zwrócił również uwagę na kształt uzasadnienia. Przy zapisie „podczas prac nad planem zadań ochronnych określono: ocenę ogólną stanu ochrony gatunku jako właściwą (FV) dla populacji łabędzia krzykliwego, lelka, zimorodka i populacji przelotnej żurawia” podkreślono, iż „w dokumentacji tego nie ma.”

Organ tut. powtórnie przeanalizował dokumentację PZO. W szablonie dokumentacji planu zawarte są informacje o stanie ochrony poszczególnych gatunków; także łabędzia krzykliwego, lelka, zimorodka i populacji przelotnej żurawia.

32. Zwrócono uwagę, na treść uzasadnienia, iż jako cel działań ochronnych dla łabędzia krzykliwego, żurawia (populacji przelotnej), lelka oraz zimorodka ustalono: utrzymanie właściwego stanu ochrony. „ale żadnych działań nie zaproponowano...”

Przyjęto, że realizacji celu służą działania zaplanowane w załączniku nr 5 i wskazania do dokumentów planistycznych określone w załączniku 6 do zarządzenia.

33. Zwrócono uwagę, na treść uzasadnienia, iż działania ochronne zabezpieczają osiągnięcie wyznaczonych celów ochrony dla gatunków: łabędź krzykliwy, nurogęś, bielik, żuraw, puchacz, lelek i zimorodek „ale przecież w stosunku do tego gatunku nie planuje się żadnych działań ochronnych...”

Przyjęto, że realizacji celu służą działania zaplanowane w załączniku nr 5 i wskazania do dokumentów planistycznych określone w załączniku 6 do zarządzenia.

GDOŚ zwrócił uwagę na niefortunną redakcję tekstu zawartego w uzasadnieniu aktu: „Organ tut. posiłkując się wiedzą ornitologa, który prowadził prace inwentaryzacyjne na przedmiotowym obszarze Natura 2000, informuje, że niestety incydentalnie zdarza się, że prace leśne prowadzone są w okresie lęgowym bielika, także w granicach strefy ochrony częściowej, do której jest możliwość wstępu, ale dopiero po okresie lęgowym czyli od sierpnia do końca grudnia. Natomiast łyska jest gatunkiem, którego liczebność w okresie ostatnich kilku lat drastycznie maleje. Lecz nie jest jedynym gatunkiem, na który bielik poluje. Bielik obecnie jest gatunkiem, który wydaje się nie być zagrożony. Ale żeby tak było dalej należy mu zapewnić możliwość wyprowadzenia lęgów jak również odpowiednią bazę pokarmową oraz siedliska i rewiry lęgowe, co starano się zrobić formułując odpowiednie zapisy do treści zarządzenia”. GDOŚ wskazała: „pomijając stylistykę tego fragmentu – to czy naprawdę powinien znaleźć się w uzasadnieniu do aktu prawnego?”

Organ tut. uwagę uwzględnił. Tekst przeredagowano.

34. Zgłoszono również uwagę do zapisu: „działaniem ochronnym powinno być konkretne ograniczenie i limitowanie zagospodarowania i użytkowania turystycznego, rekreacyjnego i sportowego brzegów jezior oraz samych jezior. Należy wskazać jeziora, lub części jezior, które są kluczowe dla ptaków w różnych porach roku (miejsca lęgów, wodzenia młodych, miejsca żerowania) i ustalić w planie, że np. w określonych okresach akweny te nie powinny być miejscem uprawiania żeglarstwa, rekreacji, sportów wodnych. Być może niektóre akweny powinny być z takiego rekreacyjnego użytkowania wyłączone całkowicie. Turystykę i rekreację z pewnością należy ująć wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być jej

monitoring, np. okresowe liczenie użytkowników tafli wody. Podobnie, konieczna wydaje się analiza, które odcinki rzek są kluczowe dla ptaków i na których odcinkach może wystąpić konflikt między ptakami a turystyką kajakową. W szczególności: znanym zjawiskiem jest, że spływy kajakowe w maju, czerwcu i pierwszej połowie lipca powodują rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków wodnych, wodzących wówczas swoje pisklęta. Negatywnie wpływa to na sukces lęgowy. Problem ten może dotyczyć np. nurogęsi i gągoła. Należy ująć go wyraźnie wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być monitoring natężenia turystyki kajakowej, a działaniem ochronnym- np. limitowanie ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnianie do turystyki kajakowej dopiero po 15 lipca. Natomiast na wszystkich akwenach, działaniem ochronnym powinno być stworzenie i promocja dobrowolnego "kodeksu turysty -przyrodnika", promującego określone zachowania (np. nie wpływanie w strefie szuwarów, nie rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków)." Wg GDOŚ „Wprowadzono generalny zakaz, natomiast pominięto kwestię wskazania kluczowych odcinków rzek, terminów etc.”

Limitowanie ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnianie w określonych terminach może mieć miejsce wtedy, kiedy Organ tut. posiada wiedzę o intensywności turystyki kajakowej w tym obszarze. W tym celu w ramach działań dotyczących uzupełnienia stanu wiedzy wpisano monitoring natężenia turystyki kajakowej, który da odpowiedź jak ten proces kształtuje się w tym obszarze.

35. GDOŚ zwrócił uwagę na elementy uzasadnienia odnoszące się do gatunków, ptaków, które spełniają kryteria dla przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000, a jeszcze nimi nie są, podkreślając, iż *w uzasadnieniu wskazuje się na potrzebę włączenia ich do listy przedmiotów ochrony...*

Organ tut. wskazuje potrzebę włączenia do listy przedmiotów ochrony włośchatkę, dzięcioła czarnego, przy czym obecnie przedmiotami ochrony nie są.

36. Wśród uwag dotyczących uzasadnienia zasugerowano konieczność wyjaśnienia w zakresie przyczyn wyłączenia siedlisk bagiennych 91E0, 91D0 z wszelkich sposobów użytkowania.

Organ tut. wyjaśnia, że zapisy dotyczące wyłączenia siedlisk bagiennych z użytkowania są wpisane do treści zarządzenia i ten zapis brzmi „Wyłączenie siedlisk bagiennych 91E0, 91D0 z wszelkich sposobów użytkowania.” Wynika to z tego, że na nizinach siedliska lęgowe puchacza to zalane olsy i łągi powyżej 70 lat z wyniesionymi kępami oraz wiatrowałami, prześwietlone bory, rozległe torfowiska, stare drzewostany borowe – zawsze w pobliżu terenów otwartych i o urozmaiconej rzeźbie terenu (Zawadzka i Anderwald 2013).

37. GDOŚ wyraził wątpliwość także co do zawartości uzasadnienia w zakresie zasadności pozostawiania martwego drewna, dla gatunków stanowiących przedmiot ochrony, w tym zwłaszcza dla gągoła, nurogęsi.

Gągoł wykorzystuje dziuple drążone przez dzięcioła czarnego. Przyjęto zatem, że im lepsze będą warunki siedliskowe dla dzięcioła czarnego tym więcej będzie drzew dziuplastych, których ilość wraz z występowaniem starych drzew powyżej 80 lat, przyjęto za wskaźniki do oceny parametru siedlisko dla tego gatunku. Dzięcioł czarny określany

jest jako gatunek kluczowy lub zwornikowy (np. dla gągoła, siniaka czy włośchatki). Jego obecność warunkuje występowanie zróżnicowanego gatunkowo i liczebnego zespołu organizmów zasiedlających dziuple. Przyjęto zatem, że pozostawienie martwego drewna, które zgodnie z metodyką zaproponowaną w publikacji „Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000” (oprac. zbiorowe Zawadzka D. i in. Warszawa 2013) warunkuje stan ochrony dzięcioła czarnego, ma również istotne znaczenie dla gągoła. Także właściwy stan siedliska nurogęsi związany jest z obecnością dziupli dzięcioła czarnego i/lub drzew spróchniałych i/lub wykrotów (oprac. zbiorowe Zawadzka D. i in. Warszawa 2013). W lasach gospodarczych, gdzie większość zamierających drzew jest polanowo usuwana zagęszczenie dzięciołów jest 3-4 krotnie niższe niż w lasach o charakterze naturalnym. Ma to znaczenie dla ilości dziupli i gatunków je zamieszkujących. Martwe drewno stanowi zatem pośrednio czynnik siedliskotwórczy dla gągoła i nurogęsi. W tym zakresie organ podzielił stanowisko prezentowane w dokumentacji PZO.

38. W opinii GDOŚ wyraził wątpliwość co do spójności Informacji zamieszczonych w uzasadnieniu w zakresie gospodarki łowieckiej podkreślając, iż „wcześniej wprowadzono jako potencjalne zagrożenie „polowanie”.

Wprowadzono polowanie, jako potencjalne zagrożenie, z racji przypadkowego zastrzelania np. gągoła w trakcie polowania na kaczki. Natomiast w tym obszarze Natura 2000, polowania nie stanowią znaczącego zagrożenia dla przedmiotów ochrony obszaru.

39. W opinii GDOŚ niezrozumiałą jest działań ochronnych określony dla puchacza i bielika, dotyczący presji antropogenicznej. W opinii GDOŚ ochrona strefowa realizowana jest w oparciu o obowiązujące prawo i nie ma sensu wprowadzanie takich działań.

Wskaźnik presja antropogeniczna to zgodnie z metodyką, przygotowaną przez eksperta na potrzeby opracowania tego PZO to *”presja antropogeniczna w promieniu 0,5 km od gniazda jest rozumiana jako działalność ludzka związana z użytkowaniem terenu - wszelkie prace związane z gospodarką leśną prowadzone w okresie styczeń-sierpień, prace związane z budową urządzeń technicznych, w tym dróg, także ich modernizacja i konserwacja.”*FV - nie były prowadzone > 1 rok, U1 - nie były prowadzone w ciągu ostatniego roku, U2 - były prowadzone w ciągu ostatniego roku”. Wyjaśnienia wymaga, że strefa obejmuje 500 m, ale tylko 200 m to strefa ochrony ścisłej. Możliwe jest przeprowadzenie prac w okresie lęgowym w strefie ochrony częściowej po decyzji RDOŚ. Metodyka stworzona na potrzeby PZO opierała się na założeniu, że dopuszczenie tych prac może pogarszać stan ochrony- wskaźnik związany z presją.

40. GDOŚ zwrócił uwagę na brak w treści zarządzenia działań monitoringowych dla żurawia

Uwaga została uwzględniona. Dopisano działania związane z monitoringiem dla żurawia.

Informacje o projekcie planu zadań ochronnych zamieszczono w publicznie dostępnym wykazie danych, udostępnionym przez stronę internetową www.wykaz.ekoportal.pl pod numerem 845/2013.

Projekt zarządzenia został uzgodniony, w trybie art. 59 ust.2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009r o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U.Nr 31 poz .206) z Wojewodą Pomorskim, pismem PN-I.0041.13.2015.ESR z dnia 31 marca 2015 r.

Ocena skutków regulacji (OSR)

do Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000

Wielki Sandr Brdy PLB220001

1. Cel wprowadzenia zarządzenia

Celem wprowadzenia regulacji jest wypełnienie delegacji ustawowej zawartej w art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz.U. z 2013 r., poz. 627 ze zm.).

2. Podmioty, na które oddziałuje akt normatywny.

Zarządzenia będzie bezpośrednio oddziaływać na Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Gdańsku, Park Narodowy „Bory Tucholskie”, Nadleśnictwa: Rytel, Przymuszewo, Osusznica, Człuchów; Gminę Chojnice, Gminę Brusy, Gminę Studzienice, Gminę Lipnica, Gminę Konarzyny, Gminę Człuchów, Gminę Dziemiany, Starostwo Powiatowe w Chojnicach, Starostwo Powiatowe w Bytowie zarządców i właścicieli terenu, na którym znajduje się obszar Natura 2000.

3. Konsultacje społeczne

W opiniowaniu i konsultacjach społecznych projektu planu zadań ochronnych uczestniczyli przedstawiciele: Nadleśnictw - Rytel, Przymuszewo, Osusznica, Człuchów, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, Zaborskiego Towarzystwa Naukowego, Stowarzyszenia „Wspólna Ziemia”, Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, Gmin: Chojnice, Brusy, Lipnica; Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku, Klubu Przyrodników, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, oraz społeczeństwo, na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1235 z późn. zm.) oraz art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

4. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego.

Koszty działań ochronnych w ciągu 10 lat obowiązywania planu oszacowano na ok. 570 tys. zł, wyceniając koszty działań dotyczących gatunków zwierząt oraz ich siedlisk, dotyczących utrzymania lub modyfikacji metod gospodarowania i dotyczących uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony. Koszt planowanego monitoringu oszacowano na około ok. 230 tys. zł. Środki te planuje się pozyskać z funduszy wspierających finansowo działania ochronne na obszarach cennych przyrodniczo, np. WFOŚiGW w Gdańsku, NFOŚiGW, EFRR.

5. Wpływ regulacji na rynek pracy.

Zarządzenie nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

6. Wpływ regulacji na konkurencyjność wewnętrzną i zewnętrzną gospodarki.

Zarządzenie nie będzie miało wpływu na konkurencyjność wewnętrzną i zewnętrzną gospodarki.

7. Wpływ regulacji na sytuację i rozwój regionów.

Zarządzenie nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionów.

8. Ocena pod względem zgodności z prawem Unii Europejskiej.

Zarządzenie nie narusza zapisów zawartych w:

1) „Dyrektywie siedliskowej” - Dyrektywie Rady 79/43 z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny;

2) „Dyrektywie ptasiej” - Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.